

2019

ROČENKA ÚSTAVNÍHO SOUDU

ROČENKA
ÚSTAVNÍHO SOUDU
2019

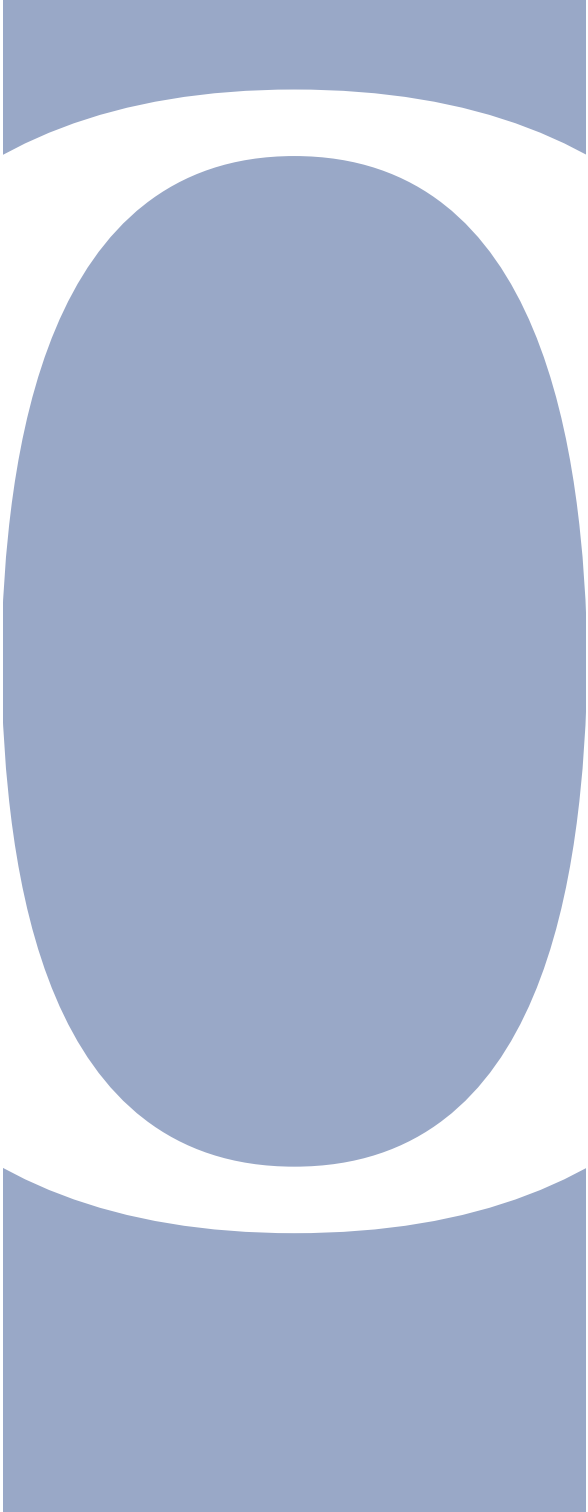
© Ústavní soud České republiky

© Foto: Ústavní soud, Aleš Ležatka, Jan Symon,
Ústavní soud Dominikánské republiky, Ústavní soud Maďarska,
Ústavní soud Rakouska, Ústavní soud Belgie

ISBN 978-80-87687-17-8

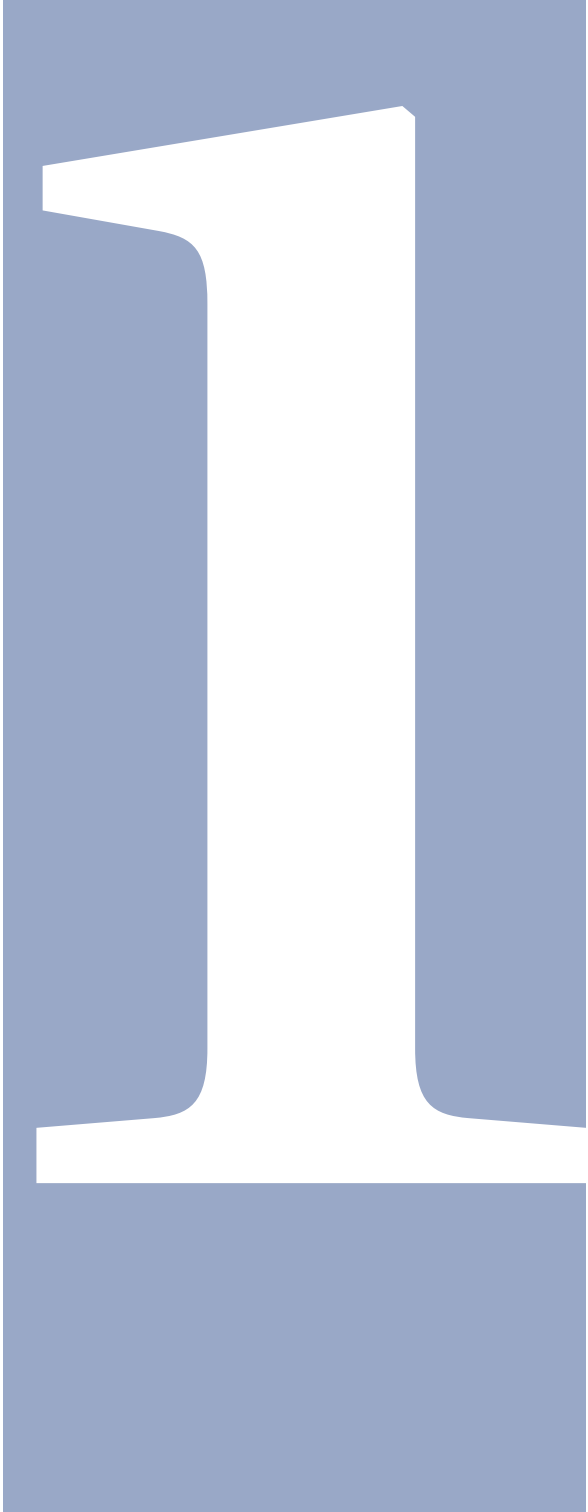
*„... chceme se přičleniti do společnosti národů jako člen vzdělaný,
mírumilovný, demokratický a pokrokový.“*

(Druhá věta preambule zákona č. 121/1920 Sb. ze dne 29. února 1920,
kterým se uvozuje ústavní listina Československé republiky)

OBSAH

1. ÚVODNÍ SLOVO	6	5. PRÁVNÍ ÚPRAVA A VNITŘNÍ PŘEDPISY	62
2. ÚSTAVNÍ SOUD – ORGANIZAČNÍ STRUKTURA A PERSONÁLNÍ OBSAZENÍ	8	Ústavní pořádek a zákon o Ústavním soudu	63
3. ROZHODOVACÍ ČINNOST V ROCE 2019	16	Sbírka nálezů a usnesení Ústavního soudu	65
Základní ústavní principy	17	Sbírka zákonů	65
Základní práva a svobody	21	Další vnitřní předpisy	68
Politická práva	30	6. MEZINÁRODNÍ SPOLUPRÁCE A VNĚJŠÍ VZTAHY	70
Hospodářská a sociální práva	35	Cesty představitelů Ústavního soudu do zahraničí	71
Právo na soudní a jinou právní ochranu	42	Zahraniční návštěvy v sídle Ústavního soudu v Brně	74
Právo na samosprávu	54	Konference evropských ústavních soudů	75
4. STATISTIKA ROZHODOVACÍ ČINNOSTI V ROCE 2019	56	Další vnější aktivity Ústavního soudu a vztahy s jinými ústavními orgány	77
Statistika rozhodování Ústavního soudu v roce 2019	57	7. POSKYTOVÁNÍ INFORMACÍ A VZTAH K MÉDIÍM	80
Průměrná délka řízení u věcí skončených v letech 2006–2019	59	Poskytování informací	81
Průměrná délka řízení u věcí skončených v roce 2019	59	Statistiky žádostí o informace	83
Počty veřejných ústních jednání	60	Vztah k médiím	85
Věcná struktura návrhů na zahájení řízení v roce 2019	60	8. ROZPOČET ÚSTAVNÍHO SOUDU V ROCE 2019	88
Statistika z pohledu návrhů na zahájení řízení a ostatních podání	61	PŘÍLOHA: FOTOGRAFIE Z AKCÍ V ROCE 2019	92
Vývoj počtu podání v letech 1993–2019	61		

ÚVODNÍ SLOVO

Vážené čtenářky a čtenáři ročenky Ústavního soudu,

uplynulý rok navázal na ty předcházející a vy máte znovu možnost seznámit se s obsahem činnosti Ústavního soudu v roce 2019. Jsem rád, že vás i v tomto vydání můžeme informovat o naší judikatuře, zahraničních vztazích, statistikách a zkrátka o všem, co v roce 2019 souviselo s děním na Joštově ulici č. 8. Nadto bych chtěl s pocitem zadostiučinění uvést, že ročenka, kterou právě čtete, je v pořadí již desátá, a tedy tak trochu jubilejní. Snad se vám bude líbit.

Mělo by se začít tím, co ovlivnilo Ústavní soud nejvíce. Podle článku 84 odst. 1 Ústavy tvoří Ústavní soud patnáct soudců. Toto číslo přestalo platit od konce ledna 2019, kdy se své funkce vzdal soudce Jan Musil. Jeho rozhodnutí nebylo zcela nečekané, ale přesto bylo loučení s doyenem soudcovského sboru pro všechny dojemné. Soudci i zaměstnanci panu profesoru Musilovi přáli, aby se po patnáctileté službě soudce Ústavního soudu mohl více věnovat své rodině a svému zdraví. Také jsme mu říkali, že nám bude chybět. V té chvíli jsme ovšem nevěděli, že se jedná o slova prorocká. Soudce Jan Musil totiž chyběl lidsky a patnáctý soudce i fyzicky. Prezident republiky sice na jaře navrhl jmenování profesora Aleše Gerlocha soudcem Ústavního soudu, ale Senát mu ke jmenování nedal souhlas. Tak nastala dlouhá doba čekání. Do konce roku 2019 patnáctý soudce nebyl jmenován, ale já pevně věřím, že v době, kdy čtete tyto řádky, už bude skutečnost jiná.

Čtenáři ročenky asi dlužím i pohled dovnitř, tedy jak Ústavní soud fungoval, když mu jeden soudce schází. Čtvrtý senát, který nebyl plně obsazen, byl při svém jednání doplňován předsedou třetího senátu, jak to předvídal platný rozvrh práce. Protože se toto provizorium protahovalo, rozhodli se i funkcionáři Ústavního soudu následně zapojit do zastupování nepřítomného člena čtvrtého senátu, aby byl soud udržen v chodu. A z pohledu čísel je vidět, že chod to byl nakonec velmi hladký. Soudci si přerozdělili zbylé spisy, a i když jim bylo každému přidělováno více věcí, než kdyby soudců bylo patnáct, zvýšeným úsilím a osobním nasazením nepřipustili prodloužení průměrné délky řízení ani hromadění nevyřízených věcí. Myslím si, že minimálně na stránkách této ročenky si za svůj odhodlaný přístup (často na úkor osobních a akademických aktivit) zaslouží uznání.

Navzdory jednomu scházejícímu soudci přinesl rok 2019 řadu zajímavých rozhodnutí, která našla svůj odraz nejen u odborné, ale i u široké veřejnosti. Rozhodnutím, na něž se čekalo asi nejvíce, bylo vyhlášení plenárního nálezu v řízení o návrhu skupiny senátorů na zrušení tzv. *zdanění církevních restitucí* (sp. zn. Pl. ÚS 5/19 ze dne 1. října 2019, soudce zpravodaj Jaromír Jirsa). V něm Ústavní soud návrhu senátorů vyhověl, protože dospěl k závěru, že zákonodárce zpětně rozhodl nikoli o zdanění, nýbrž o faktickém snížení finanční náhrady pro církev a náboženské společnosti, na jejíž celou výši jim vznikl právní nárok již okamžikem uzavření smluv se státem.

Mezi čtyřmi tisícovkami rozhodnutých věcí si však zaslouží pozornost i stanovisko pléna, jímž byly precizovány podmínky účinků trestního příkazu vůči osobě, která v průběhu trestního řízení prohlásila, že neovládá český jazyk, a nebyla dostatečně poučena o významu vzdání se práva na podání odporu (sp. zn. Pl. ÚS-st. 49/18 ze dne 29. ledna 2019, soudce zpravodaj Jaroslav Fenyk), anebo plenární nález o zrušení poplatkové povinnosti za podání podnětu k Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže (sp. zn. Pl. ÚS 7/19 ze dne 30. října 2019, soudce zpravodaj Vojtěch Šimíček). O rozhodovací činnosti se dozvíte mnohem více v kapitole 3.

Ústavní soud se také pečlivě připravoval na vrchol svého předsednictví Konference evropských ústavních soudů, jímž bude XVIII. kongres konaný v roce 2020 v Praze, a toto téma předznamenalo naše zahraniční aktivity s předsednictvím úzce spojené. I přesto jsme našli prostor a síly pro spolupřátání dvou významných konferencí a pro řadu dalších aktivit, o nichž se dočtete v kapitole 6.

V únoru 2019 uplynulo 99 let od okamžiku, kdy byl ústavní listinou Československé republiky založen ústavní soud – první instituce toho jména na světě. Zdálo by se, že za těch bezmála sto let se podařilo napravit vše vadné a protiústavní, ale přesto mají ústavní soudy většiny zemí plné ruce práce. Ochrana ústavnosti a lidských práv zkrátka není a nemůže být definitivní, protože je to dlouhá cesta, znovu a znovu zarůstající trnům. Ví to Ústavní soud a víte to i vy – tím trnům se prosekáváme společně.

Přeji všem čtenářkám a čtenářům, aby jejich životní cesty byly trnité co nejméně, a také příjemné čtení této ročenky.

Vlastimil Göttinger, generální sekretář Ústavního soudu

ÚSTAVNÍ SOUD – ORGANIZAČNÍ STRUKTURA A PERSONÁLNÍ OBSAZENÍ

Organizační struktura a personální obsazení

Personální obsazení Ústavního soudu v roce 2019, v organizační struktuře dle jednotlivých senátů:

Funkcionáři Ústavního soudu:

Předseda Ústavního soudu	JUDr. Pavel Rychetský, dr. h. c.
asistenti	JUDr. Blanka Baráková, Ph.D.
	JUDr. Tomáš Herc, Ph.D., LL.M.
	Mgr. Kateřina Studecká
vedoucí kanceláře předsedy	Jitka Chmelová
	Mgr. Regina Kirkingová, DiS.
interní auditor	Mgr. Martina Prudíková
pověřenec pro ochranu osobních údajů a dozorový pracovník v oblasti soudních pravomocí/ auditor kybernetické bezpečnosti	Mgr. Danuše Šulcová

Místopředseda Ústavního soudu	prof. JUDr. Jaroslav Fenyk, Ph.D., DSc.
asistenti	JUDr. David Hejč, Ph.D.
	Mgr. et Mgr. Bc. Jana Kursová, Ph.D.
	JUDr. Jan Provazník, Ph.D.
	JUDr. Hana Šulová (od 19. 3. 2019)
	Mgr. Bc. Veronika Vlčková (do 22. 5. 2019)
vedoucí kanceláře místopředsedy	Naděžda Řeháčková

Místopředsedkyně Ústavního soudu	JUDr. Milada Tomková
asistenti	doc. JUDr. Michal Bartoň, Ph.D.
	JUDr. Jiřina Gojová
	Mgr. Petr Kilian
	doc. JUDr. Mgr. Martin Škop, Ph.D.
vedoucí kanceláře místopředsedkyně	Michaela Vrbová

I. senát Ústavního soudu

Předseda senátu	JUDr. David Uhlíř
asistenti	Mgr. Kamila Abbasi (od 1. 7. 2019) JUDr. Ing. Radovan Dávid, Ph.D. (do 30. 6. 2019) JUDr. Martin Dostál Mgr. Robert Kaňka (od 1. 5. 2019) JUDr. Eva Petrilaková JUDr. Sylvie Pokorná Mgr. Jan Šmakal (do 31. 5. 2019)
vedoucí kanceláře soudce	Mgr. Jana Drdlová

Soudce	JUDr. Tomáš Lichovník
asistenti	Mgr. Jan Chudoba Mgr. et Mgr. Robert Jakubíček Mgr. Ing. Lucie Mikmeková Mgr. Martin Pospíšil
vedoucí kanceláře soudce	Vladimíra Matulová

Soudce	prof. JUDr. Vladimír Sládeček, DrSc.
asistenti	doc. JUDr. Helena Hofmannová, Ph.D. JUDr. Jiřina Kovaříková doc. JUDr. Jan Svatoň, CSc. doc. JUDr. Filip Ščerba, Ph.D. JUDr. Ondřej Vícha, Ph.D.
vedoucí kanceláře soudce	Lenka Kubacká

II. senát Ústavního soudu

Předseda senátu	doc. JUDr. Vojtěch Šimíček, Ph.D.
asistenti	JUDr. Ondřej Svaček, Ph.D., LL.M. Mgr. et Mgr. Tereza Sylvestrová JUDr. Ladislav Vyhnánek, Ph.D. doc. JUDr. PhDr. Robert Zbíral, Ph.D. Mgr. Jiří Zeman
vedoucí kanceláře soudce	Jana Kadlečková

Soudce	JUDr. Ludvík David, CSc.
asistenti	Mgr. Kristina Blažková JUDr. Zdeněk Červínek, Ph.D. JUDr. Eva Heinrichová, Ph.D. JUDr. Martina Kuloglija Podivínová (od 1. 4. 2019) Mgr. Petra Lehotská (do 31. 5. 2019) Mgr. Zuzana Pilerová (do 31. 3. 2019)
vedoucí kanceláře soudce	Ivana Šmerdová

Soudkyně	JUDr. Kateřina Šimáčková, Ph.D.
asistenti	Mgr. Jakub Drápal JUDr. Miluše Kindlová, Ph.D., MJur (do 31. 8. 2019) Mgr. Bc. Kristýna Molková Foukalová Mgr. Vojtěch Procházka Mgr. Zuzana Vikarská, Ph.D., MJur, MPhil
vedoucí kanceláře soudkyně	Jitka Kučná

III. senát Ústavního soudu

Předseda senátu	prof. JUDr. Josef Fiala, CSc.
asistenti	JUDr. Ing. Radovan Dávid, Ph.D. JUDr. Mgr. Daniel Novák, Ph.D. Mgr. Bc. Petr Závadský Mgr. Jiří Zeman
vedoucí kanceláře soudce	Bc. Gabriela Uhlířová

Soudce	JUDr. Radovan Suchánek, Ph.D.
asistenti	JUDr. Otto Dostál Mgr. Tomáš Foltýn, Ph.D. (do 31. 10. 2019) JUDr. Viktor Gazda (od 1. 11. 2019) JUDr. Alena Kandalcová (od 1. 9. 2019) Mgr. Tereza Ordeltová (od 15. 6. 2019 do 31. 8. 2019, od 1. 11. 2019) JUDr. Renata Rázková, Ph.D.
vedoucí kanceláře soudce	Eleni Kameníková

Soudce	JUDr. Ing. Jiří Zemánek, CSc.
asistenti	Mgr. Anežka Cirklová JUDr. Martin Sláma Mgr. Jana Týčová
vedoucí kanceláře soudce	Hana Kyprová (do 31. 3. 2019) Monika Zbořilová (od 1. 4. 2019)

IV. senát Ústavního soudu

Předseda senátu	JUDr. Jaromír Jirsa
asistenti	JUDr. Viktor Gazda (od 1. 6. 2019 do 30. 9. 2019) Mgr. Michal Matouš, Ph.D. (do 31. 5. 2019) JUDr. Lenka Pekařová Mgr. Marek Pivoda (od 1. 10. 2019) Mgr. Ing. Václav Štanglica
vedoucí kanceláře soudce	Jana Němečková

Soudce	prof. JUDr. Jan Filip, CSc.
asistenti	Mgr. Štěpán Bubník, Ph.D. Mgr. Jiří Novák JUDr. Dominik Židek, Ph.D.
vedoucí kanceláře soudce	Jitka Štíchová

Soudce	prof. JUDr. Jan Musil, CSc. (do 31. 1. 2019)
asistenti	JUDr. Ludmila Čiháková (do 31. 1. 2019) Mgr. David Čep (do 31. 1. 2019) JUDr. Leoš Oliva (do 31. 1. 2019) JUDr. Eva Brucknerová, Ph.D. (do 31. 1. 2019)
vedoucí kanceláře soudce	Iveta Dvořáková

Na rozhodovací činnosti Ústavního soudu se kromě soudců a jejich asistentů podílely i odborné útvary Ústavního soudu řízené generálním sekretářem JUDr. Vlastimilem Göttingerem, Ph.D., a to:

- analytický odbor v čele s vedoucím odboru Mgr. et Mgr. Lubomírem Majerčíkem, LL.M., dále ve složení Mgr. et Mgr. Robert Jakubíček (analytik a zástupce vedoucího odboru), analytici JUDr. Petra Fousková, Mgr. Martina Grochová, Ph.D. (od 11. 11. 2019), Mgr. Slavomíra Henčková, LL.M., Mgr. Iva Hnátková (od 1. 6. 2019), Mgr. Kamila Kouřilová (od 1. 3. 2019), Mgr. Petra Lehotská (poradce, analytik od 1. 6. 2019), Mgr. et Mgr. Lucie Matoušová, Mgr. Tereza Ordeltová (analytik do 31. 10. 2019, poradce od 1. 10. 2019), JUDr. Eva Petrilaková (od 1. 6. 2019 do 15. 10. 2019), Mgr. Marcela Pröllerová (od 15. 7. 2019), dále Mgr. et Mgr. Jiří Baroš, Ph.D. (poradce do 31. 7. 2019), JUDr. Helena Pietriková (poradce pro vydávání SbNU), JUDr. Jana Nováková (poradce pro vydávání SbNU), referentky Lenka Strnadová a Bc. Marie Žižlavská a knihovníci Mgr. Ludmila Cílečková, Mgr. Kateřina Krčálová Konečná, DiS., a Miroslava Kusáková,
- soudní odbor v čele s vedoucí odboru JUDr. Dagmar Hudcovou, ve složení JUDr. Petr Chládek (poradce pro správní agendu a zástupce vedoucí odboru), JUDr. Vlasta Vagaiová (specialistka), vedoucí soudních kanceláří Jitka Borýšková, Marcela Čapková, Andrea Kovaříková, Markéta Putnová, Mgr. Hana Wohlgemuthová, Iva Oherová (vedoucí soudní kanceláře/pracovník spisovny, od 1. 4. 2019 vedoucí soudní kanceláře), Irena Randýšková (od 1. 4. 2019 vedoucí soudní kanceláře/pracovník spisovny), Monika Zbořilová (do 31. 3. 2019) a pracovnice oddělení evidence Eva Krátká, Jarmila Knötigová, Barbara Melichová a Hana Zavřelová,
- odbor vnějších vztahů a protokolu v čele s vedoucím odboru Mgr. Pavlem Dvořákem, Ph.D., a dále s JUDr. Miroslavou Sedláčkovou, tiskovou mluvčí, Mgr. Pavlou Bulíčkovou Procházkovou, specialistkou pro mezinárodní vztahy, a Kristinou Krejčovou, DiS., referentkou odboru,
- přímo podřízená zaměstnankyně Mgr. Iva Hnátková (právník, specialista na poskytování informací).

Kancelář generálního sekretáře vedla Renata Janíčková (od 1. 4. 2019).

Organizačně-provozní zázemí Ústavního soudu zajišťovaly organizační útvary řízené generálním sekretářem Ústavního soudu.

Sekce soudní správy v čele s ředitelem sekce Ing. Františkem Konečným, členěna na níže uvedené odbory a oddělení:

- odbor personální a právní v čele s vedoucí Mgr. Markétou Kratěnovou, ve složení Mgr. Martina Holotňáková (právník, specialista veřejných zakázek), Ing. Barbara Šebková (personalista), Svatava Moučková (mzdová účetní) a Bc. Marie Žižlavská (personalista od 18. 2. 2019),
- odbor informačních a komunikačních technologií v čele s vedoucím Ing. Lukášem Černotou a zaměstnanci Ing. Ivanem Balusem (správce sítě), Bc. Davidem Krevem (správce informačních technologií) a Ing. Daliborem Skopalem (vývojový pracovník výpočetní techniky),
- odbor stavebně-technický, řízený Ing. Jitkou Balíkovou, Ph.D., s investičními specialisty Ing. Petrem Johanidesem (do 31. 3. 2019), Ing. Ditou Smolkovou Úlehlovou a Ing. Liborem Šteffkem,
- odbor provozně-ekonomický v čele s vedoucím Ing. Markem Blažkem, jemu přímo podřízené zaměstnankyně Bc. Irena Hořavová (rozpočtářka), Mgr. Yveta Tesařová (hlavní účetní), Lenka Kolaříková (finanční účetní), Bc. Marie Žilková (referent majetkové správy), dále členěn na:
- oddělení provozu a správy majetku ve složení Michal Burian (provozní referent), Janusz Pawlik (údržbář), Ing. Miloš Šíkula (technický pracovník) a uklízečky Renata Křištofová, Vladimíra Listová, Jana Milotová, Marie Pojerová (od 18. 2. 2019 do 31. 8. 2019) a Jiřina Vaněčková,
- oddělení dopravy, řízené vedoucím oddělení Petrem Žákem, s řidiči Antonínem Geršlem, Janem Havlíkem, Romanem Matyusem (od 1. 10. 2019), Milanem Obršlíkem, Zdeňkem Pokorným a Břetislavem Riedlem.

Sekretariát ředitele sekce soudní správy vedla Romana Loudová.

ROZHODOVACÍ ČINNOST
V ROCE 2019

Rozhodovací činnost se v každém roce přirozeně liší dle věcí, s nimiž se navrhovatelé na Ústavní soud obracují. Rozhodnutí zachycená na následujících řádcích proto mohou navazovat na judikaturu z předchozích let, ale také mohou odrážet aktuální trendy a přinášet nová témata a perspektivy. Předkládaný přehled judikatury představuje to nejzajímavější z dílny Ústavního soudu v roce 2019. Úplnou představu si lze však učinit teprve vyhledáním rozhodnutí na webových stránkách Ústavního soudu či ve Sbírce nálezů a usnesení.

Základní ústavní principy

Demokratický právní stát

Česká republika je jako demokratický právní stát definována v čl. 1 odst. 1 Ústavy České republiky (dále též jen „Ústava“). Tento článek představuje určitý generální a uvozující princip, na který se váže celá řada subprincipů, z nichž některé jsou na ústavní rovině upraveny výslovně, jiné jsou pak dovozovány judikaturou Ústavního soudu.

Ustanovením čl. 1 odst. 1 Ústavy jsou spojeny v jeden celek dva principy – demokratický a právněstátní. V podmínkách České republiky se tak demokratické principy subtilně mísí s požadavky konstitucionalismu, jenž má svůj hlavní zdroj v liberálním politickém myšlení moderní doby. Platí proto zároveň, že nemůže být legitimní žádný jiný režim než režim demokratický (nález sp. zn. Pl. ÚS 19/93 ze dne 21. 12. 1993) a že je nutno vycházet z priority občana před státem, a tím i z priority základních občanských a lidských práv a svobod (nález sp. zn. Pl. ÚS 43/93 ze dne 12. 4. 1994). Proto je také třeba, jak vyplývá z nálezu sp. zn. Pl. ÚS 29/11 ze dne 21. 2. 2012, vykládat naši demokracii materiálním způsobem.

K nejvýznamnějším nálezům v uplynulém roce bezesporu patří nález sp. zn. Pl. ÚS 5/19 ze dne 1. 10. 2019 týkající se **zdanění finančních náhrad pro církev** a náboženské společnosti. Ústavní soud napadené ustanovení zákona o daních z příjmů zrušil (blíže viz subkapitolu k ochraně majetkových práv). Dodatečně

snížení finanční náhrady za křivdy způsobené zločinným komunistickým režimem míří proti základním principům demokratického právního státu. Zákodárce tím porušil principy právní jistoty, důvěry v právo a jeho předvídatelnost a ochrany nabytých práv jakožto stěžejní principy demokratické společnosti (čl. 1 odst. 1 Ústavy), rovněž také právo dotčených subjektů vlastnit majetek ve smyslu ochrany legitimního očekávání jeho zmnožení. Princip legitimního očekávání akcentoval Ústavní soud i v zamítavém nálezu sp. zn. III. ÚS 3397/17 ze dne 29. 1. 2019. K porušení práva na tzv. **legitimní očekávání** na vydání historického církevního majetku v restituci (čl. 1 odst. 1 Ústavy České republiky) nedochází v případě, bylo-li toto očekávání založeno v potřebě budoucího vydání zákona, nikoli v důvěře v již státem vydaný právní akt, který by konkrétně jeho předmět a konkrétní subjekty vymezil. Je proto třeba rozlišovat mezi státem vytvořenou právní situací, ve které subjekt práva mohl jednat v důvěře, že účinky jeho právního jednání a případné výdaje nebudou následným jednáním státu zmařeny, a právní situací, kdy takové očekávání mohlo spočívat jen v tom, že stát přechodný stav ukončí vydáním zákona, který teprve předmět restituce a dotčené subjekty, popř. další náležitosti bude konkretizovat.

V základu ústavního pořádku i celého řádu základních práv stojí v ústavní demokracii nadpozitivní hodnoty typu důstojnosti, svobody a rovnosti. **Rovnost** byla v roce 2019 tematizována v řadě rozhodnutí, např. v zamítavém nálezu sp. zn. Pl. ÚS 37/16 ze dne 26. 2. 2019 týkajícím se prodejní doby v maloobchodě a velkoobchodě o státních svátcích. Ústavní soud v něm zdůraznil, že z preambule Ústavy vyplývá, že společnost je věrna dobrým tradicím naší státnosti, je si vědoma své zodpovědnosti vůči celku a je připravena bránit a rozvíjet zděděné kulturní a duchovní bohatství. Svátky uvedené v § 1 zákona č. 223/2016 Sb., o prodejní době v maloobchodě a velkoobchodě, byly a jsou v České republice slaveny již po dlouhou dobu, některé z nich dokonce po několik staletí. Je proto legitimním cílem zákona umožnit zaměstnancům v pracovním poměru si tyto svátky v klidu připomenout a oslavit. Stejně tak je legitimní připomenout i všem ostatním, že je vhodné se v některé dny vyhnout nákupnímu shonu a věnovat se jiným činnostem s více duchovním zaměřením, ať již v kruhu rodinném, nebo ve společnosti těch, kteří sdílejí stejné hodnoty. Nelze rovněž přehlédnout, že dosud bylo zcela v dispozici podnikatele (zaměstnavatele), zda prožije svátky se svojí rodinou, zatímco jeho zaměstnanec byl v tomto ohledu výrazně omezen přáními

a potřebami podnikatele (zaměstnavatele). Napadený zákon proto podporuje rovněž ideu rovnosti a příslušnosti k celku.

Materiální aspekt právního státu (tj. v konečném důsledku myšlenku spravedlnosti) vyjadřuje v první řadě koncepci jednotlivce jako důstojné lidské bytosti, rovné v právech se všemi ostatními bytostmi. Konstrukce materiálního právního státu, rozvíjená v judikatuře Ústavního soudu v celé řadě oblastí, překonává původní ideu formálního právního státu koncepčně vycházejícího z legalismu a pozitivismu. I dnes se nicméně princip právního státu váže na formální charakteristiky, které právní pravidla v právním systému musí vykazovat, aby je jednotlivci mohli vzít v potaz při určování svého budoucího jednání.

Institut **zjevné nespravedlnosti** byl použit jako korektiv v případě nepřiměřené výše vymáhaných úroků z prodlení. Dle nálezu sp. zn. II. ÚS 3194/18 ze dne 1. 4. 2019 by měly obecné soudy přistoupit k zastavení exekuce z jiného důvodu v případech, v nichž by výkon rozhodnutí vedl ke zjevné nespravedlnosti, nebo byl dokonce v rozporu s principy právního státu. Nepřiměřená výše vymáhaných úroků z prodlení je plněním, které ústavní pořádek zakazuje, a představuje tak zásadní vadu exekučního titulu (blíže viz subkapitolu k ochraně majetkových práv).

S ideou formálního právního státu je spjat mj. **princip právní jistoty**. K němu se Ústavní soud vyjádřil v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 21/17 ze dne 12. 2. 2019 týkajícím se zákazu billboardů u dálnic a silnic I. třídy. Ústavní soud připomenul, že princip právní jistoty nelze ztotožnit s požadavkem na absolutní neměnnost právní úpravy, která podléhá mimo jiné sociálně-ekonomickým a technickým změnám, jež mohou vyžadovat reflexi například také v nárocích kladených na bezpečnost silničního provozu a na okolnosti s ním spojené.

Souvisejícím principem **předvídatelnosti práva** se zabýval Ústavní soud v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 7/19 ze dne 30. 10. 2019, rušícím poplatek za podání podnětu k Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže dle zákona č. 134/2016 Sb., o zadávání veřejných zakázek. Z principu právního státu dle Ústavního soudu vyplývají požadavky předvídatelnosti a bezrozpornosti práva a zákaz libovůle; současně platí zásada primátu jednotlivce před státem, kdy stát slouží všem občanům,

a nikoliv občané státu. Poplatková povinnost proto musí být zákonem stanovena zcela jednoznačně, srozumitelně, konzistentně a předvídatelně. V konfrontaci právě s těmito ústavními principy napadené zákonné ustanovení neobstálo.

Dalším důležitým principem je ukládání **povinnosti pouze na základě zákona a v jeho mezích** (čl. 2 odst. 4 Ústavy, čl. 2 odst. 3, čl. 4 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, dále též jen „Listina“). Připomenul ho Ústavní soud při přezkumu daňových tiskopisů dle § 72 daňového řádu (nález sp. zn. Pl. ÚS 19/17 ze dne 12. 11. 2019). Zákonodárce stanovil určité náležitosti a pravidla, které jsou upraveny pouze ve formuláři vydaném Ministerstvem financí, a nezmocnil toto ministerstvo k vydání podzákoného právního předpisu. Přitom nebylo zákonodárce určeno, jaké údaje mohou být ve formulářích požadovány. Napadené ustanovení tak nesplňuje podmínky stanovené ústavním pořádkem pro uložení povinnosti daňovému subjektu sdělovat v přihlášce k daňové registraci, resp. v oznámení o změně registračních údajů a v řádném nebo dodatečném daňovém tvrzení, údaje nezbytné pro správu daní. Ústavní soud proto § 72 odst. 1 daňového řádu zrušil uplynutím 31. 12. 2020.

V zamítavém nálezu sp. zn. Pl. ÚS 44/18 ze dne 17. 7. 2019 ohledně posuzování vlivů prioritních staveb na životní prostředí (EIA) zdůraznil Ústavní soud roli **dělby moci**. Ustanovení § 23a zákona č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o posuzování vlivů na životní prostředí), splňuje požadavek obecnosti právní úpravy, neboť neporušuje princip dělby moci a nezasahuje do moci výkonné a soudní. Zákonodárce vymezil tři obecné podmínky a vymezení obsahu čtvrté podmínky – uvedením prioritního dopravního záměru v nařízení vlády – ponechal v gesci vrcholného orgánu moci výkonné. Je proto na orgánech exekutivy, aby nezávisle posoudily splnění čtyř podmínek zákonné úpravy u konkrétního dopravního záměru. Napadeným ustanovením nebylo pro futuro orgánům moci výkonné určeno, že konkrétní stavba je prioritním dopravním záměrem; proto nelze hovořit o tom, že by napadená právní úprava vykazovala spíše prvky správního rozhodnutí, a fakticky tak nahradila rozhodovací činnost správních orgánů, nýbrž má charakter obecného právního předpisu.

Závazky z evropského a mezinárodního práva

Povinnost plnit závazky, jež pro Českou republiku plynou z mezinárodního práva a z členství v mezinárodních organizacích, je stanovena v čl. 1 odst. 2 Ústavy. Aplikační přednost mezinárodní smlouvy pak vyplývá z čl. 10 Ústavy. Ustanovení čl. 10a Ústavy pak umožňuje přenos některých pravomocí orgánů České republiky na mezinárodní organizaci nebo instituci, tedy především Evropskou unii (dále také „EU“) a její orgány. Jak Ústavní soud uvedl v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 50/04 ze dne 8. 3. 2006, tento článek působí obousměrně: tvoří normativní základ pro přenos pravomocí a současně je tím ustanovením Ústavy, které otevírá vnitrostátní právní řád pro působení komunitárního práva včetně pravidel týkajících se jeho účinků uvnitř právního řádu České republiky.

Ve vztahu k evropskému právu je nutno zmínit nálezy sp. zn. II. ÚS 1608/19 ze dne 5. 9. 2019, v němž se Ústavní soud opět zabýval **povinností předložit předběžnou otázku Soudnímu dvoru Evropské unie** při odlišném výkladu unijního práva různými soudními instancemi. Stěžovatelem v této věci bylo vinařství, které odkoupilo a následně prodávalo 70 tisíc litrů různých vín původem z Moldavska. Státní zemědělská a potravinářská inspekce však zjistila, že u několika šarží víno nevyhovělo požadavkům na povolené enologické postupy, za což byla vinařství uložena pokuta. Soud prvního stupně se ztotožnil s názorem stěžovatele, že kvalita dovezeného vína byla osvědčena dokladem VI 1. Uvedený doklad je vydáván autorizovanými orgány státu vývozu a je jím potvrzeno, že příslušná zásilka vína naplňuje parametry plynoucí z unijní legislativy. Nejvyšší správní soud však rozhodl v neprospěch stěžovatele (vinařství) s tím, že předmětný doklad je pouhým administrativním povolením ke vstupu vína na území EU a není ho možno považovat za závazné posouzení kvality vína. Ústavní soud shledal, že odchýlí-li se obecný soud, proti jehož rozhodnutí není k dispozici opravný prostředek (v dané věci Nejvyšší správní soud), bez řádného odůvodnění od výkladu unijního práva provedeného nižší soudní instancí, aniž předloží předběžnou otázku Soudnímu dvoru Evropské unie, dopustí se porušení základních práv účastníka řízení dle čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 1 Listiny. Tento závěr se promítnul i do nálezu sp. zn. I. ÚS 2224/19 ze dne 19. 11. 2019.

Evropské právo hrálo roli i v otázce **ochrany spotřebitele**, rozebírané v nálezu sp. zn. II. ÚS 2778/19 ze dne 5. 11. 2019. Stěžovatelka uzavřela smlouvu o koupi

stolu prostřednictvím e-mailové komunikace, načež od ní z důvodu poškození stolu odstoupila. Protože však nebyla řádně poučena o právu odstoupit od smlouvy, nenesla ve smyslu čl. 14 odst. 2 směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/83/EU a § 1833 občanského zákoníku odpovědnost za snížení hodnoty zboží, a to i kdyby poškození stolu způsobila sama nevhodnou či neodbornou manipulací se stolem. Obvodní soud však uvedeným skutečností nevěnoval náležitou pozornost a nezohlednil požadavky vyplývající z ochrany spotřebitele ve smyslu práva Evropské unie (zejména čl. 38 Listiny základních práv Evropské unie) ani právní úpravu přijatou k zajištění této ochrany v případě distančních smluv. Ústavnímu soudu proto nezbylo než uzavřít, že postupoval v rozporu s čl. 1 odst. 2 ve spojení s čl. 10a a 4 Ústavy, čímž porušil právo stěžovatelky na soudní ochranu dle čl. 36 odst. 1 Listiny. Porušení téhož práva se pak dopustil i v důsledku porušení ústavního principu ochrany spotřebitele jako slabší strany.

Ústavní soud se v uplynulém roce vrátil k pravidelně řešené otázce **souběhu extradičního a azylového řízení**. V nálezu sp. zn. II. ÚS 3505/18 ze dne 3. 6. 2019 připomenul, že správní řízení o udělení mezinárodní ochrany i soudní řízení o přípustnosti vydání mohou být vedena současně, přičemž výsledek každého z nich může mít relevanci pro rozhodnutí ministra spravedlnosti o povolení vydání. Jednou ze skutečností, která by jednoznačně zpochybňovala přípustnost vydání, je dodatečné udělení mezinárodní ochrany – ministr spravedlnosti nemůže povolit vydání žadatele o mezinárodní ochranu do doby, než bude pravomocně skončeno řízení o jeho první žádosti o udělení mezinárodní ochrany, a to včetně případného soudního přezkumu (viz stanovisko sp. zn. Pl. ÚS-st. 37/13). Skutkové okolnosti v projednávaném případě však nenasvědčovaly tomu, že by ministr spravedlnosti nemohl rozhodnout o povolení vydání stěžovatele k trestnímu stíhání do Ruské federace. Stěžovateli totiž nebyla v žádném členském státě Evropské unie udělena mezinárodní ochrana ani v okamžiku přijetí napadeného rozhodnutí neprobíhalo nikde v Evropské unii řízení o první žádosti stěžovatele o udělení mezinárodní ochrany. Stěžovatel sice podal dne 28. 12. 2017 žádost o udělení mezinárodní ochrany, ta však nebyla jeho první žádostí. O udělení mezinárodní ochrany žádal již předtím dvakrát v Chorvatské republice, přičemž obě žádosti byly zamítnuty včetně soudního přezkumu. Řízení o jeho další opakované žádosti podané v České republice bylo s odkazem

na předchozí žádosti zastaveno. Tyto informace byly ministru spravedlnosti sděleny ještě před vydáním napadeného rozhodnutí. Postupoval tedy v souladu s požadavky plynoucími z judikatury Ústavního soudu, pokud se před vydáním napadeného rozhodnutí ujistil, že vydání stěžovatele nebrání probíhající řízení o jeho první žádosti o udělení mezinárodní ochrany.

V této tematické oblasti byl Ústavní soud kritičtější v nálezu sp. zn. III. ÚS 1924/18 ze dne 2. 4. 2019. Zopakoval, že ministr spravedlnosti nesmí povolit vydání osoby do cizího státu podle § 97 odst. 1 zákona č. 104/2013 Sb., o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních, probíhá-li řízení o její žádosti o udělení mezinárodní ochrany, včetně navazujícího soudního přezkumu, ledaže by šlo již o opakovanou žádost. To platí i tehdy, žádá-li o vydání jiný stát, než jaký se jeví být státem původu této osoby, a to jakkoliv toliko vůči státu původu může udělením mezinárodní ochrany vzniknout nepřekročitelná překážka povolení vydání. Ústavní soud dospěl k závěru, že rozhodnutím ministra spravedlnosti o vydání stěžovatele do USA před skončením řízení o udělení mezinárodní ochrany stěžovateli bylo porušeno jeho právo na soudní ochranu dle čl. 36 odst. 1 a 2 Listiny.

Se souběhem mezi extradičním řízením a řízením o udělení mezinárodní ochrany úzce souvisí rovněž otázka omezení osobní svobody, jak judikoval Ústavní soud v nálezu sp. zn. II. ÚS 3219/19 ze dne 26. 11. 2019. Proti stěžovatelům, kteří se považovali za občany Tchaj-wanu, byla vedena řízení o jejich vydání do Čínské lidové republiky. Obecné soudy v nich rozhodly, že vydání stěžovatelů k trestnímu stíhání je přípustné. Během těchto řízení byli stěžovatelé vzati do předběžné vazby. Ministerstvo vnitra následně rozhodlo o žádostech stěžovatelů o mezinárodní ochranu tak, že jim udělilo doplňkovou ochranu. V důsledku uvedeného požádali stěžovatelé o propuštění z předběžné vazby. Městský soud však jejich žádosti zamítl s tím, že bude dále na ministrovi spravedlnosti, zda vydání povolí, či nikoliv. Ústavní soud však na základě výše uvedených principů konstatoval, že vydání stěžovatelů nemohlo být vzhledem k udělené doplňkové ochraně uskutečněno, a proto by ani ministryně spravedlnosti nemohla vydání stěžovatelů povolit. Další držení stěžovatelů v předběžné vazbě tak nesledovalo stanovený účel, neboť nesloužilo k tomu, aby bylo možné zajistit jejich vydání, došlo tak k porušení práv stěžovatelů na osobní svobodu dle čl. 8 odst. 1 a 5 Listiny.

V nálezu sp. zn. II. ÚS 2020/18 ze dne 28. 3. 2019 připomněl Ústavní soud i Úmluvu o právech osob se zdravotním postižením, dle níž je stát povinen přizpůsobit **osobám se zdravotním postižením** soudní řízení. Není přijatelné, aby obecné soudy zcela ignorovaly informace zpochybňující faktickou schopnost stěžovatele samostatně jednat před soudem a účinně se účastnit řízení. Protože tak okresní soud postupoval, Ústavní soud konstatoval porušení čl. 13 odst. 1 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením (bliže viz subkapitolu ke spravedlivému procesu).

Vůbec nejčastěji využívanou univerzální smlouvou o lidských právech Ústavním soudem je však **Úmluva o právech dítěte**, jejíž porušení Ústavní soud pravidelně shledává např. v rodinněprávních věcech. Lze se s ní setkat i v nálezech, o nichž je referováno v subkapitolách níže, např. v otázce vydávání platebního rozkazu vůči nezletilým, střídavé péče, mezinárodní únosu apod.

Vedle nálezů odkazujících na mezinárodní a unijní právo lze na tomto místě odkázat i na rozhodovací praxi Ústavního soudu reflektující **judikaturu Evropského soudu pro lidská práva** (dále také „ESLP“). Ta se už běžně promítá do řady nálezů i usnesení, na tomto místě lze přesto vyzvednout nálezy sp. zn. I. ÚS 2845/17 ze dne 8. 1. 2019 ve věci znovuvyřízení řízení o určení otcovství po více než 50 letech. Ústavní soud v něm odkázal na čerstvý rozsudek ESLP ve věci Novotný proti České republice zdůrazňující uvedení stavu právního do souladu se stavem biologickým. Přestože v důsledku řízení proti České republice před ESLP zákonodárce upravil zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, tato novela již z časových důvodů nemohla stěžovatele napomoci. Přesto jí Ústavní soud na základě judikatury ESLP vyhověl a konstatoval porušení spravedlivého procesu dle čl. 36 odst. 1 Listiny i respektování rodinného a soukromého života dle čl. 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále také „Úmluva“).

Základní práva a svobody

Právo na život

K ochraně jednoho z vůbec nejdůležitějších lidských práv, práva na život, se Ústavní soud nevyslovuje často. V posledních letech tomu bylo zejména v souvislosti s povinností vést účinné vyšetřování v případě možného ohrožení práva na život. Specifickým aspektem vyplývajícím z práva na účinné vyšetřování je dle vyhovujícího nálezu sp. zn. I. ÚS 1496/18 ze dne 2. 7. 2019 i **právo na přístup do spisu**. Ústavní soud to dovodil v případě, kdy policie odepřela stěžovateli přístup ke spisu vedenému ve věci jejího dvacet let pohřešovaného syna. Policejní orgán při odepření přístupu do spisu stěžovatelce, jež měla osobní, nezpochybnitelný a bezprostřední zájem na tom, aby zjistila, jakých výsledků dosáhl při pátrání po jejím pohřešovaném synovi, neuvedl žádné výjimečné okolnosti, které by mohly poškodit třetí osoby nebo ohrozit vyšetřování. Ústavní soud uzavřel, že postupem policie došlo k porušení práva stěžovatelky na ochranu rodičovství a také práva na účinné vyšetřování vyplývající z práva na život.

Zákaz mučení a podrobení krutému, nelidskému nebo ponižujícímu zacházení nebo trestu

Právo na účinné vyšetřování je povinnost vyplývající rovněž ze zákazu mučení a jiného špatného zacházení (čl. 7 odst. 2 Listiny). V uplynulém roce se k němu vrátil Ústavní soud v souvislosti s protesty proti kácení stromů v Národním parku Šumava v roce 2011.

Nález sp. zn. II. ÚS 2077/17: Právo na účinné vyšetřování – postup policistů vůči osobám bránícím kácení stromů v Národním parku Šumava

Z judikatury Ústavního soudu i Evropského soudu pro lidská práva vyplývá, že pro větší praktickou ochranu osob omezených na osobní svobodě před nelidským nebo ponižujícím zacházením se přistupuje k obrácení

důkazního břemene. Pokud proto stát zadrží oběť v dobrém zdravotním stavu a při propuštění má zranění, pak je na státu, aby poskytl dostatečné a přesvědčivé vysvětlení, jak byla tato zranění způsobena. Důkazní břemeno se v takovém případě přesouvá na stát, aby soud přesvědčil, že se stěžovatelem špatně nezacházel. V situaci, kdy má policie konkrétního jednotlivce zcela v moci, by totiž pro něj bylo obstarání důkazů o špatném zacházení krajně obtížné.

Tak tomu bylo i v projednávané věci, neboť většina stěžovatelů se nacházela v situaci, kdy byli připoutáni ke stromu či seděli na zemi a kladli pouze pasivní odpor, přičemž byli vždy obklopeni větším množstvím policistů, kteří je de facto měli pod kontrolou. Účastníci protestu tvrdili, že byli ze strany policistů podrobeni různým formám nelidského či ponižujícího zacházení. Ihned po zásahu podali trestní oznámení, které však Generální inspekce bezpečnostních sborů (GIBS) odložila, což následně potvrdilo též krajské státní zastupitelství, neboť nebyly zjištěny skutečnosti důvodně nasvědčující tomu, že byl spáchán trestný čin. Ani další trestní oznámení nebylo úspěšné, což vyústilo v nález sp. zn. I. ÚS 1042/15. GIBS po zahájení úkonů trestního řízení věc znovu odložila, stěžovatelé neuspěli se stížností ke krajskému státnímu zastupitelství a následným podnětem k výkonu dohledu u vrchního státního zastupitelství.

Co se týče meritorního hodnocení efektivity vyšetřování, Ústavní soud konstatoval, že stěžovatelé nepředstavovali pro zasahující policisty ani pro jiné osoby žádné nebezpečí, blokáda těžby byla zcela nenásilná a spočívala pouze v obsazení stromů, jež měly být pokáceny. Vzhledem k tomu, že ani vyšetřování následující po dřívějším nálezu Ústavního soudu uvedená pochybení nenapravilo, bylo nutno uzavřít, že orgány činné v trestním řízení efektivní vyšetřování neprovedly.

Osoba, která tvrdí, že ji stát podrobil špatnému zacházení během omezení její osobní svobody, musí v tomto smyslu vznést alespoň tzv. hájitelné tvrzení, kterým je tvrzení, jež není zcela nedůvěryhodné a nepravděpodobné, je možné i časově,

je dostatečně konkrétní a v čase neměnné. Otázkou hájitelnosti tvrzení se Ústavní soud zabýval v nálezu sp. zn. II. ÚS 1376/18 ze dne 10. 12. 2019 na půdorysu údajného špatného zacházení s bezdomovcem ze strany policejní hlídky.

Nález sp. zn. II. ÚS 1376/18 ze dne 10. 12. 2019 – Právo na účinné vyšetřování a prokazování tzv. hájitelných tvrzení

Stěžovatel podal na hlídku trestní oznámení, jež však bylo odloženo z důvodu závěru, že bylo motivováno snahou pomstít se strážníkům. Stížnosti i následnému podnětu k výkonu dohledu rovněž nebylo vyhověno. Ústavní soud v situaci tvrzení proti tvrzení, kdy navíc řada okolností nebyla v řízení zkoumána vůbec či pouze povrchně, nemohl s určitostí mimo rozumnou pochybnost vyslovit závěr, zda byl stěžovatel podroben mučení nebo špatnému zacházení, či nikoliv. Bylo však nezbytné přezkoumat ústavní stížnost prizmatem práva na účinné vyšetřování. Ústavní soud dospěl k závěru, že tvrzení stěžovatele byla poměrně konzistentní a v čase neměnná, byla možná také časově a prostorově. O tom, že tvrzení nebyla zcela nedůvěryhodná nebo nemožná, svědčily rovněž lékařské zprávy.

V otázce naplnění požadavků účinného vyšetřování bylo sporným především naplnění požadavku nestrannosti. Ústavní soud přisvědčil námitkám stěžovatele, že orgány činné v trestním řízení důkladně ověřovaly věrohodnost toliko jeho výpovědí, ve vztahu k výpovědím strážníků takové úvahy víceméně absentovaly, jejich věrohodnost byla presumována. Jednání příslušných orgánů tak nebylo možno považovat za nestranné. Dalším sporným aspektem byl rovněž požadavek důkladnosti a dostatečnosti vyšetřování. Ústavní soud se pozastavil nad tím, že příslušné orgány se spokojily s vlastním laickým posouzením obsahu zdravotnické dokumentace, jakož i dalších skutečností týkajících se průběhu celého incidentu a nevyužily možnosti vyžádat si odborná vyjádření či znalecké posudky a získané informace si důkladně ověřit. Požadavek důkladnosti a dostatečnosti vyšetřování tak rovněž nebyl naplněn. Ústavní soud proto dospěl k závěru, že policejní orgán i obě státní zastupitelství nevyvinuly skutečnou

a řádnou snahu objasnit projednávanou věc, čímž porušily právo stěžovatele na účinné vyšetřování vyplývající z čl. 7 odst. 2 Listiny a čl. 3 Úmluvy.

Naopak v nálezu sp. zn. III. ÚS 2012/18 ze dne 3. 9. 2019 Ústavní soud dospěl k závěru, že právo na účinné vyšetřování stěžovatele nevzniklo. Důvodem bylo, že napadení stěžovatelky volně pobíhající psem posouzené jako přestupek nebylo skutkem úmyslným, ale jednalo se o typický příklad nešťastné náhody. Nešlo o žádné systémové selhání orgánů veřejné moci ani o skutek, u něž by se zavinění pohybovalo na hranici nedbalosti vědomé a úmyslu nepřímého.

Ochrana a záruky osobní svobody

V uplynulém roce se Ústavní soud na poli čl. 8 Listiny věnoval jak otázkám dříve judikovaným (osobní slyšení, přezkum rozhodnutí o vazbě i po jejím ukončení), tak otázkám relativně novým (kumulace trestů, doručování osobě, jež neovládá český jazyk, a její poučení).

Ústavní soud v nálezu sp. zn. I. ÚS 1692/19 ze dne 26. 9. 2019 připomenul, že soud nemůže odmítnout stížnost proti rozhodnutí o vazbě pouze z toho důvodu, že vazba stěžovatele již skončila a on nastoupil do výkonu trestu odnětí svobody. Zamítnutí stížnosti proti rozhodnutí o vazbě pouze z tohoto důvodu, aniž by se soud stížností dále zabýval, představuje porušení čl. 36 odst. 1 Listiny ve spojení s čl. 8 odst. 1, 2 a 5 Listiny.

Ústavní soud řešil také mediálně hojně diskutovanou otázku řetězení výkonů trestů odnětí svobody. Jde o situace, kdy odsouzený vykonává několik trestů odnětí svobody, které jsou mu uloženy nezávisle na sobě za trestnou činnost spáchanou po vyhlášení prvostupňového odsuzujícího rozsudku za dřívější trestnou činnost. Při uložení dalšího trestu odnětí svobody se přitom nezohledňuje již dříve uložený trest, a dochází tak ke kumulaci trestů. Důsledkem může být výkon trestu, který je výrazně citelnější, než je nutné, resp. dostačující, popř. nepřiměřeně dlouhý trest může odsouzenému znemožnit možnost

jeho nápravy a mravního prozření. Ustanovení § 86 odst. 1 trestního zákoníku stanoví, že nevedl-li podmíněně odsouzený ve zkušební době řádný život, popřípadě nevyhověl-li uloženým podmínkám, soud rozhodne, že se trest vykoná. Výjimečně může nicméně i v takovém případě vzhledem k okolnostem případu a osobě odsouzeného ponechat podmíněně odsouzení v platnosti a stanovit nad ním dohled, prodloužit zkušební dobu nebo stanovit další přiměřená omezení a povinnosti. V nález sp. zn. II. ÚS 4022/18 ze dne 30. 7. 2019 Ústavní soud dospěl k závěru, že ona výjimečnost okolností případu ve smyslu citovaného ustanovení může spočívat i v kumulaci výkonů trestů odnětí svobody, která je v celkové výměře nepřiměřená spáchané trestné činnosti, případně osobě pachatele. Efektivněji než samotný výkon trestu odnětí svobody přitom může v určitých případech zapůsobit kupř. stanovení přiměřených omezení a povinností směřujících k vedení řádného života. Takové řešení naplňuje vybrané účely trestů a reaguje na trestnou činnost pachatele bez toho, aby mu byly ukládány tresty nepřiměřené k závažnosti jím spáchané trestné činnosti.

Nález sp. zn. II. ÚS 4022/18 ze dne 30. 7. 2019: Ke kumulaci výkonu trestů odnětí svobody

Jednalo se o případ odsouzeného, který byl nejdříve odsouzen k trestu odnětí svobody v délce 1 roku podmíněně odloženému na zkušební dobu 2 let. Podruhé byl odsouzen k trestu odnětí svobody v délce 2,5 roku podmíněně odloženému na zkušební dobu 2 let. Teprve potřetí byl odsouzen k trestu odnětí svobody v délce 3 let, který nebyl podmíněně odložen. Poté příslušný okresní soud nařídil výkon prvního trestu odnětí svobody v trvání 4 roky; proti tomuto usnesení stěžovatel nepodal stížnost. Stěžovatel však již nesouhlasil s nařízením výkonu v pořadí druhého trestu odnětí svobody v délce 2,5 let, jelikož by měl vykonat kumulovaný trest v délce 6,5 roku, což vzhledem k páchané trestné činnosti, která souvisela zejména s jeho drogovou závislostí, považoval za příliš přísný trest. Navrhoval proto obecným soudům využít výjimečnou možnost ponechání podmíněně odsouzení s dohledem v platnosti, za zprísněných podmínek uvedených v § 86 odst. 1 trestního zákoníku, jako je stanovení dalších povinností, prodloužení

zkušební doby nebo uložení přiměřených omezení a povinností. Obecné soudy mu ale nevyhověly.

Podle Ústavního soudu je problematické na současné právní úpravě to, že ačkoliv odlišuje ukládání trestů za souběh (páchání trestné činnosti do okamžiku vyhlášení prvostupňového odsuzujícího rozsudku) a za recidivu (páchání trestné činnosti po takovém vyhlášení), nerozlišuje mezi ukládáním trestů poté, co byly dříve uloženy tresty vykonané, a pokud nebyly. I doktrína je v tomto ohledu nejednotná. Ústavní soud ústavní stížnosti stěžovatele vyhověl s odůvodněním, že výjimečnost okolností případu podle § 86 odst. 1 trestního zákoníku může spočívat i v kumulaci výkonů trestů odnětí svobody, která je v celkové výměře nepřiměřená závažnosti spáchané trestné činnosti nebo osobě pachatele. Namítá-li stěžovatel, že se na něj má vztahovat výjimečný postup podle § 86 odst. 1 trestního zákoníku, a pro tyto své návrhy uvádí konkrétní důvody, pak je z hlediska práva na spravedlivý proces nepřijatelné, aby obecné soudy pouze obecně odkázaly na nenaplnění podmínek pro výjimečný postup a nezabývaly se konkrétní argumentací stěžovatele.

V nález sp. zn. I. ÚS 343/19 ze dne 21. 5. 2019 se Ústavní soud opět dotkl otázky osobního slyšení při prodlužování vazby. Připomenul, že ačkoliv není v každém řízení o propuštění obviněného z vazby nezbytné **konat slyšení**, bylo to v projednávaném případě nevyhnutelné. Mezi jednotlivými výsledky obviněného je potřeba dodržovat časové odstupy v řádu maximálně několika týdnů. V tomto případě uběhlo od posledního vazebního zasedání, na kterém proběhl výslech obviněného, více než 17 týdnů. Podle judikatury Evropského soudu pro lidská práva je již doba osm a půl týdne mezi slyšeními příliš dlouhá. Z těchto důvodů porušil soud právo stěžovatele na osobní slyšení, a tedy i čl. 38 odst. 2 Listiny, jakož i právo stěžovatele podle čl. 8 odst. 2 Listiny nebýt zbaven osobní svobody jinak než způsobem, který stanoví zákon.

Úvodem roku Ústavní soud ve svém jediném loňském stanovisku posuzoval otázku doručování trestního příkazu a poučování osoby, jež neovládá český jazyk.

*Stanovisko Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS-st. 49/18 ze dne 29. 1. 2019:
K překladu trestního příkazu do cizího jazyka a jeho doručování*

Stěžovatelka, cizí státní příslušnice, byla zadržena policií. Následně byl proti ní vydán trestní příkaz, přičemž stěžovatelka se ve vazebním zasedání do protokolu vzdala práva na podání odporu. Po zvolení obhájce ale odpor v lhůtě osmi dnů od doručení trestního příkazu navzdory tomu podala. Vazební zasedání, na kterém došlo ke vzdání se práva na podání odporu, bylo tlumočeno a přetlumočeno bylo stěžovatelce i poučení o důsledcích tohoto jednání. Podle stěžovatelky bylo ale tlumočeno v nedostatečném rozsahu a kvalitě, v důsledku čeho mělo být dle jejího názoru nahlíženo na vzdání se práva na podání odporu jako na neúčinné, a naopak na její následně podaný odpor jako na podaný řádně. Judikatura Ústavního soudu v této otázce nebyla jednotná, rozlišovaly se v ní v zásadě dva přístupy. Podle prvního přístupu vyvolával i odpor, který byl podaný pozdě či neoprávněnou osobou, zamýšlené právní účinky a došlo jím ke zrušení trestního příkazu. Nakládaly-li obecné soudy s trestním příkazem jako pravomocným a vykonatelným, byl tento postup vyhodnocen Ústavním soudem jako protiústavní. Podle druhého menšinového přístupu byl za protiústavní považován pravomocný a vykonatelný trestní příkaz, který nabyl právní moci i navzdory tomu, že byl stížen vadou představující porušení některého z ústavně zaručených základních práv či svobod. V druhém přístupu tedy odpor proti protiústavnímu trestnímu příkazu nevyvolává žádné právní účinky.

V uvedeném stanovisku Ústavní soud konstatoval, že nepřetlumočený nebo nepřeložený trestní příkaz nelze považovat za řádně doručený a nemůže ani nabýt právní moci. Dle § 28 odst. 3 trestního řádu se totiž rozhodnutí, jež musí být obviněnému přeloženo, považuje za doručené až doručením písemného překladu. Stěžovatelce nikdy nebyl písemný překlad trestního příkazu doručen, nebylo tedy proti němu možno podat ani odpor, vzdání se práva na podání odporu bylo neúčinné vzhledem k okolnostem a trestní příkaz nemohl nabýt a ani nenabyl právní moci. Jelikož ale soudy považovaly trestní příkaz za pravomocný a vykonatelný, porušily tímto jiným

zásahem práva stěžovatelky podle čl. 36 odst. 1 ve spojení s čl. 38 odst. 2 a čl. 8 odst. 2 Listiny.

Ochrana soukromého a rodinného života

Mezi nejdiskutovanější nálezy z loňského roku patří bezesporu nálezy sp. zn. Pl. ÚS 45/17 ze dne 14. 5. 2019 týkající se problematiky **data retention**. Ústavní soud v něm navázal na své předchozí zrušující nálezy (sp. zn. Pl. ÚS 24/10 ze dne 22. 3. 2011 a sp. zn. Pl. ÚS 24/11 ze dne 20. 12. 2011) k právní úpravě preventivního uchovávání provozních a lokalizačních údajů o elektronické komunikaci u poskytovatelů telekomunikačních služeb a možnosti jejich následného poskytování různým státním orgánům. V prvních dvou případech, kdy mu byl předložen návrh na přezkoumání ústavnosti předmětné právní úpravy, přistoupil Ústavní soud k jejímu zrušení z důvodu nepřesnosti a neurčitosti. Svým posledním nálezem však návrh na opětovné rušení právní úpravy zamítl, neboť shledal, že posuzovaná legislativa v kontextu dnešního společenského a technologického vývoje naplňuje požadavek přiměřenosti zásahu do práva na soukromí a lze ji vyložit ústavně konformním způsobem. Shledal totiž, že dostatečně jasně a určitě a zároveň přiměřeně vymezuje okruh případů, kdy mohou být data poskytována, okruh orgánů, kterým mohou být poskytována, dobu, po kterou mohou být uchovávána, podmínky, za kterých mohou být uchovávána a poskytována, i účinné prostředky obrany proti zneužití. Odlišné stanovisko k výroku i odůvodnění nálezu uplatnila soudkyně Kateřina Šimáčková.

*Nálezy sp. zn. Pl. ÚS 45/17 ze dne 14. 5. 2019: Data retention III –
shromažďování a využívání provozních a lokalizačních údajů
o telekomunikačním provozu*

Ústavní soud shledal, že v podmínkách informační společnosti, v níž běžný jednotlivec neustále využívá služeb elektronické komunikace a dobrovolně

přijímá, že se o něm ukládají kvanta dat, bylo by nemoudré tolerovat stav, v němž by poskytovatelé služeb údaji uživatelů disponovali, a státní aparát (v odůvodněných případech) nikoli. Plošné uchovávání provozních a lokalizačních údajů představuje snahu státu „neztratit v době informační společnosti krok“ a mít v rukou efektivní nástroje k plnění svých úkolů, zejména v oblasti bezpečnosti státu a jeho obyvatel.

Princip data retention spočívá v plošném, nevýběrovém sběru významného množství dat o každé uskutečněné elektronické komunikaci, čímž je intenzivně omezeno soukromí jednotlivce, které je mu na ústavní úrovni garantováno čl. 10 odst. 2 Listiny, potažmo i čl. 10 odst. 3 Listiny ve spojení s čl. 13 Listiny. Tak závažné omezení proto jednak musí být prospěšné silnému veřejnému zájmu a zároveň je nutno je v maximální možné míře minimalizovat, aby mezi ním a naplněním sledovaných cílů existovala spravedlivá rovnováha. Minimalizace zásahu lze dosáhnout omezením využití dat telekomunikačního provozu jen pro nejnutnější okruhy případů, stanovením přísných podmínek, za kterých jsou data jednak uchovávána, jednak zpřístupňována, a vytvořením záruk každému jednotlivci, že v případě využití jeho údajů bude mít k dispozici účinné prostředky obrany proti případnému zneužití. Na provozní a lokalizační údaje je třeba nahlížet jako na cenný zdroj informací o osobním životě dotčené osoby, jehož zneužití může mít v soukromí jednotlivce značné dopady. Údaje o telekomunikačním provozu mohou mít mnohdy větší vypovídací hodnotu než znalost obsahu komunikace, a připodobnění k odposlechům je zde proto namístě; provozní a lokalizační údaje zasluhují z hlediska ochrany základních práv podobnou míru regulace.

V kontextu práva na ochranu soukromí se Ústavní soud zabýval též problematikou **ochranné ambulantní léčby**. V nálezu sp. zn. II. ÚS 2843/18 ze dne 30. 4. 2019 posuzoval situaci muže, který si stěžoval na výklad novely příslušné právní úpravy obecnými soudy. Ty dovodily, že změnou znění rozhodného ustanovení došlo k prodloužení léčení stěžovatele nad rámec lhůty stanovené původním rozhodnutím o uložení psychiatrického ambulantního ochranného

léčení, a to aniž by bylo nezbytné vydat rozhodnutí nové. Ústavní soud shrnul, že krajský soud přes absenci výslovného přechodného ustanovení a za použití retroaktivního a extenzivního výkladu stvrdil trvání ambulantního ochranného léčení, a to k újmě ústavně garantovaným základním právům a svobodám stěžovatele. Svým výkladem vyvozoval z právní úpravy pro stěžovatele existenci povinností, které v ní výslovně zakotveny nejsou. Takový postup je v materiálním právním státě vyloučený. Ochranné léčení vykonávané formou ambulantní péče je zásahem do ústavně zaručeného práva na nedotknutelnost osoby podle čl. 7 odst. 1 Listiny, proto jeho zákonná úprava musí být vykládána restriktivně. Protože výklad právní úpravy přijatý obecnými soudy nešetřil podstatu tohoto základního práva stěžovatele, konstatoval jeho porušení.

Za pozornost stojí také nález sp. zn. I. ÚS 1496/18 ze dne 2. 7. 2019, v němž Ústavní soud vyhověl stěžovateli, jež považovala za zásah do svých ústavně zaručených práv postup Policie České republiky, která jí odepřela přístup ke spisu vedenému ve věci jejího syna, jenž je již více než dvacet let pohřešován. Ústavní soud zdůraznil, že matka pohřešovaného má osobní, nepochybnitelný a bezprostřední zájem na tom, aby zjistila, jakých výsledků dosáhly policejní orgány při pátrání po jejím synovi, a svoje opakované žádosti o nahlédnutí do spisu doložila přezkoumatelnými a právně podloženými důvody. S odkazem na judikaturu Evropského soudu pro lidská práva připomněl, že **právo přístupu do spisu** sice není automatické a přístup může být odepřen ve výjimečných a odůvodněných případech, zejména v úvodních fázích šetření, pokud spis obsahuje citlivé informace, které by mohly poškodit třetí osoby nebo ohrozit vyšetřování. Povinnost přístupu k dokumentům však poté musí být splněna v dalších fázích řízení. Ústavní soud dospěl k závěru, že příslušný policejní orgán žádné takové okolnosti neshledal, a jeho postupem proto došlo k porušení práva stěžovatelky na ochranu rodičovství a také práva na účinné vyšetřování vyplývajícího z práva na život.

V nálezu sp. zn. Pl. ÚS 37/16 ze dne 26. 2. 2019 byla ochrana soukromého života, kterou měla zákonná úprava zajišťovat, důvodem pro zamítnutí návrhu skupiny poslanců na zrušení zákona o **prodejně době v maloobchodě a velkoobchodě**. Ústavní soud shledal, že napadená právní úprava sleduje legitimní cíl, jímž má být usnadnění sladění pracovního a rodinného života zaměstnanců a zamezení, aby pracovní život negativně zasahoval do jejich rodinného a osobního života.

Zvolený prostředek považoval také za vhodný. Ústavní soud nakonec konstatoval, že sice existují lepší, vhodnější či účinnější prostředky k dosažení požadovaného cíle, nicméně nelze konstatovat, že by napadená úprava byla výjimečně neracionální, a proto v testu racionality, který je třeba v předmětné věci aplikovat, ob stojí. Podrobněji viz subkapitolu k právu na svobodnou volbu povolání.

Ochrana majetkových práv

Ani v roce 2019 se Ústavní soud nevyhnul problematice **restitučních kauz**, které se zdají být nikdy nekončícím politickým, celospolečenským a především celojustičním tématem. Stěžejním rozhodnutím z oblasti církevních restitucí byl bezesporu nálezn sp. zn. Pl. ÚS 5/19 ze dne 1. 10. 2019, který se týkal zdanění finančních náhrad pro církve a náboženské společnosti. Ústavní soud napadené ustanovení zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, zrušil z toho důvodu, že zákonodárce rozhodl nepřipustně retroaktivním způsobem nikoli o zdanění, nýbrž o faktickém snížení finanční náhrady pro církve a náboženské společnosti, na jejíž celou výši jim vznikl právní nárok a legitimní očekávání již okamžikem uzavření smluv o vypořádání podle zákona č. 428/2012 Sb., o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi a o změně některých zákonů (zákon o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi). Vzhledem k tomu, že neústavnost napadeného ustanovení spočívala primárně v porušení základních principů demokratické společnosti podle čl. 1 odst. 1 Ústavy, a nikoliv pouze v porušení práv dotčených subjektů vlastnit majetek (čl. 11 odst. 1 Listiny a čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě), je tomuto rozhodnutí věnováno podrobnější shrnutí v úvodních kapitolách.

Ústavní soud se stejně jako v předchozích letech zabýval také výkladem § 29 zákona č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku, respektive možností **prolomení tohoto tzv. blokačního ustanovení**, podle kterého je převod historického majetku církví na jinou osobu absolutně neplatný. V nálezu sp. zn. III. ÚS 2532/17 ze dne 5. 3. 2019 uvedl, že pokud obecné soudy předem vyloučí existenci dobré víry nabyvatele a při rozhodování dané věci nevezmou v úvahu důvody reflektující konkrétní mimořádné okolnosti případu, porušují nejen jeho právo na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny,

ale zejména jeho právo vlastnit majetek podle čl. 11 odst. 1 Listiny. Otázkou legitimního očekávání na vydání historického církevního majetku v restituci se pak Ústavní soud zabýval v nálezu sp. zn. III. ÚS 3397/17 ze dne 29. 1. 2019.

Zásadní a průlomové rozhodnutí z oblasti **daňového práva** učinil Ústavní soud v souvislosti se zadržováním nesporné částky nadměrného odpočtu DPH ze strany finančních orgánů. V nálezu sp. zn. II. ÚS 819/18 ze dne 22. 2. 2019 konstatoval, že ústavní princip, podle něhož lze státní moc uplatňovat jen v případech, v mezích a způsoby, které stanoví zákon, nelze interpretovat v tom smyslu, že pokud zákon nestanoví, jakým konkrétním postupem má správce daně rozdělit nadměrný odpočet na částku spornou a nespornou, tak se tím správcí daně umožňuje zadržovat celou částku nadměrného odpočtu. Takový postup totiž nemá oporu v zákoně, a je proto v rozporu s čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. Ústavní soud doplnil, že správce daně může cíle řádného výběru daní dosáhnout i bez nezákonného zásahu do majetkových práv daňového subjektu, a to rozdělením nárokováného nadměrného odpočtu DPH na částku spornou a částku nespornou, kterou bude možné daňovému subjektu bez dalšího přiznat a vyplatit. Takový postup je možný v intencích daňového řádu, který umožňuje opakovaně (dodatečně) vyměřit daň či odpočet daně nejen za celé zdaňovací období, ale i ve vztahu k jednomu uskutečněnému zdanitelnému plnění. Ačkoli daňový řád neuvádí možnost částečného rozhodnutí o výši daňové povinnosti, takové rozhodnutí není v intencích daňového řádu nemožné; právě naopak, je s ohledem na ústavně zakotvenou ochranu vlastnického práva jedinou ústavně konformní možností postupu správce daně. Vydání rozhodnutí týkajícího se neprověřovaných plnění je z hlediska ústavnosti možné pouze ve prospěch daňového subjektu, nikoli v jeho neprospěch.

Dalším neméně zásadním rozhodnutím je nálezn sp. zn. Pl. ÚS 7/19 ze dne 30. 10. 2019, kterým plénum Ústavního soudu zrušilo ustanovení § 259 zákona o zadávání veřejných zakázek. Citované ustanovení stanovilo povinnost zaplatit poplatek ve výši 10 000 Kč za podání podnětu Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže (dále též jen „ÚOHS“) k zahájení správního řízení z moci úřední za každou veřejnou zakázku, ve vztahu k níž je v podnětu uvedeno pochybení. V případě nezaplacení poplatku se podnět nevyřizuje, poplatek se nevrací a osvobození od poplatku ani prodloužení lhůty pro zaplacení není přípustné.

*Nález sp. zn. Pl. ÚS 7/19: Poplatek za podání podnětu
k Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže*

Ústavní soud konstatoval, že z ústavního principu právního státu (čl. 1 odst. 1, čl. 2 odst. 3 Ústavy a čl. 2 odst. 2 Listiny) přímo vyplývají požadavky předvídatelnosti a bezrozpornosti práva a zákaz libovůle; současně platí zásada primátu jednotlivce před státem, kdy stát slouží všem občanům, a nikoliv občané státu. Požadavek jednoznačnosti zákona a jeho vnitřního souladu platí o to více v případech, kdy zákon stanoví poplatkovou povinnost (čl. 11 odst. 5 Listiny). Tato poplatková povinnost musí být zákonem stanovena zcela jednoznačně, srozumitelně, konzistentně a předvídatelně.

Problémem ustanovení § 259 zákona o zadávání veřejných zakázek je následek nezaplacení poplatku z hlediska povinnosti ÚOHS zahájit řízení o přezkoumání úkonů zadavatele z moci úřední podle § 249 tohoto zákona. Zákon totiž na jedné straně předpokládá, že ÚOHS bude zkoumat všechny rozhodné okolnosti, jež by mohly odůvodňovat zahájení řízení o přezkoumání úkonů zadavatele z moci úřední, na straně druhé však vylučuje, aby se za tímto účelem zabýval těmi podněty, u nichž nedošlo k zaplacení poplatku. Mezi oběma zákonnými povinnostmi ÚOHS tak vzniká značný rozpor, a napadené zákonné ustanovení proto odporuje požadavku předvídatelnosti a bezrozpornosti zákona jakožto základního předpokladu právního státu, stejně jako požadavku dobré správy, založené na vstřícném přístupu a komunikaci správních úřadů s občany. Zaplacením poplatku je totiž podmíněn postup správního úřadu i v případech, kdy je tento povinen zahájit řízení z úřední povinnosti. Platí přitom, že stát nemá vybírat zvláštní poplatek za to, aby konal tam, kde je k tomu zákonem povinován. Absurdita tohoto poplatku se naplno projevuje i v tom, že od něj nejsou osvobozeny ani státní orgány, územně samosprávné celky atp. Jistě přitom nelze tvrdit, že by právě tyto subjekty chtěly nedůvodně zatěžovat úřad nebo samotné zadavatele zakázek.

Ústavní soud uvedl, že zákonodárce zpoplatnil podání podnětu i v situaci, kdy je stát povinen vykonávat jednu ze svých zákonem stanovených

činností. Protiplněním za poplatek je tak vlastně pouze jistota, že ÚOHS bude postupovat v souladu se svými ústavními a zákonnými povinnostmi, což ovšem v právním státě musí být dáno vždy. Ústavnost a zákonnost postupu ÚOHS nesmí být faktickým objektem poplatku. Takovýto poplatek nelze po nikom vynucovat, a proto se Ústavní soud ani nezabýval samotnou výší předmětného poplatku. Ústavní soud uzavřel, že na výše uvedených závěrech nemůže nic změnit ani vládou deklarovaný účel zamezení podání zjevně bezdůvodných či kverulantských podání, a tím snížení celkové zátěže ÚOHS. Ačkoliv sice skutečně došlo po zavedení poplatkové povinnosti k výraznému snížení počtu podnětů (o více než 93 %), podněty jsou podle názoru Ústavního soudu zcela nenahraditelným informačním zdrojem. Ani sebelepší kontrolní činnost totiž nemůže nahradit zájem subjektů stojících mimo úřad. Právní úprava tak nevytváří prostor pro efektivnější řešení skutečně důvodných podnětů ze strany úřadu a ani nedokáže smysluplným způsobem ochránit práva a svobody samotných zadavatelů, takže případná regulatorní funkce stejně neplní svůj účel.

Pro úplnost lze dodat, že Ústavní soud zrušil nejen příslušné ustanovení zákona o veřejných zakázkách, ale vyhověl i samotné ústavní stížnosti stěžovatelky (Transparency International – Česká republika, o . p. s.), když zrušil napadená rozhodnutí správních soudů pro rozpor s čl. 11 odst. 5 Listiny (viz nález sp. zn. II. ÚS 1270/19 ze dne 19. 11. 2019).

Mezi další zajímavá rozhodnutí z oblasti ochrany majetkových práv patří bezesporu nálezy, které se tematicky týkají **fenoménu exekucí**. Ústavní soud se obdobně jako v předešlých letech musel opakovaně vyjadřovat k otázce zastavení exekuce z „jiného důvodu“, tj. podle § 268 odst. 1 písm. h) občanského soudního řádu. Věcně se jednalo o případy „jízdy načerno“ v prostředcích hromadné dopravy, které se dopustila osoba nevidomá či jinak hendikepovaná. Ústavní soud v rozhodnutí sp. zn. III. ÚS 1367/16 ze dne 19. 2. 2019 konstatoval, že pokud obecné soudy u návrhu povinného na zastavení exekuce nezohlední jeho zdravotní postižení a další pro řízení důležité dokumenty, které mají k dispozici, a nezastaví tak exekuci pro existenci „jiného důvodu“, porušují nejen jeho

právo na spravedlivý proces zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny, ale také jeho právo vlastnit majetek dle čl. 11 odst. 1 Listiny. Obdobné rozhodnutí vydal i ve vztahu k nezletilým černým pasažérům, kteří nebyli v původním soudním řízení řádně zastoupeni zákonným zástupcem a o probíhajícím exekučním řízení se dozvěděli až po několika letech (viz nález sp. zn. II. ÚS 3814/17 ze dne 17. 4. 2019).

K zastavení exekuce z jiného důvodu by podle názoru vysloveného v nálezu sp. zn. II. ÚS 3194/18 ze dne 1. 4. 2019 měly obecné soudy přistoupit i v případech, v nichž by výkon rozhodnutí vedl ke zjevné nespravedlnosti, nebo byl dokonce v rozporu s principy právního státu. Takovým případem by mohla být nepřiměřená výše vymáhaných úroků z prodlení, která představuje zásadní vadu exekučního titulu.

Nález sp. zn. II. ÚS 3194/18: K povinnosti obecných soudů částečně zastavit exekuční řízení v případě nepřiměřené výše vymáhaných úroků z prodlení

Vedlejší účastník podal proti stěžovateli žalobu na zaplacení 25 000 Kč se smluvním úrokem z prodlení ve výši 1 % denně od 2. 5. 2009 do zaplacení. Stěžovatel měl s vedlejším účastníkem uzavřít smlouvu o půjčce, v níž byl uvedený úrok z prodlení sjednán, přičemž stěžovatel nesplnil svou povinnost půjčku v dohodnutém termínu vrátit. Obvodní soud žalobě vyhověl rozsudkem pro zmeškání; přičemž k výkonu tohoto rozsudku byla nařízena exekuce. Stěžovatel navrhl její zastavení, neboť výše úroku z prodlení byla dle jeho přesvědčení lichvářská, v rozporu s dobrými mravy a protiústavní. Exekuční soudy jeho návrh zamítly s tím, že v exekučním řízení není možné přezkoumávat správnost exekučního titulu.

Ústavní soud se nejprve vyjádřil k otázce, zda a v jakých případech je v exekučním řízení možné zkoumat věcnou správnost exekučního titulu. Těmito výjimkami se přitom ve své judikatuře zabýval nejdříve v kontextu exekucí vedených na základě rozhodčího nálezů. V těchto rozhodnutích dospěl k závěru, že obecné soudy mohou v exekučním řízení zkoumat, zda

byla uzavřena řádná rozhodčí smlouva, jakož i to, zda rozhodčí doložka obsahovala dostatečně transparentní pravidla pro výběr rozhodce. Ústavní soud v nich dovodil též to, že smluvní ujednání v podobě zajištění biankosměnkou či nepřiměřeně vysokou smluvní pokutou je nutno považovat za nepřijatelné, a uvedená ujednání označit za neplatná pro jednoznačný rozpor s dobrými mravy. Ačkoliv se řečené vztahovalo k exekučním titulům vydaným v rozhodčím řízení, právní názor, že v exekučním řízení není možné poskytovat soudní ochranu oprávněnému věřiteli, pokud by výkon rozhodnutí znamenal zjevnou nespravedlnost, platí pro exekuční řízení obecně bez ohledu na to, zda je exekučním titulem rozhodčí nález či soudní rozhodnutí.

Ústavní soud učinil závěr, že v exekučním řízení obecným soudům přísluší zabývat se zásadními vadami exekučního titulu a jsou povinny výkon rozhodnutí zastavit dle § 268 odst. 1 písm. h) občanského soudního řádu také v případech, v nichž by výkon rozhodnutí vedl ke zjevné nespravedlnosti nebo byl dokonce v rozporu s principy právního státu. Obecné soudy proto v projednávané věci pochybily, pokud se nezabývaly otázkou, zda exekuční titul nevykazuje zásadní vady.

K otázce maximální ústavně přípustné výše úroků Ústavní soud uvedl, že výše úroků z prodlení sjednaná ve výši 0,5 % denně je již za hranicí. Soudní rozhodnutí přiznávající právo na zaplacení úroků z prodlení v neústavní výši tak přiznává plnění, jež je z ústavněprávního hlediska zakázané. Přiznání takového práva je proto zásadní vadou exekučního titulu a výkonem takového rozhodnutí dochází ke zjevné nespravedlnosti.

Bohatá je rovněž judikatura ohledně **náhrady nákladů exekučního řízení**. V rozhodnutí sp. zn. I. ÚS 3520/18 ze dne 14. 5. 2019 dospěl I. senát Ústavního soudu k názoru, že pokud povinný v exekučním řízení k výzvě exekutora dobrovolně ve lhůtě splní vymáhanou povinnost, jsou splněny podmínky § 46 odst. 6 exekučního řádu k určení odměny exekutora ve snížené výši, přestože povinný podal návrh na odklad exekuce a návrh na zastavení exekuce. „Dobrovolnost“

plnění totiž nelze zpochybňovat odkazem na podané opravné prostředky, a „penalizovat“ tak povinného, který svou povinnost splnil. Opačný postup by totiž vedl k porušení základních práv povinného garantovaných čl. 11 odst. 1 a čl. 36 odst. 1 Listiny. K úhradě nákladů exekuce, které nebyly soudním exekutorem přihlášeny do insolvenčního řízení, se Ústavní soud vyjádřil např. v nálezech sp. zn. II. ÚS 3303/18 ze dne 28. 5. 2019 či sp. zn. III. ÚS 1576/19 ze dne 30. 9. 2019, kdy prakticky navázal na svoji předchozí judikaturu.

Zajímavým rozhodnutím je také bezesporu náleze sp. zn. II. ÚS 1782/19 ze dne 8. 10. 2019, v němž soudci Ústavního soudu formulovali závěry, z nichž vyplývá, že na stát (obdobně tedy na soudního exekutora) coby účastníka řízení je nutno klást vyšší požadavky, co se týká akceptovatelnosti jeho některých procesních postupů a obrany (kupříkladu vznesení námitky promlčení), zvláště je-li pasivně legitimován v řízení o náhradě škody (újmy), již měl při výkonu své činnosti způsobit.

Ústavní soud se ve své judikatuře – náleze sp. zn. I. ÚS 3204/18 ze dne 22. 1. 2019 – opětovně zabýval také případem nároku na náhradní vozidlo, resp. **náhradou nákladů vynaložených na nájem náhradního vozidla** z důvodu způsobení totální škody při dopravní nehodě.

Náleze sp. zn. I. ÚS 3204/18: K náhradě nákladů za pronájem náhradního vozidla pojišťovnou při totální škodě na vozidle

Ústavní soud s odkazem na svoji předchozí judikaturu připomenul, že smysl a účel poskytnutí náhradního vozidla tkví v zachování určitého životního standardu poškozeného v situaci, ať již dojde k částečnému, anebo totálnímu poškození vozidla. Poskytnutím náhradního vozidla není poškozený ponechán v tísní a umožní se mu vést, co do kvality, obdobný život jako před dopravní nehodou. Není rozumného důvodu, pro který by se poškozený, jehož vozidlo bylo poškozeno jen částečně, měl nacházet v lepším postavení než ten, jehož vozidlo bylo zcela zničeno. Oba dva poškození se nacházejí ve stejné životní situaci, v níž z důvodu dopravní

nehody nemohou užívat vozidlo vlastní, a proto používají vozidlo cizí, resp. náhradní. Přitom je třeba splnit podmínku účelnosti využití náhradního vozidla, a proto by se soudy měly zabývat hranicemi, ve kterých lze užívání náhradního vozidla považovat ještě za účelné.

Pokud obecné soudy automaticky omezí náhradu nákladů vynaložených na nájem náhradního vozidla z důvodu způsobení totální škody při dopravní nehodě pouze do času sdělení pojišťovny, že oprava vozidla prováděná nebude, bez jakéhokoli zohlednění dalších skutečností, zejména zda nedojde ke zhoršení postavení poškozeného a obecně dopadu prohlášení pojišťovny o způsobené škodě, porušují tak právo účastníka řízení na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 Listiny i jeho právo vlastnické dle čl. 11 odst. 1 Listiny.

Za zmínku stojí rovněž judikatura týkající se rozhodování o **ukládání ochranného opatření zabránění věci**. Ústavní soud ve svých nálezech sp. zn. IV. ÚS 492/18 ze dne 3. 4. 2019 a sp. zn. II. ÚS 2046/19 ze dne 13. 9. 2019 připomenul, že účelem ochranného opatření zabránění věci podle § 101 odst. 1 písm. c) trestního zákoníku není potrestání jejího vlastníka, nýbrž prosazení veřejného zájmu na tom, aby určitá věc, jež byla užita nebo určena k spáchání trestného činu, dále neohrožovala bezpečnost lidí nebo majetek, nebo aby ji nebylo možné použít k spáchání zločinu, jestliže existuje takové nebezpečí. Zabránění věci musí být vždy přiměřené, respektive se zabráním věci spojený zásah do vlastnického práva podle čl. 11 odst. 1 Listiny musí být vždy odůvodněn konkrétními okolnostmi, z nichž bude vyplývat alespoň taková míra pravděpodobnosti uvedeného následku, která bude potřebu tohoto zásahu s ohledem na obvyklý chod věcí rozumně odůvodňovat.

Politická práva

Svoboda projevu

V dubnu loňského roku Ústavní soud vyhlásil hojně diskutovaný nálezný sp. zn. II. ÚS 3212/18 ze dne 17. 4. 2019. Poskytl v něm ochranu svobodě projevu podnikatele, který podmínil poskytnutí ubytovacích služeb občanům Ruské federace předchozím podepsáním prohlášení odsuzujícího **anexi Krymu Ruskou federací**, k níž došlo na jaře roku 2014.

Nález sp. zn. II. ÚS 3212/18 ze dne 17. 4. 2019: K právu na svobodu projevu v rámci podnikání (anexe Krymu)

Ústavní soud se v posuzované věci neztotožnil s názorem Nejvyššího správního soudu, dle kterého jednání stěžovatele představovalo porušení zákazu diskriminace z důvodu státní příslušnosti. Ústavní soud akcentoval důležitost práva na podnikání, jež dle jeho názoru nelze redukovat pouze na způsob získávání prostředků pro své životní potřeby, nýbrž ho je nutno vnímat též jako prostor pro autonomii jednotlivce a jeho sebe-realizaci. Dochází tak k faktickému propojení svobody projevu s právem podnikat. Dle soudců rozhodujících v této věci se stěžovatel nedopustil zakázané diskriminace, přičemž jeho jednání nebylo vedeno zavrženíhodnými pohnutkami a nepostrádalo ani racionální odůvodnění. Stěžovatel nezacházel rozdílně s občany Ruské federace oproti českým občanům, případně občanům jiných států tak, že by jim a priori odepřel poskytnutí ubytovacích služeb. Jejich poskytnutí odepřel jen těm občanům Ruské federace, kteří by odmítli podepsat prohlášení odsuzující anexi Krymu. Stěžovatel tak chtěl zjevně jednak projevit svůj názor na popsany protiprávní čin, jednak alespoň v malé míře působit na osoby, které se podílejí na politickém životě státu, který považoval za agresora. Důležité ve věci bylo též to, že se stěžovatel choval předvídatelně (předmětný text umístěn nejen na vstupních dveřích hotelu, ale též na internetových stránkách), služba poskytovaná stěžovatelem byla navíc (s ohledem na lokalitu hotelu)

zastupitelná, nejednalo se o službu svou povahou základní, popřípadě monopolní. Velmi podstatné bylo též to, že podmínka pro poskytnutí ubytovacích služeb nebyla zjevně svévolná či iracionální, a to ani v objektivním smyslu. V této souvislosti Ústavní soud připomněl, že anexe Krymu byla učiněna v jednoznačném rozporu s mezinárodním právem a oficiální zahraniční politika České republiky, stejně jako Evropské unie se k ní vymezila negativně. Soudci rovněž připomněli historickou paralelu, kterou měl pro Českou republiku tento akt ve vztahu k okupaci Československa v srpnu 1968 právním předchůdcem dnešní Ruské federace. Zřejmá časová souvislost mezi anexí Krymu a předmětným prohlášením pak Ústavní soud jen utvrdila v tom, že nešlo o svévolné a nepřipustné účelové jednání, nýbrž o bezprostřední reakci na tuto událost, jíž chtěl stěžovatel vyjádřit svůj politický názor. Napadený rozsudek Nejvyššího správního soudu, jímž bylo porušeno základní právo stěžovatele na svobodu projevu, jakož i právo na podnikání, proto nemohl s ohledem na uvedené obstat.

Svobody projevu, tentokrát ve vztahu k **právu novináře na ochranu svých zdrojů**, se týkal i nálezný sp. zn. I. ÚS 4037/18 ze dne 21. 5. 2019. Ačkoliv se nakonec Ústavní soud přiklonil k zamítnutí ústavní stížnosti, k rozhodnutí Úřadu pro zahraniční styky a informace, jež stěžovateli – investigativnímu novináři a spisovateli – uložil pořádkovou pokutu za nedostavení se k podání vysvětlení, jakož i k napadenému rozhodnutí vrchního soudu, jež samotné uložení pokuty stěžovateli shledal důvodným, vyslovil řadu výhrad. Uvedené orgány předně dostatečně nezohlednily, že se jednalo o novináře vyslýchaného v souvislosti s jeho činností, jež se dotýkala vysoké politiky, přičemž orgány činné v trestním řízení by se obecně měly se vztahu k novinářům vyvarovat jednání, jež by mohlo vyvolávat dojem, že je s nimi zacházeno jinak a přísněji než s jinými osobami. Pořádková pokuta, jež byla stěžovateli v posuzované věci uložena takřka v polovině zákonné sazby za první a nepřilíš závažné porušení povinnosti dostavit se k podání vysvětlení, se přitom mohla dle soudců rozhodujících ve věci jevit jako pokus ovlivnit stěžovatele ještě před položením první otázky, kdy by tento zvažoval případné využití svého práva odepřít poskytnutí informace s ohledem na ochranu svých zdrojů. K zamítnutí ústavní stížnosti nakonec Ústavní soud

vedla pouze skutečnost, že vrchní soud výši uložené pořádkové pokuty výrazně snížil.

Nálezem sp. zn. III. ÚS 3564/18 ze dne 28. 5. 2019 Ústavní soud částečně vyhověl ústavní stížnosti stěžovatelky, jež brojila proti postupu Policie České republiky, kterým jí bylo znemožněno účastnit se protestu proti pochodu Prague Pride.

Nález sp. zn. III. ÚS 3564/18: Porušení svobody projevu stěžovatelky, která chtěla verbálně vyjádřit nesouhlas s pochodem Prague Pride, ze strany Policie České republiky

Stěžovatelka se v řízení před obecnými soudy domáhala náhrady nemajetkové újmy, jež jí měla být způsobena nesprávným úředním postupem policistů, kteří jí zakázali vstup do míst, kde se konal pochod Prague Pride, čímž jí zmařili možnost účastnit se protestu proti tomuto pochodu. Obvodní soud žalobu zamítl s odůvodněním, že policisté, kteří stěžovatelku a další osoby vyzvali, aby po dobu trvání pochodu nevstupovaly do jeho trasy, disponovali informacemi o tom, že pravicoví extremisté plánují narušit daný pochod. Městský soud rozhodnutí obvodního soudu potvrdil.

Ústavní soud dospěl k závěru, že popsaná výzva policistů představovala nesprávný úřední postup a ve svém důsledku znamenala porušení svobody projevu stěžovatelky, a to z následujících důvodů. Předně bylo zjištěno, že stěžovatelka chtěla svůj nesouhlas s pochodem vyjádřit toliko verbálně, přičemž verbální vyjádření nesouhlasu s konáním shromáždění, jeho cíli či názory jeho účastníků spadá pod ústavně chráněnou svobodu projevu ve smyslu čl. 17 odst. 1 Listiny. Ústavní ochrany nepožívá pouze násilné vystoupení proti shromáždění, dále jednání, jehož cílem je znemožnit jinému výkon jeho práva pokojně se shromažďovat, či slovní projev, jímž je účastníkům shromáždění vyhrožováno násilím, nebo jiný projev, který představuje exces ze svobody projevu. Aby proto bylo možno považovat výzvu policistů adresovanou stěžovatelce za ústavně souladnou, muselo by být prokázáno, že policie měla důvodný předpoklad opřený o dostatečná

zjištění, že stěžovatelka měla v úmyslu vystoupit proti pochodu Prague Pride násilně, vyhrožovat účastníkům násilím či jim jinak znemožnit výkon jejich svobody pokojně se shromažďovat. Žádné takové zjištění však obecné soudy neučinily, a jejich rozhodnutí v dané věci proto nemohla ve světle uvedeného obstát.

Právo na informace

Počátkem loňského roku Ústavní soud plenárním nálesem sp. zn. Pl. ÚS 32/17 ze dne 22. 1. 2019 zamítl návrh skupiny senátorů Senátu Parlamentu České republiky na zrušení zákona č. 340/2015 Sb., o zvláštních podmínkách účinnosti některých smluv, uveřejňování těchto smluv a o registru smluv (zákon o registru smluv), neboť dospěl k závěru, že uvedený zákon ani jeho jednotlivá ustanovení nejsou v rozporu s ústavním pořádkem.

Nález sp. zn. Pl. ÚS 32/17: Zákon o registru smluv

Stěžejní námitkou, na níž navrhovatelka vystavěla svůj návrh, byl protiústavní zásah zákona o registru smluv do práva podnikat zejména u některých subjektů (národních podniků, územních samosprávných celků či právnických osob), v nichž má stát nebo územně samosprávný celek většinovou majetkovou účast, a jež jsou tímto zákonem nuceny uveřejňovat údaje, které pro ně samotné či jejich smluvní partnery představují konkurenční výhodu a jejichž udržení v tajnosti je z hlediska realizace jejich práva podnikat nezbytné.

Ústavní soud provedl za účelem přezkumu zásahu zákonodárce do práva podnikat tzv. test racionality, přičemž dospěl k závěru, že jak napadený zákon, tak jeho vybraná ustanovení v něm obstály. K námitce týkající se povinnosti uveřejňovat informace představující konkurenční výhodu Ústavní soud uvedl, že zákon na jejich ochranu pamatuje, kupříkladu

zakotvením celé řady výjimek z povinnosti uveřejnění. Tvrzení navrhovatelky, že § 5 odst. 6 zákona chrání toliko obchodní tajemství osob uvedených v § 2 zákona, nikoliv již obchodní tajemství druhé smluvní strany, Ústavní soud sice částečně přisvědčil, zdůraznil nicméně, že onou protistranou, jejíž výkon práva podnikat je napadeným zákonem částečně omezen, jsou subjekty nakládající alespoň dílem s veřejnými finančními prostředky, což legitimně odůvodňuje potřebu dbát na jejich hospodárné využívání. Ani v tomto směru proto nebyl identifikován natolik závažný zásah do dotčeného práva, jenž by mohl ingerenci Ústavního soudu opodstatnit. Konečně plénium Ústavního soudu nemohlo přijmout ani navrhovatelčinu tezi o porušení principu rovnosti ve vztahu ke zmiňovanému subjektu (druhé smluvní straně), jenž je ve svém právu podnikat částečně omezen. Subjekt nakládající s veřejnými prostředky totiž není ve srovnatelném postavení s jinými soukromoprávními subjekty, které své právo podnikat uskutečňují za účelem zajištění prostředků pro uspokojení svých potřeb, a nelze proto u nich akceptovat iracionální či nevhodné nakládání s těmito prostředky pouze proto, že se tak děje v rámci jejich podnikatelské činnosti. Jelikož ze zde uvedených důvodů Ústavní soud neshledal, že by napadený zákon či jeho jednotlivá ustanovení představovala zásah do esenciálního obsahu práva na podnikání, zamítl jednomyslně projednávaný návrh jako nedůvodný.

V nálezu sp. zn. II. ÚS 618/18 ze dne 2. 4. 2019 se Ústavní soud opětovně vyjádřil k výkladu pojmu „veřejná instituce“ dle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, a navázal tak na předchozí rozhodovací praxi, v níž se s touto otázkou již několikrát potýkal.

Nález sp. zn. II. ÚS 618/18: K výkladu pojmu „veřejná instituce“ podle zákona o svobodném přístupu k informacím

Stěžovatel v uvedené věci zaslal žalované obchodní společnosti OTE, a. s., žádost dle zákona o svobodném přístupu k informacím, v níž požádal

o veškeré smlouvy uzavřené mezi žalovaným a Českomoravskou komoditní burzou Kladno. Žalovaná žádost odmítla s odůvodněním, že se nepokládá za povinný subjekt ve smyslu zmíněného zákona, přičemž požadované informace byly navíc předmětem obchodního tajemství. Odvolání stěžovatele bylo představenstvem zamítnuto, stejně tak následná žaloba k městskému soudu. Ten vyšel z právního názoru vyjádřeného mezitím v nálezu Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 1146/16 ze dne 20. 6. 2017 („nález ČEZ“), podle kterého povinnost poskytovat informace nelze vztahovat na subjekty soukromého práva, které nemohou být veřejnými institucemi. Ačkoliv byl jediným akcionářem žalované stát, bez ohledu na velikost svého podílu vykonával pouze práva, jež mu jako jakémukoliv jinému akcionáři přiznávaly předpisy soukromého práva. Žalovaný tak povinným subjektem ve smyslu § 2 odst. 1 zákona o svobodném přístupu k informacím nebyl. Kasační stížnost stěžovatele byla rovněž zamítnuta. Nejvyšší správní soud sice konstatoval, že žalovaná naplňovala kritéria veřejné instituce, jak je vymezoval nález sp. zn. I. ÚS 260/06 ze dne 24. 1. 2007 („nález Letiště Praha“), nicméně má-li být povaha žalované posuzována dle nálezu ČEZ, nebylo ji možno za veřejnou instituci považovat. Podstata následné stěžovatelovy argumentace v řízení před Ústavním soudem pak spočívala především v poukazu na rozpor mezi právními názory obsaženými ve dvou výše uvedených nálezech Ústavního soudu.

Soudci druhého senátu vycházeli z toho, že s ohledem na zmíněnou nálezu judikaturu Ústavního soudu mohl být správným pouze jeden ze tří následujících právních názorů: a) obchodní společnost, jejímž stoprocentním vlastníkem je stát, není veřejnou institucí dle zákona o svobodném přístupu k informacím; b) o veřejnou instituci ve smyslu tohoto zákona se jedná toliko v případě obchodních společností, jejichž jediným vlastníkem je stát nebo veřejnoprávní korporace; c) veřejnou institucí je i taková obchodní společnost, u níž převažují znaky typické pro veřejné instituce. Za dané situace pak bylo nutno dospět k závěru, že platí právní názor, dle kterého je veřejnou institucí ve smyslu předmětného zákona jakákoliv obchodní společnost, jejímž stoprocentním vlastníkem je stát, případně

veřejnoprávní korporace. K uvedenému soudce vedlo přesvědčení, že pokud by se senát rozhodující v nálezu ČEZ chtěl odchýlit od právního názoru vyjádřeného v nálezu Letiště Praha, musel by aktivovat sjednocovací mechanismus pléna. Jelikož se tak nestalo, měl tento senát zřejmě za to, že i nadále má platit právní názor, že veřejnou institucí je i taková obchodní společnost, u níž převažují znaky typické pro veřejné instituce. Žalovaná obchodní společnost OTE, a. s., byla ze 100 % vlastněna státem, a jednalo se tak o veřejnou instituci dle kritérií obou dřívějších nálezů. Tato společnost se navíc podílela na výkonu veřejné moci, neboť řídila trh s elektřinou a za tímto účelem byla jediným držitelem licence ve smyslu zákona č. 458/2000 Sb., o podmínkách podnikání a o výkonu státní správy v energetických odvětvích a o změně některých zákonů (energetický zákon). S ohledem na zde uvedené Ústavní soud rozhodl, že postupem obecných soudů, dle nichž žalovaná obchodní společnost nebyla veřejnou institucí dle zákona o svobodném přístupu k informacím, došlo k porušení práva stěžovatele na informace dle čl. 17 odst. 1 a 5 Listiny. Ústavní stížnosti proto vyhověl a napadená rozhodnutí zrušil.

V kontextu práva na informace stojí za zmínku též nálezy sp. zn. I. ÚS 1083/16 ze dne 21. 5. 2019, jímž první senát Ústavního soudu zamítl ústavní stížnost města Vsetín, které se v řízení před obecnými soudy domáhalo náhrady škody spočívající zejména v **nákladech na mimořádně rozsáhlé vyhledávání informací** v důsledku tvrzených šikanózních žádostí vedlejšího účastníka. Dle Ústavního soudu totiž ústavní pořádek nezaručuje státním orgánům ani orgánům územní samosprávy právo na úhradu nákladů za poskytnutí informace o jejich činnosti a nezakládá soukromoprávní nárok na náhradu škody jim způsobené v případě, že státní orgán, resp. orgán územní samosprávy informaci vyhledá a až po definitivním vyhledání stanoví výši úhrady a žadatel o informaci tuto úhradu nezaplatí. Zároveň však Ústavní soud zdůraznil, že z hlediska požadavků čl. 4 odst. 4 a čl. 17 odst. 5 Listiny je přípustné, pokud státní orgán či orgán územní samosprávy v případech šikanózního výkonu práva na informace odepře poskytnutí, resp. vyhledání informace o své činnosti, případně stanoví žádanou úhradu kvalifikovaným odhadem, kterou ale musí oznámit žadateli ještě před uplynutím lhůty pro poskytnutí informace.

Volební právo

V roce 2018 se konaly volby komunální a v roce 2019 proběhly volby do Evropského parlamentu, což se promítlo do rozhodovací praxe Ústavního soudu týkající se volebního práva, jež je jednou z důležitých záruk demokratického právního státu. V usnesení sp. zn. Pl. 17/19 ze dne 1. 10. 2019 se plénium zabývalo namítaným porušením aktivního volebního práva podle čl. 21 odst. 1 a 3 Listiny. Stěžovatel, státní občan České republiky, vykonával v době konání voleb do Evropského parlamentu pracovní stáž v Bruselu, kde nebyl hlášen k trvalému pobytu. Nebylo mu umožněno volit na Velvyslanectví České republiky v Bruselu, proto podal návrh na vyslovení neplatnosti volby všech kandidátů zvolených do Evropského parlamentu. Soudci se ztotožnili s odůvodněním Nejvyššího správního soudu, který přesvědčivě vysvětlil, že byť je takový způsob právní úpravy v rámci Evropské unie menšinový, nevyplývá z unijního práva povinnost členských států umožnit hlasování občanů ve volbách do Evropského parlamentu ze zahraničí. Ústavní stížnost byla tedy odmítnuta pro zjevnou neopodstatněnost.

Započtením hlasů pro kandidáta, a tím i pro příslušnou volební stranu, který nesplňoval podmínky volitelnosti, se zabýval čtvrtý senát ve svém zamítavém nálezu sp. zn. IV. ÚS 4241/18 ze dne 23. 7. 2019.

Nálezy sp. zn. IV. ÚS 4241/18: Volby do Zastupitelstva obce Hostivice

Soudci zamítlí návrh stěžovatelů Davida Ratha a volební strany ZDRAVÁ HOSTIVICE na zrušení usnesení Krajského soudu v Praze, kterým rozhodl, že volba kandidáta Davida Ratha je neplatná. Volební strana totiž neodvolala kandidaturu osmi kandidátů, kteří v době mezi registrací kandidátní listiny a dnem voleb v rozporu se svým prohlášením neodstranili překážku bránící jim ve výkonu volebního práva, tj. neprovedli ohlášení změny trvalého bydliště na území města Hostivice, ani se své kandidatury nevzdali. Krajský soud shledal, že nedostatek volitelnosti některého z kandidátů volební strany má být sankcionován tak, že se nepřihlédne k hlasům odevzdaným tomuto kandidátovi a počet kandidátů dané volební strany

se pro účely rozdělování mandátů sníží o tohoto kandidáta. K osmi kandidátům stěžovatelky ani k hlasům, které pro ně byly odevzdány, proto soud nepřihlížel. Čtvrtý senát zdůraznil, že započtení hlasů pro kandidáta, který nesplňoval podmínky volitelnosti, ač je splnit mohl a měl, by bylo zvýhodněním volební strany v rozporu s pravidly svobodné soutěže politických stran a sil. Dle závěru Ústavního soudu je proto ústavně konformní takové zjišťování volebního výsledku, při němž se s hlasy získanými kandidáty nesplňujícími podmínky volitelnosti nakládá stejně jako s hlasy získanými kandidáty, kteří byli volební stranou odvoláni nebo kteří se své kandidatury vzdali; tedy že se k těmto hlasům nepřihlíží.

Naopak v nálezu sp. zn. I. ÚS 4178/18 ze dne 2. 4. 2019 Ústavní soud vyhověl politickému hnutí Strakonická Veřejnost a zrušil usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích, který rozhodl o neplatnosti voleb do Zastupitelstva města Strakonice.

Nález sp. zn. I. ÚS 4178/18: K neplatnosti voleb do Zastupitelstva města Strakonice

Soud postupoval ve třech krocích podle algoritmu posuzování volebních stížností zformulovaného Nejvyšším správním soudem; těmi jsou 1. protizákonnost, 2. existence přímého vztahu mezi protizákonností a výsledkem voleb a 3. „zatemnění“ volebních výsledků. Krajský soud dospěl k závěru o naplnění všech tří podmínek, z tohoto důvodu označil volby za neplatné. Rada města Strakonice dosáhla toho, že politické subjekty kandidující v komunálních volbách neměly možnost v souladu se zásadou volné, rovné a svobodné soutěže politických stran využít klíčové prostředky předvolební kampaně, v čemž soud spatřoval naplnění první a druhé podmínky. Třetí podmínka pak byla naplněna, neboť jednání rady města a jeho vedení významně zpochybnilo volební výsledek, který byl velmi těsný. Podle krajského soudu nebyly uvedené kroky problematické samy o sobě, ale jejich

vzájemná časová a věcná návaznost a jejich dopad na probíhající předvolební kampaň. Ústavní soud souhlasil se splněním prvního a druhého kroku algoritmu. Představitelé Strakonické Veřejnosti měli privilegovanou možnost působení na voliče, zatímco jejich politická konkurence musela své kroky ve volební kampani přizpůsobovat podmínkám měněným nepředvídatelným způsobem, což se projevilo i na viditelnosti jejich kampaně ve městě. Nedostatečný je však podle Ústavního soudu závěr krajského soudu při hodnocení třetího kritéria – zda došlo k hrubému ovlivnění výsledku, tj. zda by byly mandáty rozděleny jinak, pokud by k takovým vadám nedošlo. Zde krajský soud jednak nesprávně uplatnil princip potenciální kauzality, který již byl volebním zákonem opuštěn, jednak vychází toliko z informace o celostátním průměru nerozhodnutých voličů a počtu hlasů chybějících politickým uskupením k překročení 5% uzavírací klauzule. Krajský soud dle názoru prvního senátu skutková zjištění hodnotil pomocí nižší míry důkazu, než kterou zákonodárce ve volebním zákoně pro řízení před volebními soudy stanovil. To samo je pochybením, které neumožňuje přezkoumat úvahy krajského soudu o tom, že by podle zkušeností běžného života skutečně došlo k jinému rozdělení mandátů.

Usnesením sp. zn. Pl. ÚS 18/19 ze dne 3. 12. 2019 plénium odmítlo stížnost stěžovatele proti usnesení Nejvyššího správního soudu, kterým zamítl jeho návrh na určení **neplatnosti volby kandidátů za politické hnutí ANO 2011 do Evropského parlamentu**. Nejvyšší správní soud stěžovateli srozumitelně a logicky vysvětlil, proč o návrzích na prohlášení absence vzniku mandátu poslanců Evropského parlamentu za hnutí ANO a na oddělení hnutí ANO od skupiny Agrofert nemůže rozhodnout. Ze stejných důvodů nemohou tyto návrhy obstát v řízení před Ústavním soudem. Nejvyšší správní soud se rovněž vypořádal s ústředními námitkami volební stížnosti, které se týkaly především údajného střetu zájmů předsedy hnutí ANO a dále způsobu financování činnosti tohoto politického hnutí.

Hospodářská a sociální práva

I v uplynulém roce vydal Ústavní soud několik důležitých rozhodnutí, jež se zabývají ochranou práv spadajících do oblasti hospodářských, sociálních a kulturních práv, zakotvených v čl. 26 až 35 Listiny.

Právo na svobodnou volbu povolání a přípravy k němu

Prostřednictvím čl. 26 Listiny je poskytována ústavní ochrana několika vzájemně provázaným základním právům, konkrétně právu na svobodnou volbu povolání a přípravu k němu, právu podnikat a provozovat jinou hospodářskou činnost a právu získávat prostředky pro své životní potřeby prací. Jelikož se řadí k hospodářským, sociálním a kulturním právům, Ústavní soud zpravidla posuzuje zásahy do nich prostřednictvím tzv. testu racionality. Ten se skládá ze čtyř kroků – 1. vymezení smyslu a podstaty základního práva, tj. jeho esenciálního obsahu; 2. zhodnocení, zda se zákon nedotýká samotné existence základního práva nebo skutečné realizace jeho esenciálního obsahu (jestliže ano, přistoupí Ústavní soud k přísnějšímu testu proporcionality; jestliže ne, Ústavní soud provede zbylé dva kroky testu racionality); 3. zhodnocení, zda zákon sleduje legitimní cíl, tj. zda není svévolným zásadním snížením celkového standardu základních práv; 4. zvážení, zda je zákonný prostředek k dosažení vytyčeného cíle racionální, byť ne nutně nejlepší, nejúčinnější nebo nejumoudřejší.

V nálezu sp. zn. Pl. ÚS 32/17 ze dne 22. 1. 2019 se Ústavní soud věnoval otázce ústavnosti vybraných ustanovení **zákona o registru smluv**, jenž ukládá některým subjektům hospodařícím s veřejnými financemi povinnost zveřejňovat v (elektronickém) registru smluv vybrané soukromoprávní smlouvy, smlouvy o poskytnutí dotace nebo smlouvy o poskytnutí návratné finanční výpomoci. Sankcí za nesplnění této povinnosti je dle zákona buď nenabytí účinnosti takové smlouvy, nebo dokonce její zrušení s účinky *ex tunc*. Ústavní soud návrh na zrušení části zákona o registru smluv zamítl, neboť dospěl k závěru, že napadená právní úprava prošla všemi kroky testu racionality. Předně Ústavní soud uvedl, že o zásah do esenciálního obsahu práva podnikat by se jednalo tehdy, jestliže by právní úprava vylučovala přístup určité skupiny osob k podnikatelské

činnosti anebo by taková činnost ztratila způsobilost sloužit potřebám podnikatelů a příp. produkovat zisk. K tomu však nedošlo. Následně uvedl, že cílem zákona o registru smluv je zvýšení transparentnosti nakládání s veřejnými financemi, což je cíl legitimní. Ústavní soud nakonec uzavřel, že napadenou právní úpravu považuje za racionální. Neztotožnil se tudíž s námitkami navrhovatelů stran nelogičnosti, nesourodosti a nepředvídatelnosti zákona a nepřisvědčil ani námitce, že napadený zákon nutí dotčené subjekty zveřejňovat své know-how a informace, jež by za jiných okolností byly chráněny právy vyplývajícími z průmyslového vlastnictví.

Právem podnikat a právem získávat prostředky pro své životní potřeby prací se Ústavní soud zevrubně zabýval také v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 37/16 ze dne 26. 2. 2019 (**prodejní doba v maloobchodech a velkoobchodech o státních svátcích**). Věc se týkala zákona o prodejní době v maloobchodě a velkoobchodě, jenž primárně podle velikosti prodejní plochy rozděloval obchody na ty, které mohly být o státních svátcích v rozsahu 7 a půl dne ročně otevřeny, a na ty, v nichž byl prodej o svátcích zakázán. Skupina senátorů podala k Ústavnímu soudu návrh na zrušení citovaného zákona, neboť dle jejich mínění byl v rozporu s právem podnikat, právem na získávání prostředků pro své životní potřeby prací, principem rovnosti lidí v právech a právem na soukromí a principem autonomie vůle (viz subkapitolu výše). Ústavní soud se však s tímto názorem neztotožnil a jejich návrh na zrušení zákona zamítl. Úvodem konstatoval, že vzhledem k obsahu námitek navrhovatelů postačí v dané věci provést test racionality, nikoli přísnější test proporcionality. Za esenciální obsah příslušných hospodářských práv Ústavní soud označil dostatečnou míru volnosti rozhodování se o vlastním majetku a času tak, aby jednotlivec mohl uspokojit své podnikatelské a pracovní ambice a dosáhnout tím příjmů potřebných k uspokojení svých hospodářských potřeb. Jelikož se zákaz prodeje týkal pouze několika dnů v roce, Ústavní soud dospěl k závěru, že napadená právní úprava nevyprazdňuje obsah práva podnikat a práva na práci a nezasahuje ani do jejich jádra. Přistoupil proto k třetímu a čtvrtému kroku testu racionality.

Nález sp. zn. Pl. ÚS 37/16: Prodejní doba v maloobchodech a velkoobchodech o státních svátcích

Při posuzování legitimacy cíle zákonné úpravy (třetí krok testu) lze tento cíl dovodit z důvodové zprávy i z obecně známých skutečností. Jde o posílení sociální a rodinné soudržnosti tím, že je pevně vymezen alespoň určitý rozměr pevně stanoveného volného času, který mohou lidé trávit společně. Ústavní soud k tomu uvádí, že je legitimním cílem zákona umožnit zaměstnancům v pracovním poměru si připomenout svátky, které jsou součástí české kulturní a duchovní tradice. Stejně tak je legitimní připomenout i všem ostatním, že je vhodné se v některé dny vyhnout nákupnímu shonu a věnovat se jiným činnostem s více duchovním či společenským zaměřením. Zároveň nelze přisvědčit námitce navrhovatelů stran nepřipustného omezení práva získávat prostředky pro své životní potřeby prací. Omezení prodeje po dobu sedmi a půl dne v roce sice znemožňuje zaměstnancům v tyto dny pracovat, ale je třeba vzít v úvahu, že ani po zbývajících 357 a půl dne nemohou u stejného zaměstnavatele pracovat podle své vůle, neboť jsou kromě svých fyzických možností limitováni také svou zákonnou pracovní dobou a nabídkou práce ze strany zaměstnavatele.

Ústavní soud se dále zabýval vhodností zákona k dosažení zamýšleného účinku. Po tisíciletí v našem civilizačním okruhu platí zásada, že je nezbytné, aby lidé nepracovali bez odpočinku každý den. V demokratické společnosti lze sledovat trvalé soupeření mezi zákonodárcem, který si přeje upravit právo občana na pevné dny pracovního klidu, a podnikateli či spotřebiteli, kteří si přejí podnikat a užívat materiálních požitků i ve svátek. V posledních desetiletích však došlo k rozvolnění pravidelného střídání pracovních a svátečních dnů v týdnu, a to jak ke škodě rodinného života, tak i k újmě na osobní spokojenosti. Zavedení určitých dnů v roce, které budou obecně chápány jako dny, které nejsou určeny k práci, představuje zmenšení takové újmy. V tomto ohledu je zákon ke sledovanému účelu vhodný.

V posledním (čtvrtém) kroku testu racionality bylo nutné odpovědět na otázku, zda zákonný prostředek k dosažení cíle je rozumný, byť nikoliv nutně nejlepší, nejvhodnější, nejúčinnější či nejmoudřejší. Ústavní soud konstatoval, že byť k dosažení vytyčeného cíle existují i prostředky lepší, vhodnější a účinnější, nelze konstatovat, že by posuzovaná právní úprava byla výjimečně neracionální. Ústavní soud tudíž uzavřel, že napadený zákon ob stojí v testu racionality. Pokud se regulace prodejní doby nepříčí hodnotám ústavního pořádku a nevybočuje z národních a státních tradic, není namístě ingerence Ústavního soudu do rozhodnutí zákonodárce.

Za pozornost stojí také plenární náález sp. zn. Pl. ÚS 4/19 ze dne 24. 9. 2019 ve věci **odměny advokáta za výkon funkce opatrovníka ustanoveného osobě neznámého pobytu**. Ústavní soud citovaným nálezelem zrušil část § 9 odst. 5 advokátního tarifu (vyhláška č. 177/1996 Sb.), dle níž byla advokátům za výkon funkce soudem ustanoveného opatrovníka ze zákona přiznávána několikanásobně nižší odměna než v jiných, srovnatelně složitých případech. Ústavní soud shledal takovou právní úpravu rozpornou s právem advokátů získávat prostředky pro své životní potřeby prací (čl. 26 odst. 3 Listiny) a také právem opatrováneho na právní pomoc (čl. 37 odst. 2 Listiny). Uvedl, že stanovení nižší odměny pro advokáta jako opatrovníka vychází podle jeho názoru z ničím nepodloženého a paušalizujícího předpokladu jednoduchosti a menší finanční náročnosti takového zastupování. To ve svém důsledku ohrožuje kvalitu, nezávislost a nestrannost výkonu právní pomoci opatrovníkem. Rovněž dochází k ústavně nepřijatelnému porušení principu rovnosti mezi advokáty, kteří sice vykonávají srovnatelnou práci, avšak byli ustanoveni jako právní zástupci jednotlivce podle odlišných právních předpisů. Navíc stimulem k přijetí takové úpravy byla toliko obecná snaha vlády o zlepšení stavu veřejných rozpočtů. Snahou o dosažení vyrovnaného nebo přebytkového státního rozpočtu však nelze automaticky a bez dalšího ospravedlnit (jakékoliv) zásahy do ústavně chráněných hodnot a základních práv jednotlivců. Závěrem Ústavní soud dodal, že ač mohl přezkoumat pouze malou část § 9 odst. 5 advokátního tarifu, jeho závěry lze vztáhnout i na další části uvedeného ustanovení.

V návaznosti na vyhovující nález ve věci sp. zn. Pl. ÚS 4/19 rozhodl Ústavní soud vyhovujícím nálezem sp. zn. III. ÚS 395/19 ze dne 19. 11. 2019 o původní ústavní stížnosti advokátky, v níž navrhovala nejen zrušení příslušné části advokátního tarifu, ale také zrušení rozhodnutí soudů o výši její odměny za výkon funkce opatrovníka ustanoveného osobě neznámého pobytu. Jelikož napadená soudní rozhodnutí byla založena na protiústavní (a již zrušené) právní úpravě, Ústavní soud stěžovatelce vyhověl a konstatoval rozpor napadených rozhodnutí se stěžovatelčím právem na rovnost účastníků řízení (čl. 37 odst. 3 Listiny) a právem získávat prostředky pro své životní potřeby prací (čl. 26 odst. 3 Listiny).

Právem podnikat se Ústavní soud okrajově zabýval také v zamítavém plenárním nálezu sp. zn. Pl. ÚS 21/17 ze dne 12. 2. 2019, v němž dospěl k závěru, že **zákaz billboardů u dálnic a silnic I. třídy** nelze považovat za protiústavní. Napadenou právní úpravu přezkoumával Ústavní soud primárně prizmatem práva vlastnit majetek (viz subkapitulu výše) a možnosti vyvlastnění pouze ve veřejném zájmu, na základě zákona a za náhradu, pročež provedl test proporcionality. V závěru nálezu však zkoumal také to, zda napadená právní úprava nemá na některé podnikatele rdousící efekt a zda je racionální.

Obsahem práva podnikat a práva vlastnit majetek se Ústavní soud zabýval i v kontextu **výkladu konkurenčních doložek**, jemuž se věnoval v nálezu sp. zn. II. ÚS 3101/18 ze dne 2. 5. 2019. Stěžovatelka se totiž před obecnými soudy domáhala, aby jí její bývalá zaměstnankyně zaplatila smluvní pokutu za to, že se ještě v průběhu doby vymezené v konkurenční doložce (§ 310 zákona práce) zaměstnala u společnosti, jež byla stěžovatelčím konkurentem na trhu. Obecné soudy však žalobu stěžovatelky zamítly. Ústavní soud se s jejich hodnocením neztotožnil a napadená soudní rozhodnutí zrušil. Zdůraznil přitom, že zákonná úprava konkurenčních doložek je navázána na základní právo svobodně podnikat dle čl. 26 odst. 1 Listiny. Byť uvedené základní právo primárně chrání jednotlivce před zásahy ze strany veřejné moci (vertikální působení), ovlivňuje i výklad zákonné úpravy, která má sloužit k ochraně podnikatelské činnosti před škodlivými zásahy jednotlivců (horizontální působení). Z ústavně chráněného práva svobodně podnikat tudíž plyne obecným soudům povinnost poskytnout ochranu podnikatelské činnosti osoby, pokud do ní bylo zasaženo porušením smluvního závazku plynoucího z konkurenční doložky

a pokud tím mohlo (potenciálně) dojít ke zvýhodnění konkurenčních podnikatelských subjektů. Ústavně konformní výklad ustanovení § 310 zákona práce by tedy měl v nejvyšší možné míře poskytnout ochranu právu podnikatele (zaměstnavatele) na podnikání ve smyslu čl. 26 odst. 1 Listiny. Uvedené právo však může být plnohodnotně rozvíjeno pouze v prostředí, které důsledně brání případnému zneužití informací nabytých při výkonu zaměstnání a potenciálnímu konkurenčnímu střetu zájmů, k němuž by mohlo dojít buď mezi bývalým zaměstnavatelem a bývalým zaměstnancem, nebo mezi bývalým a novým zaměstnavatelem.

Právo na ochranu zdraví

Na rozdíl od předchozích let judikatura Ústavního soudu z roku 2019 neobsahuje mnoho rozhodnutí ohledně práva na ochranu zdraví. Za nejvýznamnější lze považovat nález sp. zn. Pl. ÚS 43/17 ze dne 29. 1. 2019, ve kterém se plénum věnovalo přezkumu zákona č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů.

Nález sp. zn. Pl. ÚS 43/17: K dostupnosti léčivého přípravku na českém trhu aneb přezkum zákona o veřejném zdravotním pojištění

V tomto nálezu byl zamítnut návrh Městského soudu v Praze na zrušení části ustanovení zákona o veřejném zdravotním pojištění, které stanoví nevyvratitelnou domněnku dostupnosti léčivého přípravku, o jehož nejvyšší ceně výrobce nebo úhradě bylo uzavřeno písemné ujednání. Podle názoru městského soudu může dojít k situaci, že léčivý přípravek fakticky dostupný nebude, ačkoliv zákon z jeho dostupnosti vychází a následně je podle takového přípravku stanovována úhrada celé skupiny. Ústavní soud zdůraznil, že jak u písemného ujednání o nejvyšší ceně výrobce, tak u písemného ujednání o úhradě zákon o veřejném zdravotním pojištění předpokládá, že součástí těchto ujednání je i závazek držitele rozhodnutí o registraci léčivého přípravku či dovozce zajistit dostupnost léčivého

přípravku. Povinností správního orgánu je ověřit, že takový závazek byl řádně sjednán a jeho neplnění je sankcionováno možností uložit pokutu. Pokud závazek zajistit dostupnost není plněn, je možné stanovit novou základní úhradu ve zkrácené revizi. S ohledem na výše uvedené plénum neshledalo napadené ustanovení v rozporu se základním právem občanů na bezplatnou zdravotní péči a na zdravotní pomůcky na základě veřejného pojištění dle čl. 31 Listiny, neboť zákon o veřejném zdravotním pojištění poskytuje dostatečné garance k zajištění dostupnosti léčivého přípravku a také institut pro řešení případného výpadku jeho dostupnosti.

V souvislosti s judikaturou Ústavního soudu týkající se **povinného očkování**, lze okrajově zmínit odmítavé usnesení sp. zn. III. ÚS 943/19. Šlo o případ nepřijetí dítěte k předškolnímu vzdělávání z důvodu nesplnění podmínky povinného očkování, kdy se třetí senát ztotožnil se správními soudy v tom, že závěry judikatury Ústavního soudu nelze vztáhnout v části, která se zabývá výhradou svědomí vznesenou rodiči, na rozhodování o přijetí dítěte k předškolnímu vzdělávání.

Pokud jde o další sledovanou problematiku v rámci práva na ochranu zdraví, tedy **domácí porody**, je možné se krátce pozastavit u dvou odmítavých usnesení. Dle závěrů usnesení sp. zn. III. ÚS 3613/16 se stěžovatelkám nepodařilo prokázat, že zajištění účasti porodní asistentky u domácího porodu představuje mezinárodní závazek České republiky, jehož nedodržení má za následek existenci odpovědnostního titulu podle § 13 zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), a takový závazek nevyplývá ani ze směrnice č. 80/155/EHS, která ukládá členským státům pouze minimální harmonizovaný standard pro výkon povolání porodní asistentky a ponechává tak dodatečný prostor k vnitrostátní úpravě tohoto regulovaného povolání. V usnesení sp. zn. I. ÚS 3783/18 soudci připomněli, že jednání lékaře podle § 23 zákona č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu, nelze považovat za rozhodnutí orgánu veřejné moci, a zdůraznili ústavně konformní princip vyplývající z judikatury Ústavního soudu, podle kterého je v případě odnětí dítěte matce proti její

vůli ihned po narození nutné prokázat existenci zvláště naléhavých důvodů pro takový postup, resp. prokázat, že je skutečně život a zdraví plodu bezprostředně ohrožen a provedené zákroky jsou přiměřené sledovanému účelu záchrany života a zdraví nenarozeného dítěte.

Ochrana rodičovství, rodiny a dětí

V posledních letech byla ochraně rodičovství, rodiny a dětí věnována ze strany Ústavního soudu značná pozornost a byla vydána řada klíčových nálezů, zejména týkajících se problematiky péče o dítě a porozvodové úpravy poměrů dítěte. Oproti minulým rokům lze zaznamenat pokles v počtu nálezů v této oblasti. Zatímco rozhodnutí vydaná v minulých letech se často týkala obecných principů rozhodování o dětech, ve svých významných rozhodnutích vydaných v roce 2019 se Ústavní soud zabýval především specifickými otázkami.

V oblasti rozhodování o péči o dítě Ústavní soud doplnil svou dosavadní judikaturu týkající se **střídavé péče** o nález sp. zn. III. ÚS 2396/19 ze dne 29. 10. 2019, v němž shrnul kritéria rozhodná pro posouzení vhodnosti střídavé péče. Rozlišil kritérium subjektivní, jímž je skutečný a upřímný zájem rodičů o svěřením dítěte do péče, a kritéria objektivní, jimiž jsou: 1. existence pokrevního pouta mezi dítětem a osobou usilující o jeho svěřením do péče, 2. míra zachování identity dítěte a jeho rodinných vazeb v případě jeho svěřením do péče dané osoby, 3. schopnost zajistit jeho vývoj a fyzické, vzdělávací, emocionální, materiální a jiné potřeby a 4. přání dítěte. Ústavní soud v rozhodnutí poprvé konstatoval, že závažným důvodem, jenž sám o sobě vylučuje střídavou výchovu, může být negativní vztah dětí k přítelkyni či příteli jednoho z rodičů, a to za předpokladu, že jde o trvalý a intenzivní postoj dítěte a střídavá péče by znamenala, že se tyto děti budou muset s takovou osobou pravidelně setkávat. Významnou okolností pro hodnocení schopnosti rodičů spolu komunikovat, kterou je třeba brát v úvahu, je případné uzavření a dodržování mediační dohody.

Ve svých nálezech sp. zn. II. ÚS 4247/18 ze dne 17. 5. 2019 a sp. zn. II. ÚS 4189/18 ze dne 2. 12. 2019 se Ústavní soud zabýval související otázkou **styku dítěte s rodičem**, do jehož péče nebylo svěřeno. Zdůraznil, že je třeba vycházet z pravidla, že

oba rodiče by se v zásadě měli podílet stejnou měrou na péči a výchově dítěte, přičemž styk dítěte s rodičem, který jej nemá v péči, i v průběhu pracovního týdne je zásadně v jeho nejlepším zájmu. Řešení starostí a radostí všedního dne totiž přispívá k prohloubení vztahu a posílení vazby rodiče a dítěte. V obou případech proto Ústavní soud vyhověl rodičům, kteří se domáhali, aby se jejich styk s dětmi realizoval nejen o víkendech, ale také během pracovního týdne, a to včetně přespávání.

Ústavní soud se tak jako v minulých letech zabýval též problematikou **stanovení výživného** pro nezletilé dítě. V nálezu sp. zn. I. ÚS 795/18 ze dne 21. 5. 2019 shledal, že došlo k porušení práva na soudní ochranu, neboť obecné soudy nezjišťovaly majetkové poměry povinného otce ani provedením důkazů navržených matkou dítěte, ale ani provedením žádných jiných důkazů. Zároveň se neprokázala ani reálná výše jeho příjmů v České republice. Obecné soudy vycházely pouze z jeho potenciálního příjmu, kterého by mohl dosahovat v České republice; opomněly však vyložit, proč by měl být český trh relevantní za situace, kdy otec pobýval v Spolkové republice Německo. Z rozhodnutí obecných soudů nevyplýval jednoznačný a přesvědčivý závěr o tom, na základě jakého skutkového stavu rozhodovaly a podle jakých právních norem jej posoudily.

Okolnostmi rozhodnými pro stanovení výživného se Ústavní soud zabýval též v nálezu sp. zn. IV. ÚS 2906/18 ze dne 19. 2. 2019. Uvedl, že odůvodnění soudního rozhodnutí je nepřezkoumatelné a v rozporu s § 157 odst. 2 o. s. ř. mimo jiné tehdy, jestliže odvolací soud pro posouzení majetkových poměrů povinného rodiče nevezme v úvahu všechna potřebná hlediska, a v důsledku absence výše uvedených zjištění nemohou být majetkové poměry náležitě zhodnoceny. Samotná skutečnost, že odvolací soud dospěl za shodně zjištěného skutkového stavu k rozdílnému právnímu názoru než soud prvního stupně, není v rozporu se zásadou dvojinstančnosti řízení; není však přijatelné, aby odvolací soud uceleně nevypořádal okolnosti, které v řízení vyšly najevo. V konkrétní věci Ústavní soud dospěl k názoru, že těmto požadavkům odvolací soud nedostál. Náležitým odůvodněním odlišného právního závěru totiž není pouhé konstatování, že v řízení nebylo prokázáno, že by otec účelově, bez vážného důvodu ukončil podnikání, bez návaznosti na skutečnosti, které odvolací soud o řádném doložení příjmů povinného rodiče přesvědčují.

Ústavní soud v uplynulém roce opětovně kritizoval nedostatečnou ochranu **participačních práv dětí** ze strany obecných soudů a opomenutí zohlednit jejich názor. V nálezu sp. zn. IV. ÚS 1002/19 ze dne 9. 10. 2019 se zabýval případem změny příjmení sedmiletého chlapce. Nezletilý opakovaně před orgánem sociálně-právní ochrany dětí uváděl, že si změnu příjmení nepřeje. Odvolací soud odmítl názor dítěte zohlednit, a to aniž by se s ním sám pokusil promluvit. Ústavní soud považoval za nepřijatelné, že si odvolací soud učinil závěr o neschopnosti nezletilého docenit dosah případné změny vlastního příjmení, aniž by však s nezletilým sám hovořil, a měl tak možnost učinit si názor na jeho rozumový a duševní vývoj. Takovým postupem soud porušil právo na soudní ochranu nezletilého podle čl. 36 Listiny a dále též jeho práva zaručená čl. 9 odst. 2 a čl. 12 odst. 2 Úmluvy o právech dítěte.

V nálezu sp. zn. II. ÚS 3573/18 ze dne 19. 3. 2019, v němž se Ústavní soud zabýval uložením pokuty za nerealizovaný styk s dítětem, vedlo nezohlednění názoru devítiletého dítěte k závěru o neoprávněném zásahu do práva na ochranu rodinného života stěžovatele (otce nezletilého), jemuž byla uložena pokuta za neuskutečněné styky nezletilého s prarodiči ze strany matky. Jakkoliv je obecně žádoucí zachování vzájemného vztahu mezi nezletilým dítětem a jeho prarodiči, nelze takový cíl prosazovat bez ohledu na přání dítěte. Ústavní soud krajskému soudu vytknul, že negativní postoj nezletilého odmítl ve svém rozhodnutí jakkoliv reflektovat a zohlednit.

Nález sp. zn. II. ÚS 3573/18: K povinnosti zohlednit postoj dítěte při rozhodování o uložení pokuty za nerealizovaný styk

Ústavní soud zdůraznil, že uložení pokuty podle § 502 odst. 1 zákona o zvláštních řízeních soudních je jedním z opatření aktivně chránících právo na nerušený rodinný život. Jeho účelem je vynucení splnění povinnosti uložené povinnému soudem ve prospěch oprávněného, založené vykonávaným titulem, tzn. nikoliv jeho sankcionování. Pokud však ze zjištěných okolností vyplývá, že povinný nemůže plnit povinnost stanovenou soudem, a to i přes zjevnou a odpovídající snahu, nelze považovat podmínky stanovené zákonem pro uložení pokuty za naplněné.

Jakkoliv je obecně žádoucí prosazení cíle v podobě zachování vzájemného vztahu mezi nezletilým a jeho prarodiči, nelze v žádném případě akceptovat skutečnost, že se jej soud snaží dosáhnout bez ohledu na vůli (přání) nezletilého dítěte, které lze pro jeho věk již považovat za natolik rozumově a emocionálně vyspělé, že je schopno uvědomit si dosah těchto svých rozhodnutí, přičemž nebylo v daném případě nijak prokázáno, že by tomu tak být nemohlo, resp. že by jeho vůle byla účelově a systematicky formována ze strany třetí osoby. V případě, že obecné soudy měly o postoji syna pochybnosti, pak bylo jejich povinností přistoupit k provedení dalších důkazů, aby byl skutečně prokázán skutkový stav, jak stanoví § 21 zákona o zvláštních řízeních soudních.

Názor a přání dítěte je podle aktuální judikatury Ústavního soudu nutno reflektovat též v řízení o prominutí zmeškání lhůty k **návruhu na popření otcovství**. V nálezu sp. zn. II. ÚS 1741/18 ze dne 21. 5. 2019 shledal porušení práva na spravedlivý proces za situace, kdy odvolací soud uzavřel, že vazby mezi nezletilým dítětem a mužem, který své otcovství k němu popírá, jsou zcela přetrhány, a to i přesto, že nezletilý výslovně uvedl, že považuje tohoto muže stále za svého otce. Odvolací soud přitom slyšení nezletilého nezopakoval.

V nálezu sp. zn. I. ÚS 2845/17 ze dne 8. 1. 2019 Ústavní soud akcentoval judikaturu Evropského soudu pro lidská práva, podle které osoby, jež se snaží zjistit, kdo jsou jejich příbuzní, mají chráněný zájem na získání informací nezbytných pro odhalení důležitých aspektů jejich **osobní identity**. Proti tomuto právu stojí obecný zájem na stabilitě právního vztahu založeného věcí již rozsouzenou, jakož i práva dotčených třetích osob, což ale s citovaným právem musí být co nejprůběžněji vyrovnáno. Obě dvě strany mají právo na udržení právní jistoty, ale stejně tak mají právo mít najisto postavenou svoji vlastní identitu, jejíž nedílnou součástí je i fakt, kdo je koho rodičem a kdo je čím dítětem. V předmětné věci Ústavní soud dospěl k závěru, že zájem již dospělé dcery, která nehodlá mít z určení rodičovství žádný majetkový prospěch, převládá nad zájmem domnělého otce nepodstoupit test DNA a nedozvědět se, zda je otcem stěžovatelky.

Jiného aspektu **procesních práv** dítěte se Ústavní soud dotkl v nálezu sp. zn. II. ÚS 3134/19 ze dne 12. 11. 2019, v němž připomněl povinnost zajistit řádné zastoupení dítěte v civilním řízení o dluhu dítěte. Skutečnost, že je jednáno s jeho rodičem jako zákonným zástupcem, nevylučuje vznik situace, kdy na takovéto zastoupení nebude možné z hlediska zájmu nezletilého nahlížet jako na řádné. Bude tomu tak zejména tehdy, zastupuje-li zákonný zástupce nezletilého pouze formálně, fakticky však se soudem nijak nekomunikuje a ani nepřebírá zaslané písemnosti na žádné známé adrese. V takovémto případě je povinností obecného soudu vždy zvážit, zda nejsou splněny podmínky pro ustanovení opatrovníka. Ústavní soud v daném případě shledal, že ústavní deficit spočíval v tom, že v řízení nebyl nikdo, kdo by se alespoň pokusil zájmy tehdy nezletilé stěžovatelky jakkoliv chránit, a soud tomu v podstatě jen přihlížel.

S přihlédnutím k týmž východiskům Ústavní soud ve svém nálezu sp. zn. II. ÚS 3133/19 ze dne 14. 11. 2019 uvedl, že nelze vydat platební rozkaz vůči nezletilému žalovanému, který nemá plnou procesní způsobilost a v řízení musí být zastoupen zákonným zástupcem či opatrovníkem, jestliže má soud jakékoli pochybnosti či nejistotu ohledně řádnosti a efektivnosti jeho zastoupení zákonným zástupcem. Možnost vydání platebního rozkazu proti nezletilému je tedy omezená, neboť před projednáním věci a vydáním rozhodnutí je nutné zabývat se otázkou řádného zastoupení nezletilého dítěte a případně zvážit, zda v daném případě není namístě ustanovit nezletilému účastníkovi opatrovníka, a to s ohledem na nejlepší zájem dítěte zpravidla z řad advokátů.

Významný je též nálezu sp. zn. III. ÚS 428/19 ze dne 30. 7. 2019, v němž se Ústavní soud zabýval otázkou výkladu pojmu „obvyklé bydliště“ podle **Haagské úmluvy** v kontextu přeshraničních únosů dětí. Obecné soudy v projednávané věci nezohlednily dostatečně veškeré okolnosti rozhodné pro posouzení záměru rodičů usadit se v České republice.

Nález sp. zn. III. ÚS 428/19 ze dne 30. 7. 2019: Výklad obvyklého bydliště dítěte podle Haagské úmluvy při rozhodování o navrácení dítěte ve věci mezinárodního únosu

Ústavní soud připomněl, že pojem obvyklé bydliště dítěte, který má význam jako hraniční určovatel pro stanovení neoprávněnosti, resp. protiprávnosti přemístění nebo zadržení dítěte, Haagská úmluva výslovně nedefinuje a je na vnitrostátním soudu, aby určil obvyklé bydliště dítěte s přihlédnutím ke všem konkrétním skutkovým okolnostem v každém jednotlivém případě. Zdůraznil, že v případě, kdy jde o malé dítě, nabývá na zvláštním významu i jeho věk. Prostředím dítěte nízkého věku je zpravidla především rodina tvořená osobou či osobami, s nimiž dítě žije, které je opatrují a pečují o ně a dítě je na nich závislé. V tomto ohledu je třeba hodnotit míru integrace těchto osob (rodičů) v jejich sociálním a rodinném prostředí, včetně jejich záměrů o své budoucnosti, resp. budoucnosti své rodiny.

Krajský soud se dostatečně nezabýval otázkou, zda chování rodičů, jejich reálné konání a výslovná vyjádření o budoucím uspořádání svého rodinného života nasvědčovaly postupné realizaci legálního přesídlení rodiny do České republiky nebo přinejmenším úmyslu zřídit zde když ne trvalé, tak minimálně obvyklé centrum svých zájmů. Skutková zjištění krajského soudu a právní závěry z nich vyvozené tak dostatečně nereflektovaly všechny konkrétní skutkové okolnosti, které byly schopné výraznou mírou ovlivnit posouzení, zda vůle rodičů směřovala k přemístění obvyklého bydliště nezletilý do České republiky.

Právo na soudní a jinou právní ochranu

Právo na spravedlivý proces

Právo na spravedlivý proces představuje soubor základních práv a principů, k jejichž naplnění by v řízení mělo dojít, přičemž jde o záruky reflektující základní zásady právního státu a garantující dodržování procesních předpisů. Zásadami spravedlivého procesu se rozumí například právo na soudní ochranu, právo na zákonného soudce, právo na veřejné projednání věci, povinnost soudu vypořádat se s uplatněnými námitkami či právo na projednání věci bez zbytečných průtahů. Ústavní soud se k uvedeným zárukám spravedlivého procesu v uplynulém roce vyjádřil ve velkém počtu rozhodnutí, a proto byla do následující části ročenky vybrána pouze ta nejvýznamnější.

V nálezu sp. zn. II. ÚS 2398/18 ze dne 14. 8. 2019 Ústavní soud rozhodl o porušení práva stěžovatele v situaci, kdy obecný soud odmítl jeho žalobu pro špatnou **volbu žalobního typu** bez bližšího posouzení, čímž mu ve svém důsledku znemožnil přístup k soudu. Ústavní soud zdůraznil, že je povinností soudu poučit účastníka řízení, že hodlá vycházet z jiného právního posouzení věci, a nabídnout mu příležitost účinně argumentovat ve vztahu k otázkám, na jejichž řešení bude rozhodnutí soudu o odmítnutí žaloby spočívat. Odmítnutí žaloby stěžovatele bez bližšího posouzení či předchozího poučení posoudil Ústavní soud jako tzv. překvapivé rozhodnutí, jehož zákaz plyne z práva na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 Listiny.

K právu na přístup k soudu se Ústavní soud vyjádřil i v nálezu sp. zn. II. ÚS 2020/18 ze dne 28. 3. 2019, ve kterém připomněl i Úmluvu o právech osob se zdravotním postižením, dle níž je stát povinen přizpůsobit **osobám se zdravotním postižením** soudní řízení.

Nález sp. zn. II. ÚS 2020/18: K právu osob s duševním (zdravotním) postižením na účinný přístup ke spravedlnosti

Stěžovatelem v této věci byl muž s duševním postižením. V době jeho pobytu v psychiatrické nemocnici, kdy probíhalo i řízení o omezení jeho svéprávnosti, se na stěžovatele obrátila žena, která pronajímala garáž jeho matce. Matka stěžovatele zemřela a pronajímatelka žádala vyklizení a předání garáže. Stěžovatel odpověděl, že pohledávky akceptuje, není však schopen je v současné době řešit, neboť je dlouhodobě hospitalizován. Pronajímatelka se obrátila na soud, který následně vydal proti stěžovateli platební rozkaz a odpor stěžovatele odmítl jako opožděný. Odvolací soud odvolání zamítl a stěžovatel následně podal ústavní stížnost.

Ústavní soud zdůraznil, že otázkou schopnosti účastníka účinně se účastnit jednání se soud musí zabývat, jakmile se dozví, že účastníkem je osoba s duševním (zdravotním) postižením. Účastní-li se soudního řízení zletilá osoba se zdravotním postižením (a zvláště pak duševním postižením), které jí může ztěžovat či znemožňovat účast na řízení, a tato osoba není zastoupena právním zástupcem ani opatrovníkem, je vždy nutno zkoumat, zda je schopna sama se řízení účinně účastnit, jednat v něm a uplatňovat v něm svá práva. V opačném případě je soud povinen přijmout odpovídající procedurální úpravu, mimo jiné zajistit zastoupení této osoby. Dle Ústavního soudu nebylo přijatelné, aby okresní soud zcela ignoroval informace zpochybňující faktickou schopnost stěžovatele samostatně jednat před soudem a účinně se účastnit řízení, a tedy i jeho reálnou schopnost podat odpor, vyjádřit se ve věci a domoci se projednání věci ve své přítomnosti. Ústavní soud uzavřel, že vydáním platebního rozkazu okresní soud porušil ústavní právo stěžovatele na soudní ochranu, jakož i právo být přítomen projednání své věci a být slyšen ve své věci, jakož i právo na účinný přístup ke spravedlnosti, garantované Úmluvou o právech osob se zdravotním postižením. Ústavní soud proto ústavní stížnosti stěžovatele vyhověl a napadený platební rozkaz zrušil.

V nálezu sp. zn. III. ÚS 3626/18 ze dne 5. 11. 2019 se Ústavní soud vyjádřil k problematice **odložení žádosti o poskytnutí informace** podle zákona č. 106/1999 Sb. z důvodu neuhrazení nákladů. Ústavní soud shledal, že lhůta stanovená v zákoně o svobodném přístupu k informacím má poskytnout žadateli dostatečný časový prostor pro zaplacení požadované úhrady. Rozhodl-li přesto správní orgán (po vyřízení stížnosti proti výši požadované úhrady nadřízeným orgánem) o odložení žádosti před uplynutím této lhůty, není na základě této skutečnosti možné odepřít žadateli přezkum rozhodnutí o odložení žádosti ve správním soudnictví. Postupem správních soudů bylo porušeno ústavně zaručené právo stěžovatele na přístup k soudu, neboť mu bylo zabráněno, aby jeho věc byla projednána stanoveným postupem u nezávislého a nestranného soudu, který by přezkoumal zákonnost rozhodnutí orgánu veřejné správy, jež ho mělo zkrátit na jeho právech.

Ústavní soud se ve své rozhodovací činnosti vyjádřil také k podmínkám, které je třeba splnit pro **veřejné vyhlášení rozsudku**. V nálezu sp. zn. Pl. ÚS 38/18 ze dne 18. 6. 2019 připomněl, že rozsudkem je mimo jiné i každé soudní rozhodnutí, které je tak zákonodárcem označeno. Veřejné vyhlášení rozsudku může být učiněno též prostřednictvím úředních desek soudu (včetně elektronických), přičemž spolu s výrokem musí být veřejně vyhlášeny i nosné důvody rozsudku. Veřejnost vyhlášení předpokládá, že účastníci řízení, stejně jako veřejnost, budou o ústním vyhlášení rozsudku předem vyrozuměni. Toto vyrozumění není nezbytné u vyhlášení prostřednictvím úředních desek soudu, které jsou přístupné stabilně na stejném místě a rozhodnutí na nich mohou být umístěna po delší časový úsek. Za situace, kdy byl rozsudek Nejvyššího správního soudu stěžovateli doručen, soud jej veřejně vyhlásil prostřednictvím úředních desek soudu a později umístil na internetové stránky i jeho odůvodnění, dospěl Ústavní soud k závěru, že vyhlášením rozsudku bez odůvodnění nebyla porušena stěžovatelova ústavně zaručená práva.

Součástí práva na spravedlivý proces je i právo účastníka řízení na **projednání věci bez zbytečných průtahů**. V nálezu sp. zn. IV. ÚS 3892/18 ze dne 29. 1. 2019 Ústavní soud upozornil obecné soudy, že ve vybraných případech je nutné postupovat urychleně, zvláště pokud má rozhodnutí přímý vliv na život a zdraví účastníka řízení.

Nález sp. zn. IV. ÚS 3892/18: Nepřiměřená délka řízení o žalobě proti rozhodnutí Všeobecné zdravotní pojišťovny o zamítnutí žádosti o úhradu léčebného konopí

Stěžovatelka, jež trpí roztroušenou sklerózou, nevyléčitelnou chorobou v progresivním stadiu, v jejímž důsledku trpí a je zcela odkázána na pomoc třetích osob, se opakovaně obracela ve věci hrazení léčiva (léčivého konopí) na zdravotní pojišťovnu a v důsledku jejího odmítavého rozhodnutí následně na obecný soud, který však dlouhou dobu v její věci nerozhodl.

Ústavní soud v tomto rozhodnutí zdůraznil, že časový horizont, v němž se účastníkovi dostává konečného rozhodnutí ve věci, je neoddelitelnou součástí měřítek celkové spravedlnosti řízení. Přejde-li spravedlnost pozdě, je to totéž, jako by byla odmítnuta. Nepřiměřená délka řízení se pak proto přímo odráží v důvěře občana ve stát, jeho instituce a v právo. Ústavní soud obecnému soudu nařídil neprodleně rozhodnout (v řádu dní, nikoliv měsíců) a shledal, že jestliže obecný soud neprojedná přednostně a urychleně věc, jejíž výsledek má bezprostřední dopad na zdravotní stav a kvalitu života stěžovatelky, představuje takový postup porušení práva na projednání věci bez zbytečných průtahů. Ústavní soud dále obecnému soudu uložil úhradu nákladů řízení stěžovatelky.

V nálezu sp. zn. IV. ÚS 2503/18 ze dne 12. 6. 2019 se Ústavní soud zabýval povinností obecných soudů **reflektovat nosné důvody nálezů** Ústavního soudu. Ústavní soud v tomto rozhodnutí shrnul, že náklady řízení v podobě odměny zástupce lze přiznat za zastupování v přestupkovém řízení, pokud došlo k zániku odpovědnosti za přestupek v důsledku uplynutí prekluzivní lhůty a podstatným důvodem prekluze byly průtahy na straně správního orgánu, který obvinění z přestupku projednával. Tohoto závěru se dovolávala stěžovatelka před obecnými soudy, avšak obvodní soud nerespektoval precedenční působení nálezů Ústavního soudu (na které stěžovatelka ve svých podáních přímo poukazovala) a nevypořádal se s argumentací stěžovatelky, čímž porušil její právo na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 Listiny.

V zamítavém nálezu sp. zn. Pl. ÚS 39/17 ze dne 2. 7. 2019 Ústavní soud přezkoumal ústavnost **vyloučení soudního přezkumu rozhodnutí, kterým nebylo uděleno státní občanství cizinci z důvodu bezpečnosti státu**. Nejvyšší správní soud podal návrh na zrušení ustanovení zákona č. 186/2013 Sb., o státním občanství České republiky a o změně některých zákonů (zákon o státním občanství České republiky), které umožňuje vyloučit ze soudního přezkumu ta rozhodnutí, kterými byla zamítnuta žádost o udělení státního občanství z důvodu utajované informace o ohrožení bezpečnosti státu. Plénum Ústavního soudu návrh zamítlo s tím, že napadené ustanovení nevylučuje ze soudního přezkumu všechna rozhodnutí o neudělení státního občanství, ale jen ta, kterými byla zamítnuta z důvodů spojených s bezpečností státu. Taková rozhodnutí jsou opřena o stanoviska policie a zpravodajských služeb, jejichž obsahem je utajovaná informace, podle které žadatel ohrožuje bezpečnost státu, jeho svrchovanost a územní celistvost, demokratické základy, životy, zdraví nebo majetkové hodnoty. Dle Ústavního soudu napadená právní úprava sleduje legitimní cíl, kterým je minimalizace možnosti úniku utajovaných informací souvisejících s bezpečnostními zájmy státu. Nejedná se o projev svévole zákonodárce a napadené ustanovení nelze považovat za rozporné ani s principem demokratického právního státu ve smyslu čl. 1 odst. 1 Ústavy.

V nálezu sp. zn. II. ÚS 996/18 ze dne 4. 6. 2019 se Ústavní soud zabýval dopady uplatnění **neplatné rozhodčí doložky před a po 11. 5. 2011** a otázkou promlčení pohledávky z úvěrové smlouvy ve světle dobrých mravů. Nejprve upozornil na skutečnost, že dne 11. 5. 2011 sjednotil Nejvyšší soud rozhodnutím sp. zn. 31 Cdo 1945/2010 do té doby rozkolísanou judikaturu, když dospěl k závěru, že rozhodčí smlouva neobsahující přímé určení rozhodce ad hoc nebo konkrétní způsob určení rozhodce je absolutně neplatná. Jedním z důsledků neplatnosti rozhodčí doložky je okolnost, že rozhodčí nálezy vydané na jejím základě není způsobitelným exekucí, a exekuci je proto nutné zastavit, a to i tehdy, jestliže povinný neplatnost rozhodčí doložky v průběhu rozhodčího řízení nenařadil. Ústavní soud zdůraznil, že po 11. 5. 2011 poskytovatelé úvěrů již neměli neplatné rozhodčí doložky žádným způsobem využívat, a jestliže tak přesto učinili či pokračovali v exekuci, vystavují se negativním důsledkům svého jednání.

Zmínit je třeba i nálezy sp. zn. II. ÚS 1782/19 ze dne 8. 10. 2019, ve kterém se Ústavní soud zabýval problematikou **promlčení nároku** stěžovatele

na náhradu milionové škody v důsledku pochybení vedlejšího účastníka (soudního exekutora).

Nález sp. zn. II. ÚS 1782/19: Vznesení námítky promlčení exekutorem v rozporu s dobrými mravy

Stěžovatelem v této věci byl muž, jenž v exekuci přišel o družstevní byt, byt byla dlužná částka relativně malá. Administrativní chybou státu (nesprávným variabilním symbolem) nebyly srážky z důchodu započítávány na dlužnou částku a naopak byly České správě sociálního zabezpečení exekutorem posléze vráceny. Stěžovatel se nejprve obrátil na soud prvního stupně, který shledal, že postup exekutora byl v rozporu se zákonem, zejména s ohledem na nepoměr výše dluhu stěžovatele a ceny nemovitosti, z níž mělo být splnění jeho dluhu dosaženo. Soud prvního stupně vyhověl žalobě stěžovatele a uložil žalovanému soudnímu exekutorovi povinnost zaplatit stěžovateli částku více než 1 600 000 Kč. K odvolání exekutora krajský soud rozsudek okresního soudu změnil tak, že žalobu zamítl, neboť dospěl k závěru, že stěžovatelem uplatněný nárok je promlčen. Dovolání stěžovatele bylo odmítnuto.

Ústavní soud předně vyšel z toho, že na stát (obdobně tedy na soudního exekutora) coby účastníka řízení je nutno klást vyšší požadavky, co se týče aplikovatelnosti některých jeho procesních postupů a obrany (v posuzované věci vznesení námítky promlčení), zvláště je-li pasivně legitimován v řízení o náhradě škody, již měl při výkonu své činnosti způsobit. Soudní exekutor vykonával de facto veřejnou moc a důsledků případné administrativní chyby si jistě musel být vědom. Stěžovatel navíc promlčení svého nároku nezavinil, naopak se i přes svůj zdravotní a sociální handicap o svůj případ zajímal, přičemž mu nebylo možno klást k tíži, že s ním ČSSZ řádně nekomunikovala a vlivem chybného přístupu soudního exekutora se pro stěžovatele stala situace nepřehlednou a v podstatě neřešitelnou. Vzhledem k výše uvedenému Ústavní soud dospěl k závěru, že tím, že obecné soudy uznaly soudním exekutorem vznesenou námítku promlčení a konstatovaly, že tato námítka nebyla rozporná s dobrými mravy,

porušily stěžovatelovo právo na přístup k soudu, právo na náhradu škody za nesprávný úřední postup (jakož i právo na ochranu vlastnictví). Ústavní soud proto ústavní stížnosti vyhověl a napadená rozhodnutí zrušil.

V nálezu sp. zn. Pl. ÚS 32/18 ze dne 30. 7. 2019 přezkoumal Ústavní soud ustanovení zákona č. 121/2008 Sb., o vyšších soudních úřednících a vyšších úřednících státního zastupitelství a o změně souvisejících zákonů, týkající se **oprávnění vyšších soudních úředníků** rozhodovat o zastavení exekuce. V této věci byl Ústavní soud nucen zodpovědět následující dvě otázky – zaprvé, zda předmětné oprávnění není vyhrazeno výlučně soudcům, a zadruhé, zda toto oprávnění nemá za následek, že by soudní řízení jako celek neodpovídalo požadavkům na soudní ochranu plynoucím z ústavního pořádku. K první otázce Ústavní soud uvedl, že z ústavního pořádku nevyplývá, že by rozhodování o zastavení výkonu rozhodnutí nebo exekuce bylo výkonem pravomoci, jež by musela být svěřena vždy výlučně soudcům. V případě druhé otázky nutno zdůraznit změny, které doznala zákonná úprava od vydání nálezu sp. zn. Pl. ÚS 31/10. Zákon o vyšších soudních úřednících dnes již vylučuje, aby soudní řízení skončilo rozhodnutím vydaným vyšším soudním úředníkem bez možnosti podat proti tomuto rozhodnutí opravný prostředek, o němž by rozhodoval soudce. Samotným oprávněním vyššího soudního úředníka se tak nevyčerpává funkce soudu při poskytování ochrany právům podle čl. 90 Ústavy ani právo účastníků řízení na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny. Ústavní soud uzavřel, že se provedeným výkladem v souladu s § 13 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, odchýlil od právního názoru vysloveného v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 31/10, ve kterém rozhodl, že úkony soudu mající povahu rozhodnutí musí provádět vždy soudce svým vlastním jménem a na svou vlastní odpovědnost. Takto kategorický výklad však podle Ústavního soudu nadále není udržitelný. Plénum Ústavního soudu následně návrh na zrušení ustanovení zamítlo.

Ústavní soud se ve své rozhodovací činnosti v nálezu sp. zn. I. ÚS 2117/18 ze dne 16. 4. 2019 vyjádřil také k problematice sjednocení judikatury ve věci **absolutní neplatnosti rozhodčích doložek a otázce nesení nákladů exekucí** založených na takových doložkách. Vyšel ze skutečnosti, že existují toliko tři subjekty, jimž mohou být náklady exekuce uloženy k tíži: exekutor, oprávněný a povinný,

příčemž na oprávněného by povinnost k náhradě nákladů měla být přenášena pouze ve výjimečných případech. Jedním z těchto výjimečných případů je dle Ústavního soudu situace, kdy jde o vztah mezi spotřebitelem (povinným) a podnikatelem (oprávněným) a kdy byla exekuce zahájena na základě nezpůsobilého titulu, v kontextu absolutně neplatné rozhodčí doložky ke spotřebitelské smlouvě. V takovém případě nese náklady exekuce zásadně oprávněný (podnikatel), který nařízení exekuce navrhl podle takového absolutně neplatného titulu, ledaže zachová potřebnou míru opatrnosti. V předmětné věci však obecné soudy rozhodly opačně (náklady nesl spotřebitel) a Ústavní soud shledal, že obecný soud porušil ústavně zaručené právo stěžovatele na soudní ochranu, jejíž integrální součástí jsou i principy předvídatelnosti soudního rozhodování a ochrany oprávněné důvěry v právo, tím, že se bez zřejmého důvodu odchýlil od judikatury Nejvyššího a Ústavního soudu, podle níž je za výše uvedených podmínek zásadně na vedlejší účastníci (podnikateli), aby nesla náklady zastavené exekuce.

V nálezu sp. zn. I. ÚS 1587/17 ze dne 24. 4. 2019 se Ústavní soud vyjádřil k ochraně manželství a exekuci na majetek manžela v situaci, kdy před vstupem do manželství pár uzavřel smlouvu o odděleném režimu společného jmění manželů s cílem, aby společné jmění vůbec nevzniklo.

Nález sp. zn. I. ÚS 1587/17: Ochrana manželství a exekuce na společné jmění manželů, které na základě tzv. předmanželské smlouvy vůbec nevzniklo

Stěžovatelka a její budoucí manžel se před vstupem do manželství rozhodli uzavřít smlouvu o odděleném režimu společného jmění manželů (budoucí manžel byl zadlužený). Po uzavření manželství byl exekučně postižen i majetek stěžovatelky. Obecné soudy návrh stěžovatelky na zastavení exekuce zamítly s tím, že se tzv. předmanželská smlouva svým obsahem nesmí dotknout práv třetích osob (věřitelů manžela).

Ústavní soud připomněl, že ústavně chráněnou hodnotou je zde právo na soudní ochranu a právo manžela i po uzavření manželství vlastnit

majetek. A právě tato pravidla je třeba užít i při výkladu smlouvy o manželském majetkovém režimu. Logickým výkladem Ústavní soud dospěl k závěru, že neměla-li oprávněná v exekučním řízení vůči stěžovatelce žádné právo před uzavřením manželství, nemohlo být uzavřením tzv. předmanželské smlouvy ani negativně dotčeno. Tuto argumentaci stěžovatelky však exekutor i obecné soudy ignorovali. Dle Ústavního soudu nelze dovodit žádný racionální argument, proč by právě založení manželství mělo vést k možnosti třetí osoby vést exekuci i na majetek manžela nabytý před uzavřením manželství. Ústavní soud nevyloučil, že by na účtu stěžovatelky mohly být prostředky jejího manžela, nicméně povinností obecných soudů bylo řádně se vypořádat s argumentací stěžovatelky, opírající se zejména o podstatu a účel manželství, smluv o majetkovém režimu a v neposlední řadě též ochrany třetích osob. Obecné soudy této povinnosti nedostály, jejich rozhodnutí odporovala i základnímu poslání soukromého práva v podobě oprávnění každé osoby brát se o vlastní štěstí, a to např. i uzavřením manželství. Zásadním nedostatkem napadených rozhodnutí byl rovněž předpoklad protiprávního jednání manželů namísto předpokladu jejich poctivosti. Z uvedených důvodů Ústavní soud napadená rozhodnutí zrušil.

Začátkem roku vyhlásil Ústavní soud nálezný sp. zn. IV. ÚS 1639/18 ze dne 8. 1. 2019 týkající se **posuzování míry svéprávnosti nezletilých** a práva na soudní ochranu osob, se kterými vstupují do soukromoprávních vztahů. Stěžovatelka (střední škola) poskytla své téměř osmnáctileté studentce ubytování, smlouvu o ubytování podepsala studentka i její matka. Studentka za ubytování čtyři měsíce nezaplatila, na výzvu k úhradě nereagovala, načež podala škola k okresnímu soudu návrh na vydání platebního rozkazu. Ten však žalobu zamítl s tím, že se nejedná o bezdůvodné obohacení. Dospěl totiž k závěru, že smlouva o ubytování nebyla platně uzavřena a že studentka neměla takovou svéprávnost a samostatnost, aby se mohla bez matky o způsobu ubytování svobodně rozhodnout. Okresní soud žalobu zamítl i s tím, že je nemyslitelné, aby rodič takovým způsobem zadlužil své dítě při jeho vstupu do života. Ústavní soud shledal porušení práva na spravedlivý proces v tom, že okresní soud svůj závěr vybudoval na zcela nesprávném,

až svévolném, právním posouzení. Dle Ústavního soudu se okresní soud měl předně zabývat otázkou, zda uzavření smlouvy o ubytování představovalo takové právní jednání žákyně, které je co do povahy přiměřené rozumové a volní vyspělosti nezletilých jejího věku, což ale neučinil. Ústavní soud uzavřel, že odůvodnění napadeného soudního rozhodnutí nelze označit za souladné s požadavky plynoucími z práva na soudní ochranu ve smyslu článku 36 odst. 1 Listiny a práva na spravedlivý proces, a proto napadené rozhodnutí zrušil.

V prosincovém plenárním nálezu sp. zn. Pl. ÚS 33/18 ze dne 10. 12. 2019 se Ústavní soud zabýval **postupem zvláštního senátu zřízeného podle zákona č. 131/2002 Sb., o rozhodování některých kompetenčních sporů**. Stěžovatel (bývalý policista) se v souvislosti s doplacením služebního příjmu domáhal náhrady škody a nemajetkové újmy. O jeho podáních nerozhodlo ani Krajské ředitelství Policie České republiky (dále jen „Krajské ředitelství“), ani Ministerstvo vnitra, ani civilní soud. Civilní soud pro nedostatek pravomoci řízení zastavil a věc postoupil k dalšímu řízení příslušnému orgánu, a to Krajskému ředitelství. Ministerstvo vnitra se stěžovatelovým návrhem odmítlo zabývat s odůvodněním, že o návrhu by měl rozhodnout příslušný funkcionář, kterým je ředitel Krajského ředitelství. Ředitel Krajského ředitelství však návrh vrátil k vyřízení Ministerstvu vnitra. Stěžovatel následně podal návrh na zahájení řízení o kompetenčním sporu k zvláštnímu senátu. Zvláštní senát se však odmítl návrhem zabývat, neboť dle jeho názoru musí k popření pravomoci dojít formálním způsobem (tvrzení o existenci kompetenčního sporu mělo podat samo Krajské ředitelství). Ústavní soud shledal, že v situaci, kdy Krajské ředitelství bylo v dané věci nečinné a návrh na zahájení kompetenčního sporu nepodalo, představuje odmítnutí návrhu zvláštním senátem odepření spravedlnosti. Postup zvláštního senátu posoudil Ústavní soud jako nepřiměřený a přepjatě formalistický. Ústavnímu soudu se jeví jako nadbytečné, aby zvláštní senát vyžadoval k popření pravomoci rozhodnout v určité věci vydání formálního procesního rozhodnutí strany sporu, které by navíc mělo být následováno návrhem tohoto orgánu na řešení kompetenčního sporu ke zvláštnímu senátu. Ústavní soud uzavřel, že zvláštní senát svým postupem porušil právo stěžovatele na přístup k soudu, zároveň však dodal, že přístup k soudu v tomto případě znamená pouze právo na přístup k poskytnutí ochrany dle čl. 36 odst. 1 Listiny v rozsahu kompetencí zvláštního senátu.

Významnou množinu případů představují v řízení před Ústavním soudem případy týkající se **dovolání a řízení před dovolacím soudem**. Porušení práva na zákonného soudce v řízení o dovolání shledal Ústavní soud v nálezu sp. zn. III. ÚS 1237/18 ze dne 16. 4. 2019, neboť v předmětném řízení dovolací soud nerozhodoval v předepsaném složení, když o dovolání rozhodoval pouze předseda senátu. V nálezu sp. zn. IV. ÚS 2932/18 ze dne 28. 6. 2019 Ústavní soud dovolacímu soudu vytkl, že pokud se vůbec nezabýval právním názorem vyjádřeným v nálezu Ústavního soudu, porušil tím maximu plynoucí z čl. 89 odst. 2 Ústavy, dle níž jsou vykonatelná rozhodnutí Ústavního soudu závazná pro všechny orgány a osoby. Nerespektování právního názoru Ústavního soudu ze strany orgánu veřejné moci nadto zakládá i dotčení v právní jistotě občanů.

Posuzování přípustnosti dovolání se týkají i další dva nálezy, v nichž Ústavní soud již tradičně navázal na svou dřívější judikaturu. V nálezu sp. zn. II. ÚS 968/18 ze dne 29. 1. 2019 připomněl, že součástí práva na spravedlivý proces je i právo na řádné odůvodnění soudního rozhodnutí. Proto je povinností soudů se v odůvodnění svých rozhodnutí vypořádat s argumentací účastníků řízení způsobem, který odpovídá míře závažnosti těchto argumentů. V nálezu sp. zn. II. ÚS 3206/17 ze dne 2. 4. 2019 bylo odmítnutí stěžovatelova dovolání v projednávané věci postaveno na dvou důvodech reprodukováných z rozsudku odvolacího soudu. Ve svém odůvodnění dovolací soud uvedl, že založil-li odvolací soud závěr o nedůvodnosti uplatněného nároku současně na dvou na sobě nezávislých důvodech, pak sama okolnost, že jeden z nich neobstojí, nemůže mít na správnost jeho závěru vliv, obstojí-li důvod druhý. Ústavní soud zdůraznil, že při úvaze o nosných důvodech právního posouzení věci odvolacím soudem pro účely posouzení přípustnosti dovolání dle § 237 občanského soudního řádu je Nejvyšší soud povinen posuzovat dovolání dle jeho věcného obsahu a dospět k vlastnímu závěru, který z důvodů použitých odvolacím soudem je nosný a který je na něm závislý, nikoliv tyto závěry od odvolacího soudu nekriticky přebírat.

K požadavkům na odůvodnění rozhodnutí Nejvyššího soudu se Ústavní soud vyjádřil v rozhodnutí sp. zn. II. ÚS 1852/19 ze dne 30. 10. 2019. V tomto nálezu zdůraznil, že pokud soud odmítne argumenty účastníka, musí svůj názor odůvodnit, v opačném případě dojde k porušení práva účastníka na soudní ochranu

dle čl. 36 odst. 1 Listiny. Nepostačí ani pouhý odkaz na názor vyslovený v literatuře, což obdobně platí i o odkazu na usnesení Ústavního soudu, neboť usnesení, jimiž Ústavní soud odmítá ústavní stížnosti pro zjevnou neopodstatněnost, mají z argumentačního hlediska toliko podpůrný význam. Nepostačí ani odkaz na jiné soudní rozhodnutí, které k tvrzenému stanovisku neuvádí žádnou další argumentaci.

Specifika trestního řízení

Ochrany v podobě dalších ústavněprávních záruk přesahujících právo na spravedlivý proces se u Ústavního soudu v loňském roce jako již tradičně dovolávaly rozličné subjekty trestního řízení. Jednu z nejvýznamnějších pak představuje zásada *ne bis in idem*, která spočívá nejen v právu nebýt pro to stejné potrestán dvakrát, ale stejně tak v právu nebýt dvakrát stíhán pro to stejné. V trestním řízení však není požadavek, aby pravomocná rozhodnutí soudů nebyla měněna, bezvýhradně. Výjimku ze zásady *ne bis in idem* obsahuje čl. 4 odst. 2 Protokolu č. 7 k Úmluvě, který umožňuje **obnovit řízení** (v širším smyslu znovuotevření již jednou skončeného řízení), jestliže nové nebo nově odhalené skutečnosti nebo podstatná vada v předešlém řízení mohly ovlivnit rozhodnutí ve věci. Zda byly splněny podmínky pro opakované trestní stíhání, řešil Ústavní soud hned na počátku roku nálezem sp. zn. I. ÚS 2832/18 ze dne 19. 2. 2019, a to v případě stěžovatelů, tvůrců a vydavatelů knihy projevů Adolfa Hitlera.

Nález sp. zn. I. ÚS 2832/18: Vydavatelé knihy projevů Adolfa Hitlera a zásada ne bis in idem

Nejvyšší soud zrušil rozhodnutí nalézacích soudů zprošťujících stěžovatele obžaloby a věc vrátil státnímu zástupci k došetření, neboť zpracování znaleckého posudku znalcem, který byl negativně podjatý, považoval za podstatnou vadou řízení, která mohla ovlivnit rozhodnutí ve věci. Ústavní soud však poukázal na to, že závěry znaleckého posudku

nebyly příčinou zprošťujícího rozsudku, neboť jeho důvodem bylo právní posouzení věci soudem. Vyhodnotil-li si Nejvyšší soud nesprávně otázku podjatosti znalce, která náleží do pravomoci nalézacího soudu, jako podstatnou vadu řízení, která může mít vliv na rozhodnutí ve věci a zakládá výjimku ze zásady *ne bis in idem*, porušil tím čl. 4 odst. 2 Protokolu č. 7 k Úmluvě.

Dovolací soud nerespektoval zákonné limity, které mu trestní řád pro přezkum dovolání vymezuje, čímž porušil právo stěžovatelů na spravedlivý proces. Námitka extrémního nesouladu mezi obsahem provedených důkazů a učiněnými skutkovými zjištěními uplatněná nejvyšším státním zástupcem v dovolání je námitkou, která se dotýká porušení základních práv obviněného ve smyslu čl. 36 a následujících Listiny a čl. 6 Úmluvy. Tato práva však chrání obviněného jakožto slabší procesní stranu, a nejvyšší státní zástupce se jich proto nemůže úspěšně dovolat, neboť pravidla plynoucí z práva obviněných na obhajobu byla stanovena na jejich ochranu. Nejvyšší soud by tedy ani nemohl z takového podnětu v projednávání případě zasáhnout do skutkového stavu zjištěného nalézacím soudem. Dovolání státního zástupce však obsahovalo i námitky ohledně nesprávného právního posouzení skutku, se kterými se Nejvyšší soud opomněl vypořádat. Ústavní soud proto jeho rozhodnutí zrušil.

Porušení zásady *in dubio pro reo* vycházející z principu **presumpce nevin**y zakotveného v čl. 40 odst. 2 Listiny, nadto v kombinaci s principem subsidiarity trestní represe coby prostředku *ultima ratio*, konstatoval Ústavní soud v nálezu sp. zn. II. ÚS 698/19 ze dne 24. 9. 2019, a zrušil proto rozhodnutí obecných soudů, jimiž byl stěžovatel shledán vinným přečinem porušení povinnosti při správě cizího majetku.

Nález sp. zn. II. ÚS 698/19: Trestní postih jako krajní opatření – subsidiarita trestní represe

Uvedeného trestného činu se měl stěžovatel dopustit v postavení náměstka ministra financí iniciací a zadáním dvou veřejných zakázek, jejichž předmětem bylo zpracování právních analýz týkajících se postupu Ministerstva financí po vyhlášení nálezu Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 6/13 o regulaci hazardu jako součástí práva obcí na samosprávu, s následným uzavřením smluv se zpracovateli těchto analýz. Obecné soudy rozhodly, že obě veřejné zakázky byly zadány zcela neúčelně a nadbytečně.

Ačkoliv z provedených důkazů vyplynulo několik možných skutkových verzí případu, z nichž některé nasvědčovaly nevině stěžovatele, kdežto jiné zase podporovaly závěr o jeho vině, obecné soudy tyto rozpory náležitě nevyhodnotily a přiklonily se bez přesvědčivého odůvodnění k závěru o stěžovatelově vině. Neprokázaly mimo jakoukoliv rozumnou pochybnost, že stěžovatel úmyslně porušil povinnosti řádného hospodáře spravovat cizí majetek, nastala proto situace spočívající v existenci zásadního rozporu mezi výsledky provedeného dokazování a z něho dovozenými právními závěry.

Ústavní soud připomněl, že s ohledem na zásadu *ultima ratio* zakotvenou v čl. 39 Listiny platí, že nikoliv každé jednání, které se ukáže být iracionálním, nevhodným či dokonce protiprávním, je nutné i jednáním, které by mělo být potrestáno prostředky trestního práva. Zásada subsidiarity trestní represe však nebyla obecnými soudy důsledně aplikována, ačkoliv s ohledem na skutkové okolnosti (důkazy a okolnosti svědčící ve prospěch stěžovatele) k tomu byly splněny podmínky.

Zmíněnou zásadu pak náležitě neuvážily a nezohlednily soudy rovněž ve věci rozhodované nálezem sp. zn. II. ÚS 474/19 ze dne 5. 11. 2019 v případě stěžovatelky odsouzené za spáchání přečinu pomluvy advokáta, a tím porušily i ústavní princip *nullum crimen sine lege* ve smyslu čl. 39 Listiny. Jednání, které bylo stěžovatelce vytýkáno, totiž nemohlo být považováno za trestně postižitelné.

Nález sp. zn. II. ÚS 474/19: K zásadě subsidiarity trestní represe – pomluva advokáta

Skutek, pro nějž byla stěžovatelka odsouzena, spočíval v tom, že prostřednictvím internetu úmyslně zveřejnila k advokátní kanceláři poškozeného negativní recenzi, přestože si byla vědoma, že minimálně dvě informace v ní obsažené, a to že se advokát v jejím případě spojil s protistranou a že neprovedl žádný právní úkon, byly nepravdivé. V kontextu s dalšími informacemi v recenzi byla daná tvrzení dle obecných soudů vzhledem ke způsobu zveřejnění a rozsahu zobrazení uživateli způsobila značnou měrou ohrozit vážnost poškozeného advokáta u spoluobčanů a poškodit jej v zaměstnání.

Ústavní soud zdůraznil, že jako trestný čin pomluvy lze kvalifikovat a stíhat pouze takové protiprávní jednání, které nelze dostatečně napravit prostředky soukromého práva, tj. zejména prostřednictvím přiměřeného zadostiučinění; neboli takové protiprávní jednání, při němž došlo k tak závažnému porušení (ohrožení) chráněného zájmu, které se již vymyká možnosti řešení pouze v rámci soukromého práva. Jednání stěžovatelky v posuzované věci, náležející spíše do profesní sféry, však dle Ústavního soudu nebylo možno hodnotit jako natolik závažné, že by bylo nutné reagovat cestou trestního práva.

Ústavní soud však současně připomněl, že svoboda projevu není v demokratické společnosti bezbřehá a nelze mít za to, že by paušálně umožňovala (jakékoli) veřejné sdělování dehonestujících či objektivně nepravdivých informací o druhých. Ačkoliv tedy v posuzované věci jednání stěžovatelky nebylo trestně postižitelné, v úvahu připadalo zejména uplatnění občanskoprávní odpovědnosti, jež je v případě naplnění zákonných podmínek spojena s možností uložení občanskoprávních sankcí.

Oblasti advokacie se dotkl rovněž náález sp. zn. II. ÚS 3533/18 ze dne 11. 6. 2019, v němž druhý senát zdůraznil, že seznamování soudce s obsahem listin a dat

zajištěných při domovní prohlídce v prostorách advokátní kanceláře v řízení o nahrazení souhlasu zástupce České advokátní komory podle § 85b odst. 3 trestního řádu by mělo probíhat na veřejném zasedání nejen za přítomnosti jejího zástupce, ale i za přítomnosti dotčeného advokáta, u nějž byly listiny a data během domovní prohlídky zajištěny. Je to totiž právě tento advokát, kdo je nejrelevantněji schopen vyjádřit se k povaze zajištěných listin a dat a k tomu, zda se na ně vztahuje nebo nevztahuje povinnost mlčenlivosti.

Nález sp. zn. II. ÚS 3533/18: K ochraně advokátního tajemství při prohlídce prostor, v nichž vykonává advokacii více advokátů

Ústavní soud připomněl, že povinnost mlčenlivosti je základním předpokladem pro poskytování právní pomoci a tím i nezbytnou podmínkou fungování demokratické společnosti. Nelze ji přitom vnímat jako výsadu advokáta, nýbrž jako jeho povinnost uloženou mu v zájmu jeho klientů. Je proto nutno, aby v situacích, kdy může dojít k jejímu ohrožení kupř. prováděním domovní prohlídky u advokáta nebo v jeho kanceláři podle ustanovení § 85b trestního řádu, požívala tato povinnost příslušné ochrany. Na druhé straně však povinnost mlčenlivosti nesmí být zneužívána k páčání trestné činnosti, a za určitých okolností je proto možno ji prolomit. Obecné soudy však mají i v takové situaci povinnost advokátnímu tajemství poskytnout náležitou ochranu. To se však v posuzovaném případě nestalo.

Krajský soud účast stěžovatelů, advokátů, na veřejném zasedání nezajistil, ačkoliv se předmětná prohlídka týkala prostor, v nichž vykonávali advokátní praxi. Napadeným rozhodnutím umožnil, aby zajištěné listiny s jejich praxí související, a u kterých vzhledem k nepřítomnosti stěžovatelů jako jejich autorů na veřejném zasedání nemohlo být adekvátně zjištěno, zda obsahují informace chráněné advokátní mlčenlivostí, byly následně vydány německým orgánům činným v trestním řízení. V případě stěžovatelů proto došlo k nepřípustnému prolomení advokátní mlčenlivosti chráněné coby součást práva na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 Listiny.

V nálezu sp. zn. III. ÚS 702/17 ze dne 22. 10. 2019 pak ještě Ústavní soud doplnil, že **ochranu povinnosti mlčenlivosti**, jako primární smysl úpravy obsažené v § 85b trestního řádu, není možné opomíjet i při výkladu zákonné úpravy způsobu nakládání se zajištěnými listinami, resp. nosiči informací, o jejichž (ne) vydání ještě nebylo rozhodnuto. V tomto řízení (podle § 85b odst. 3 trestního řádu) se tak soudce může seznamovat se zajištěnými listinami výlučně v průběhu veřejného zasedání nařízeného za tímto účelem. Pokud je potřeba veřejné zasedání odročit, je nezbytné listiny zabezpečit takovým způsobem, který neuškodí nikomu, a to ani soudci nebo znalci, se s nimi seznámit, popřípadě je zničit nebo poškodit. Zároveň je nutné, aby existovala možnost prověřit, zda v období mezi veřejnými zasedáními nebylo zabezpečení listin porušeno. Pokud soud výše uvedeným způsobem nepostupuje, porušuje právo advokáta na soudní ochranu a právo na veřejné projednání jeho věci v jeho přítomnosti tak, aby se mohl vyjádřit, zaručená v čl. 36 odst. 1 a v čl. 38 odst. 2 Listiny. Současně může ale dojít i k porušení práva advokáta na svobodný výkon povolání podle čl. 26 odst. 1 Listiny a práva jeho klientů na právní pomoc podle čl. 37 odst. 2 Listiny.

Rozhodování o **účasti poškozených** v trestním řízení se týkal nálezu sp. zn. III. ÚS 3439/17 ze dne 2. 4. 2019. Ústavní soud v něm potvrdil, že ten, kdo o sobě tvrdí, že je poškozený a že splňuje požadavky stanové trestním řádem, uplatňuje právo na soudní ochranu ve formě práva být připuštěn do zahájeného trestního řízení. Jsou-li tyto podmínky splněny a nepřipustí-li přesto soud poškozeného do trestního řízení bez náležitého odůvodnění, poruší tím jeho právo na soudní ochranu, neboť je na uvážení poškozeného, a nikoli soudu, zda právo na odškodnění uplatní v trestním řízení, nebo žalobou v občanskoprávním řízení.

Nález sp. zn. III. ÚS 3439/17: K podmínkám připuštění poškozeného soudem do zahájeného trestního řízení

Obžalovaný byl uznán vinným ze spáchání trestného činu projevu sympatií k hnutí směřujícímu k potlačení práv a svobod člověka, jehož se dopustil publikováním nenávistného veřejně přístupného příspěvku na tzv. facebookovém profilu stěžovatele v reakci na stěžovatelův odchod z předávání cen Českého

slavíka za rok 2015 poté, co byla oceněna skupina Ortel a její zpěvák Tomáš Hnídek. Stěžovatel se v červnu 2017 připojil k trestnímu řízení s nárokem na náhradu nemajetkové újmy z důvodu zásahu do svých osobnostních práv. Okresní soud však stěžovatele jako poškozeného k hlavnímu líčení nepřipustil.

Ústavní soud uvedl, že ustanovením § 206 odst. 3 trestního řádu se do trestního řádu pouze pro řízení před soudem promítá zásada presumpce přiznání postavení poškozeného. Usnesení podle § 206 odst. 3 trestního řádu musí být opřeno o nezpochybnitelné (tedy obvykle nesporné) skutkové anebo právní překážky připuštění poškozeného k hlavnímu líčení (kupříkladu domáhá-li se postavení poškozeného spoluobviněný). V pochybnostech je třeba osobu uplatňující práva poškozeného k hlavnímu líčení připustit. Překážkou připuštění osoby v postavení poškozeného do trestního řízení nemůže být toliko právní kvalifikace stíhaného jednání, nota bene je-li v trestním řízení sporná. Z téhož důvodu není rozhodující cíl případného pachatele a s tím související forma zavinění stíhaného jednání, neboť jediným důležitým kritériem je, zda obžalovaný mohl jednáním popsaným v obžalobě způsobit v právní sféře stěžovatele relevantní újmu. Orgánům činným v trestním řízení pak zákon nařizuje sledovat pouze kritérium příčinné souvislosti mezi jednáním pachatele a vznikem újmy.

S postavením poškozeného spojuje trestní řád celou řadu procesních práv, jejichž výkon nemusí vůbec sledovat přiznání majetkového nároku. Poškozený, který je zároveň obětí trestného činu, má právo učinit prohlášení o dopadech trestného činu na svůj život či možnost zprostředkovat soudu vlastní náhled na celou trestní věc (tedy nejen jako svědek). Participační práva poškozených mohou též směřovat k předestření argumentace k právní kvalifikaci či přiměřenosti trestu, a to zejména v situaci, kdy je předmětem dokazování útok ve sféře toho, kdo se za poškozeného považuje.

Zvláštní povaha tzv. trestných činů z nenávisti ukládá soudům povinnost posoudit povahu každého z takových útoků z perspektivy jeho potenciálních konkrétních obětí. Politický a společenský rozměr daných trestných

činů, „vynalézavost“ jejich pachatelů a téměř neuchopitelný vývoj komunikačních prostředků k jejich páchání však činí uvedenou povinnost soudů značně nelehkou. Hrozné historické zkušenosti se stigmatizací společenských menšin se nemohou projevit pouze v přijetí „obecně ochranné“ trestní legislativy, ale měly by nalézt svůj odraz i v hlubším zkoumání pochopení újmy jejich adresátů, kterým jsou navíc takové útoky adresovány. Soudy tak musí vždy zkoumat, jak se jednotlivý útok projeví v individuální sféře konkrétního jedince, a nakolik jde pouze o nepřijatelnou neadresnou politickou kampaň. Z uvedené nelehké situace však nemohou soudy uniknout především tak, že se procesními postupy budou hlasu těchto potenciálních poškozených preventivně vyhýbat. Okresní soud nepostupoval v souladu s výše uvedenými požadavky, stěžovatelova ústavně zaručená práva proto byla porušena.

Důvod ke svému zásahu pak shledal Ústavní soud ve věci řešené nálezem sp. zn. II. ÚS 810/18 ze dne 18. 6. 2019, v němž obecné soudy paušálně vyloučily **možnost podmíněného propuštění** odsouzeného cizince z výkonu trestu odnětí svobody.

Nález sp. zn. II. ÚS 810/18: Ústavně konformní posouzení podmínek podmíněného propuštění cizinců z výkonu trestu odnětí svobody

Obecné soudy opakovaně zamítly žádost stěžovatele, ruského státního příslušníka s trvalým pobytem mimo Českou republiku, o podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody s odůvodněním, že neexistuje mezinárodní smlouva, jež by ve vztahu mezi Českou republikou a Ruskou federací upravovala podmínky dohledu v domovském státě nad odsouzeným ve stanovené zkušební době. Konstatovaly rovněž nesplnění třetí zákonné podmínky, prognózy vedení řádného života na svobodě.

Ústavní soud zdůraznil, že možnost podmíněného propuštění musí být při splnění uvedených podmínek dostupná všem odsouzeným ve výkonu

trestu. Pro některé kategorie odsouzených či některé skupiny trestných činů mohou být nastaveny přísnější podmínky, nikdy však nemůže být možnost podmíněného propuštění zcela vyloučena. Ukládají-li však obecné soudy pachateli trestného činu spolu s trestem odnětí svobody také trest vyhoštění s vědomím, že tento pachatel je občanem státu, s nímž nemá Česká republika sjednanou smlouvu, na jejímž základě by mohl tento stát převzít dohled nad chováním podmíněně propuštěného odsouzeného, vzniká tu praktický rozpor mezi účelem vyhoštění a situací, kdy by se eventuálně odsouzený neosvědčil a byla by řešena otázka místa výkonu zbytku jeho trestu. Případný restriktivní přístup soudů k podmíněnému propuštění cizinců s uloženým trestem vyhoštění, když jejich domovský stát nemůže plně garantovat následný dohled, však může být substitován využitím institutu upuštění od výkonu (zbytku trestu) se současným vyhoštěním bez dalších podmínek, jež je nutné sledovat.

Obecné soudy pochybily v otázce posouzení naplnění třetí podmínky podmíněného propuštění, neboť stěžovatelem uváděné skutečnosti dostatečně nezohlednily. Pokud pak vzhledem k neexistenci výše zmiňované mezinárodní smlouvy možnost podmíněného propuštění stěžovatele paušálně vyloučily, porušily jeho právo na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 Listiny, ale v důsledku i zásadu nulla poena sine lege, zaručenou čl. 39 Listiny, v širším smyslu. Svým postupem totiž stanovily nad rámec zákona další podmínku podmíněného propuštění z výkonu trestu pro odsouzeného cizince, neboli fakticky zpřísnily jeho trestní postih bez jakékoliv opory v zákoně.

Porušení **práva na obhajobu** v trestním řízení ve smyslu čl. 40 odst. 3 Listiny neposkytnutím dostatečného časového prostoru stěžovateli – cizinci pro zvážení podání odporu proti trestnímu příkazu konstatoval Ústavní soud ve věci rozhodované pod sp. zn. I. ÚS 1688/19 ze dne 3. 9. 2019. S odkazem na svoji judikaturu připomněl, že je-li trestní příkaz předán osobě omezené na svobodě, jde zásadně o případ nutné obhajoby. Je-li od vazebně stíhaného cizince, jemuž byl trestní příkaz právě předán, požadováno vyjádření, zda se vzdává práva odporu, musí

tomu předcházet poučení o významu a důsledcích takového vyjádření a o právu poradit se předtím s obhájcem, přičemž v těchto případech musí být obviněnému obhájce ustanoven, nevyžádá-li si jej sám.

Náhrada škody za nezákonné rozhodnutí a nesprávný úřední postup

Bohatou judikatorní aktivitu přinesly v uplynulém roce námitky vůči způsobu aplikace zákona č. 82/1998 Sb., který je zákonným projevem práva na náhradu škody způsobené nezákonným rozhodnutím soudu, jiného státního orgánu či orgánu veřejné správy nebo nesprávným úředním postupem, zakotveného v čl. 36 odst. 3 Listiny.

Změnou vyvolanou novelou zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, provedenou zákonem č. 296/2017 Sb. bylo s účinností od 30. 9. 2017 z ustanovení § 11 odst. 1 písm. n) odstraněno osvobození od soudních poplatků ve věcech náhrady škody nebo jiné újmy způsobené při výkonu veřejné moci. Sazebník soudních poplatků byl naopak doplněn o položku 8a, z níž vyplývá, že za návrh na zahájení řízení o náhradě škody nebo jiné újmy způsobené při výkonu veřejné moci nezákonným rozhodnutím, rozhodnutím o vazbě, trestu nebo ochranném opatření nebo nesprávným úředním postupem se poplatek určuje paušální částkou ve výši 2 000 Kč. Položka 22 sazebníku upravující **soudní poplatky za odvolání** nebyla uvedenou novelou nijak dotčena.

V návaznosti na tuto novelu začaly soudy prvního stupně vyzývat stěžovatele k zaplacení soudního poplatku za odvolání, vyměřeného dle položky 22 bodu 1 písm. a) ve spojení s položkou 1 bodem 1 písm. b), čili 5 % z žalovaného peněžitého plnění. Ústavní soud se proti této praxi vymezil nálezem sp. zn. I. ÚS 1415/18 ze dne 23. 4. 2019 a také navazujícími nálezy sp. zn. IV. ÚS 3283/18 ze dne 21. 5. 2019, I. ÚS 3668/18 ze dne 26. 6. 2019 či III. ÚS 177/19 ze dne 30. 7. 2019. Obecné soudy podle něj vyšly při aplikaci uvedených ustanovení zákona o soudních poplatcích pouze ze záměru zákonodárce zrušit osvobození od poplatku, a aniž je pro to v textu tohoto zákona náležitá opora, tak z toho dovodily povinnost platit poplatek i za odvolání. Pokud

jde o zavedení soudního poplatku v prvním stupni ve výši 2 000 Kč, Ústavní soud uvedl, že takto formulovaný cíl je legitimní a umožňuje efektivně omezit nadměrné zatěžování soudní soustavy tam, kde to zjevně neslouží k možné ochraně práv. Jde-li tedy o uplatnění poplatkové povinnosti rovněž pro řízení odvolací, jeví se závěry obecných soudů jako excesivní, neboť je zřejmé, že vyměření soudního poplatku za odvolání podle hodnoty předmětu sporu (pro které nota bene není v zákoně opora) oproti soudnímu poplatku za zahájení řízení s ohledem na možný až „odstrašující“ účinek se jeví již samo o sobě jako extrémní a neodpovídá zjevnému úmyslu zákonodárce vyjádřenému v samotném textu novelizovaného zákona. Ústavní soud dospěl k závěru, že nevyplývá-li z textu zákona zpoplatnění odvolání v řízeních o žalobách proti státu na náhradu škody způsobené výkonem veřejné moci, jde o návrh nezpoplatněný, a to proto, že tuto povinnost zákonodárce zcela jasně, určitě a srozumitelně nevyjádřil. Postupem obecných soudů při výkladu předmětných ustanovení zákona o soudních poplatcích byl nadměrným zásahem ztížen přístup stěžovatelů k soudu při podání opravného prostředku při domáhání se ústavně zaručeného práva na náhradu škody podle čl. 36 odst. 1 Listiny, a proto Ústavní soud napadená usnesení zrušil.

Procesní stránkou řízení o náhradu škody způsobené státem se zabýval i nálezný sp. zn. II. ÚS 3627/18 ze dne 3. 9. 2019. Stěžovatelka se částečně domohla škody za zahájení trestního stíhání, které však bylo následně zastaveno z důvodu, že skutek nebyl trestným činem. Odvolací soud změnil rozhodnutí soudu prvního stupně tak, že žádný z účastníků nemá právo na **náhradu nákladů řízení**. Stěžovatelka dle něj v rozporu s § 142a odst. 1 občanského soudního řádu nezaslala Ministerstvu spravedlnosti před podáním návrhu na zahájení řízení výzvu k plnění. Ústavní soud dospěl k závěru, že uplatnění nároku před ministerstvem dle § 14 zákona č. 82/1998 Sb. naplňuje obdobný účel jako předžalobní výzva v občanskoprávním řízení. Zaslání předžalobní výzvy poté, co bylo postupováno podle tohoto ustanovení, je proto nutno považovat za nadbytečné. Postup odvolacího soudu, který stěžovatelce náklady řízení nepřiznal, ačkoliv byla částečně úspěšná, odporuje dle Ústavního soudu smyslu obou předžalobních institutů a též zcela neodůvodněně zvýhodňuje stát oproti žalujícímu jednotlivci, čímž nepřipustně omezuje rozsah základního práva na náhradu škody dle čl. 36 odst. 3 Listiny.

Specifickou oblastí je odškodňování za pochybení v **trestních řízeních**. V nálezu sp. zn. IV. ÚS 2287/18 ze dne 8. 10. 2019 se Ústavní soud zabýval otázkou existence nároku na náhradu nemajetkové újmy stěžovatelky – dcery vazebně stíhaných rodičů podezřelých z trestného činu pohlavního zneužívání dítěte, která byla v důsledku trestního stíhání skončeného zproštěním obžaloby odebrána z péče rodičů, umístěna do diagnostického ústavu, podrobena řadě psychologických a gynekologických vyšetření a vystavena negativním reakcím svého bezprostředního okolí. Ústavní soud připomenul, že nárok na náhradu újmy způsobené zahájením trestního stíhání nemá výslovný základ v zákoně č. 82/1998 Sb., nýbrž byl v minulosti dotvořen judikaturou obecných soudů a Ústavního soudu. Rozšíření aktivní legitimace na osoby blízké osobám, proti kterým bylo vedeno trestní stíhání, by tento nárok na náhradu újmy nepřípustně rozšířilo. Trestní stíhání totiž téměř vždy zasáhne mimo obviněného i okruh osob obviněnému blízkých, přičemž zprostředkovaně pocítovaná újma těchto osob může být velmi intenzivní. Rozšíření nároku na náhradu újmy i na osoby obviněnému blízké by navíc nepřípustně zasáhlo veřejný zájem na efektivním výkonu veřejné moci, konkrétně na řádném stíhání trestné činnosti. Osoby dotčené trestním stíháním jiné osoby mají ze zákona možnost domáhat se náhrady za jednotlivé nezákonné úkony trestního řízení postupem dle § 13 zákona č. 82/1998 Sb. Stěžovatelka tedy sice nemůže žádat náhradu újmy za vedení trestního řízení proti jejím rodičům, může však žalovat jednotlivé nezákonné postupy vůči své osobě s tímto trestním řízením spojené. V tomto ohledu tak zůstává její právo dle čl. 36 odst. 3 Listiny základních práv a svobod zachováno.

Právo na samosprávu

Uplynulý rok přinesl Ústavnímu soudu hned několik příležitostí k tomu, aby se vyjádřil k obsahu ústavně zaručeného práva na územní samosprávu. K nejzájmavějším rozhodnutím patří nálezy sp. zn. III. ÚS 3817/17 ze dne 14. 5. 2019 týkající se **práva obcí regulovat své území prostřednictvím tzv. regulačních bublin**. Podstatou regulačních bublin bylo stanovení fiktivní kružnice, jež obkružovala každou stavbu a jejíž velikost byla dána podle zátěže, kterou daná stavba představuje pro své okolí. Velikost regulační bubliny byla vypočtena počítačovým softwarem podle předem zadaných parametrů a čím větší nebo více zatěžující byla stavba, tím větší byla její regulační bublina. Podmínkou umístění nové stavby bylo, aby se její softwarem vypočtená regulační bublina vešla mezi regulační bubliny jiných, již existujících staveb. Tím se mělo zabránit nadměrné výstavbě ve městě, které se nachází v Krkonošském národním parku. Nicméně dle názoru krajského úřadu a správních soudů právní úprava neumožňovala, aby byl územní plán (byť i jen zčásti, resp. ve svých důsledcích) dynamický a vyvíjel se v závislosti na aktuální míře zastavěnosti území. Systém regulačních bublin proto považovaly za neslučitelný se stavebním zákonem a zejména pak s navazující vyhláškou č. 500/2006 Sb., o územně analytických podkladech, územně plánovací dokumentaci a způsobu evidence územně plánovací činnosti, pročež přistoupily ke zrušení sporných částí územního plánu města Pec pod Sněžkou. Proti tomu podalo zastupitelstvo města (dále jen „stěžovatel“) ústavní stížnost, v níž mj. namítalo, že jmenované státní orgány porušily jeho ústavně chráněné právo na územní samosprávu a spravedlivý proces. Ústavní soud shledal, že ústavní stížnost je ve vztahu k problematice regulačních bublin důvodná, pročež jí vyhověl; ve zbytku pak ústavní stížnost odmítl.

Nález sp. zn. III. ÚS 3817/17: K právu obce regulovat územním plánem své území (tzv. regulační bubliny v Peci pod Sněžkou)

Ústavní soud přisvědčil námitce stěžovatele, že území je možné plánovat za použití dynamických či parametrických prvků, a neztotožnil se s názorem správních soudů, které se domnívají, že takový postup je v rozporu

se stavebním zákonem a vyhláškou č. 500/2006 Sb. Klíčový závěr obecných soudů, že územní plán je koncipován jako statický dokument, a není proto možné, aby se sám od sebe v průběhu času a potřeb měnil (tedy není možné, aby se jeho obsah v průběhu času „samovolně“ vyvíjel prostřednictvím softwarové aplikace), je v zásadě správný, nicméně jej dle názoru Ústavního soudu soudy chybně aplikovaly na regulaci regulačních bublin v přezkoumávané věci. Využitím regulace prostřednictvím regulačních bublin se nemění obsah územního plánu, ale postupně se v čase přirozeně mění jeho předmět, tedy území regulované územním plánem. Jinými slovy řečeno, realizuje se výstavba v souladu s územním plánem a postupně je územní plán uplatňován a naplňován. Softwarová aplikace tedy nevytváří obsah územního plánu „samovolně“ či nepředvídatelně, ale pouze kontroluje předem nastavená pravidla a je schopna zajistit jejich dodržování. Z tohoto důvodu dospěl Ústavní soud k závěru, že správní soudy napadenými rozhodnutími porušily právo stěžovatele na samosprávu podle čl. 8, čl. 100 odst. 1, čl. 104 odst. 2 ve spojení s čl. 101 odst. 4 Ústavy a jeho právo na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 a 2 Listiny.

Plénium Ústavního soudu naopak nálezem sp. zn. Pl. ÚS 48/18 ze dne 4. 6. 2019 zamítlo návrh Ministerstva vnitra na zrušení vyhlášky města Milovice č. 1/2015. Napadené ustanovení obecně závazné vyhlášky upravovalo tzv. **systém pytlového sběru, jehož se mohou po registraci účastnit pouze fyzické osoby s trvalým pobytem na území města**, a představovalo tak doplňkovou složku systému shromažďování a sběru komunálního odpadu. Jeho účastníkům se za každý kilogram vytríděného papíru a plastu vyplácela určitá drobná částka, a to až do výše ročního poplatku za komunální odpad. Ministerstvo namítalo, že takto nastavený systém nedůvodně rozlišuje mezi osobami s trvalým pobytem na území města Milovice na straně jedné a osobami bez trvalého pobytu na straně druhé, čímž dochází k porušování čl. 1 Listiny. Podle ministerstva město zneužilo pravomoc vydat obecně závaznou vyhlášku na základě zákona o odpadech k tomu, aby motivovalo fyzické osoby k přihlášení se k trvalému pobytu ve městě s cílem navýšit daňové příjmy města. Ústavní soud zkoumal napadenou právní úpravu prostřednictvím čtyřstupňového testu – 1. zda obec

měla pravomoc vydat obecně závaznou vyhlášku, 2. zda problematika spadala do její věcné působnosti, 3. zda nezneužila zákonem svěřenou pravomoc a působnost, 4. zda vyhláška neporušuje kritérium rozumnosti. Naplnění prvních dvou kritérií nebylo sporné, pročež Ústavní soud zaměřil svou pozornost na zbylé dva kroky testu.

Nález sp. zn. Pl. ÚS 48/18: Obecně závazná vyhláška města Milovice č. 1/2015 o stanovení systému shromažďování, sběru, přepravy, třídění, využívání a odstraňování komunálního odpadu a nakládání se stavebním odpadem na území města Milovice

V rámci třetího kroku testu se Ústavní soud zaměřil na námitku ministerstva, že se město Milovice dopustilo zneužití své samostatné působnosti, protože opomnělo respektovat princip rovného zacházení. S ohledem na ústavní a zákonné vymezení práva na územní samosprávu vyšel Ústavní soud z toho, že obec má při realizaci své samostatné působnosti právo zohlednit zvláštní postavení svých občanů a jejich potřeb. Musí tak ale vždy činit v mezích ústavního pořádku a zákona. To v daném případě znamená, že při vydávání obecně závazné vyhlášky může město přiznat určité zvláštní postavení svým občanům, ale musí přitom respektovat ústavní příkaz rovnosti v právech i závazky plynoucí z práva Evropské unie (včetně principu zákazu diskriminace na základě státní příslušnosti).

Upřednostnění osob s trvalým pobytem ve městě formou finančního zvýhodnění za odevzdaný tříděný odpad sleduje dle Ústavního soudu legitimní cíl a je provedeno přiměřenými prostředky. Obec může usoudit, že v této podobě poskytne určité zvýhodnění osobám, jejichž vztah k ní je trvalejšího rázu a bývá zformalizován právě institutem trvalého pobytu. Tím zároveň silněji podporuje veskrze ospravedlnitelný cíl podpory ochrany životního prostředí a uspokojování potřeb svých občanů v oblasti výchovy k šetrnému vztahu k přírodě. Obec totiž touto formou do osob s trvalým pobytem výchovně, finančně i administrativně investuje. To, že peněžní pobídkou zároveň motivuje osoby k zformalizování svého vztahu

k ní, na legitimnosti cíle ani zvoleného prostředku neubírá. Ani finanční zvýhodnění, které účastníkům systému pytlového sběru v Milovicích plyne, nepovažuje Ústavní soud za nepřiměřené.

Ústavní soud zároveň neshledal rozpor vyhlášky se zákazem diskriminace na základě státní příslušnosti ve vztahu k občanům jiných členských států EU. Přímá diskriminace je vyloučena, jelikož přístup k pytlovému sběru je otevřený všem osobám s trvalým pobytem ve městě, tedy i všem v obci trvale usídleným občanům EU. Stejně tak ale není dána ani jejich nepřímá diskriminace, protože odlišné zacházení na základě trvalého pobytu je ospravedlněno výše popsaným cílem a prostředky k jeho dosažení jsou přiměřené.

Ústavní soud uzavřel, že porušením principu rovného zacházení podle čl. 1 a 3 Listiny není, jestliže obec v mezích své samostatné působnosti v oblasti odpadového hospodářství z legitimních důvodů a přiměřeným způsobem zvýhodňuje osoby s trvalým pobytem.

STATISTIKA ROZHODOVACÍ
ČINNOSTI V ROCE 2019

Statistika rozhodování Ústavního soudu v roce 2019

Rozhodnutí za rok 2019 celkem		
4691		
nálezy	usnesení	stanoviska pléna
217	4472	2

Nálezy za rok 2019 ⁱ⁾		
217		
vyhověno (alespoň částečně)	zamítnuto (alespoň částečně)	vyhověno a zamítnuto
187	33	3

Plenární rozhodnutí za rok 2019 ⁱⁱⁱ⁾	
35	
nálezy	usnesení
21	14

Senátní rozhodnutí za rok 2019	
4654	
nálezy	usnesení (včetně procesních)
196	4458

Usnesení za rok 2019 (včetně procesních) ⁱⁱ⁾						
4472						
zjevná neopodstatněnost	vady návrhu	po lhůtě	neoprávněnost navrhovatele	nepříslušnost	nepřípustnost	zastaveno
3218	668	89	61	71	521	33
71,9 %	14,9 %	1,9 %	1,4 %	1,6 %	11,7 %	0,7 %

Vysvětlivky:

- i) Některé nálezy obsahují více výroků, proto součet náleží, v nichž bylo návrhu alespoň částečně vyhověno, a náleží, jimiž byl návrh zamítnut, neodpovídá celkovému počtu náleží. „Obojetné“ nálezy (vyhověno a zároveň zamítnuto) byly 3, což je v tabulce zachyceno.

- ii) Nezanedbatelné množství usnesení obsahuje více výroků. V tabulce je zachycen počet jednotlivých výroků, jejichž absolutní součet se nerovná součtu přijatých usnesení (obdobně to platí u procentuálního vyjádření, kde součet netvoří 100 % a počet jednotlivých typů výroků je vztažen k celkovému počtu usnesení, a to včetně procesních).

- iii) Kromě stanovisek pléna (v roce 2019 byla dvě).

Řízení o zrušení zákonů a jiných právních předpisů – počet rozhodnutí

27

Vyhověno (alespoň částečně)		Nevyhověno	
6		21	
Návrhy na zrušení zákona	Návrhy na zrušení jiného právního předpisu	Návrhy na zrušení obecně závazné vyhlášky	Návrhy na zrušení nařízení obce/kraje
23 (15 nálezů)	2 (1 nález)	2 (2 nálezy)	0 (0 nálezů)
Vyhověno alespoň částečně	Vyhověno alespoň částečně	Vyhověno alespoň částečně	Vyhověno alespoň částečně
4	1	1	0

Řízení o ústavních stížnostech^{iv)} – počet rozhodnutí

4659

Vyhověno (alespoň částečně)						Nevyhověno (meritorní a kvazimeritorní rozhodnutí; nezapočítána procesní rozhodnutí a zastavení řízení)					
182						4330 (nálezy 66, z toho 20 zamítavých a 3 zamítavé a vyhovující zároveň)					
Ústavní stížnost směřovala proti: ^{v)}											
Rozhodnutí soudu	Rozhodnutí správní	Rozhodnutí jiné	Jiný zásah	Zákon	Jiný pr. předpis	OZV	Nařízení obce/kraje	Rozhodnutí ÚS	Opatření ob. povahy	Interní předpis	Ostatní
4421	88	155	140	91	13	0	0	0	4	0	48

Řízení o opatřeních nezbytných k provedení rozhodnutí mezinárodního soudu – návrh na obnovu řízení – počet rozhodnutí

1

Vyhověno	Nevyhověno	Odmítnuto
0	0	1

Proběhla též dvě řízení o zaujetí stanoviska pléna. V jiných typech řízení Ústavní soud v roce 2019 nerozhodoval.

Průměrná délka řízení u věcí skončených v letech 2006–2019

		ve dnech	v měsících a dnech	
Průměrná délka řízení	ve všech věcech	162	5 měsíců	12 dní
	ve věcech plenárních	352	11 měsíců	22 dní
	ve věcech senátních	160	5 měsíců	10 dní
	ve věcech, v nichž bylo rozhodnuto nálezem	381	12 měsíců	21 dní
	ve věcech, v nichž bylo rozhodnuto odmítnutím pro zjevnou neopodstatněnost	168	5 měsíců	18 dní
	při ostatních způsobech ukončení řízení	105	3 měsíce	15 dní

Průměrná délka řízení u věcí skončených v roce 2019

		ve dnech	v měsících a dnech	
Průměrná délka řízení	ve všech věcech	144	4 měsíce	24 dní
	ve věcech plenárních	317	10 měsíců	17 dní
	ve věcech senátních	142	4 měsíce	22 dní
	ve věcech, v nichž bylo rozhodnuto nálezem	339	11 měsíců	9 dní
	ve věcech, v nichž bylo rozhodnuto odmítnutím pro zjevnou neopodstatněnost	154	5 měsíců	4 dny
	při ostatních způsobech ukončení řízení	88	2 měsíce	28 dní

Vysvětlivky:

- iv) Zahrnuje též řízení o komunálních stížnostech dle čl. 87 odst. 1 písm. c) a řízení o návrhu politické strany nebo hnutí dle čl. 87 odst. 1 písm. j) Ústavy.
- v) Některá podání směřují vůči více typům aktů; proto neodpovídá součet počtu rozhodnutí v řízení o ústavních stížnostech s počtem návrhů dle této části tabulky.

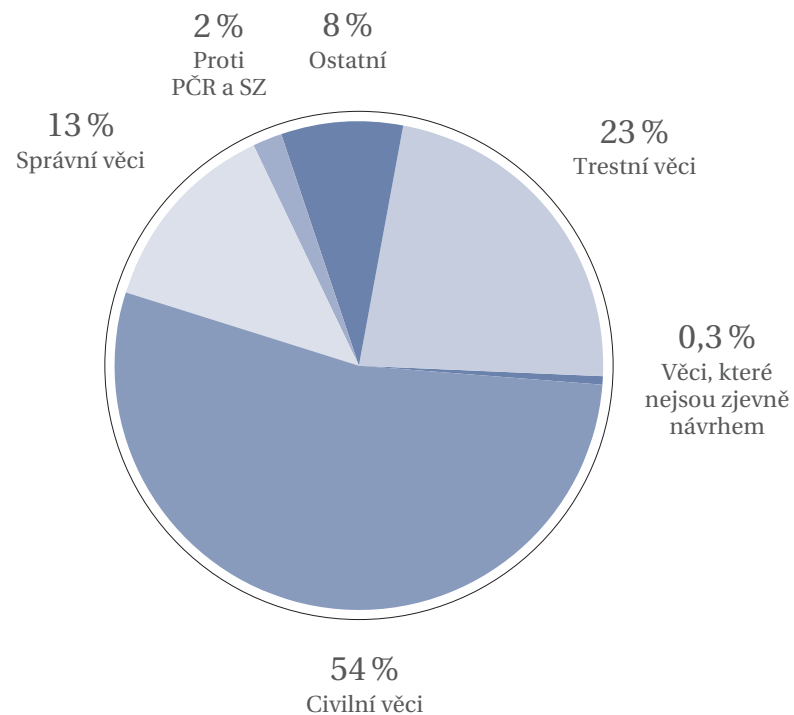
Veřejná ústní jednání

Počty veřejných ústních jednání

Rok	Věci plenární	Věci senátní
2010	7	18
2011	8	20
2012	2	17
2013*	1	1
2014*	0	0
2015*	0	0
2016*	0	1
2017*	1	0
2018*	0	0
2019*	1	0

* Snížené počty ústních jednání v důsledku změny zákona.

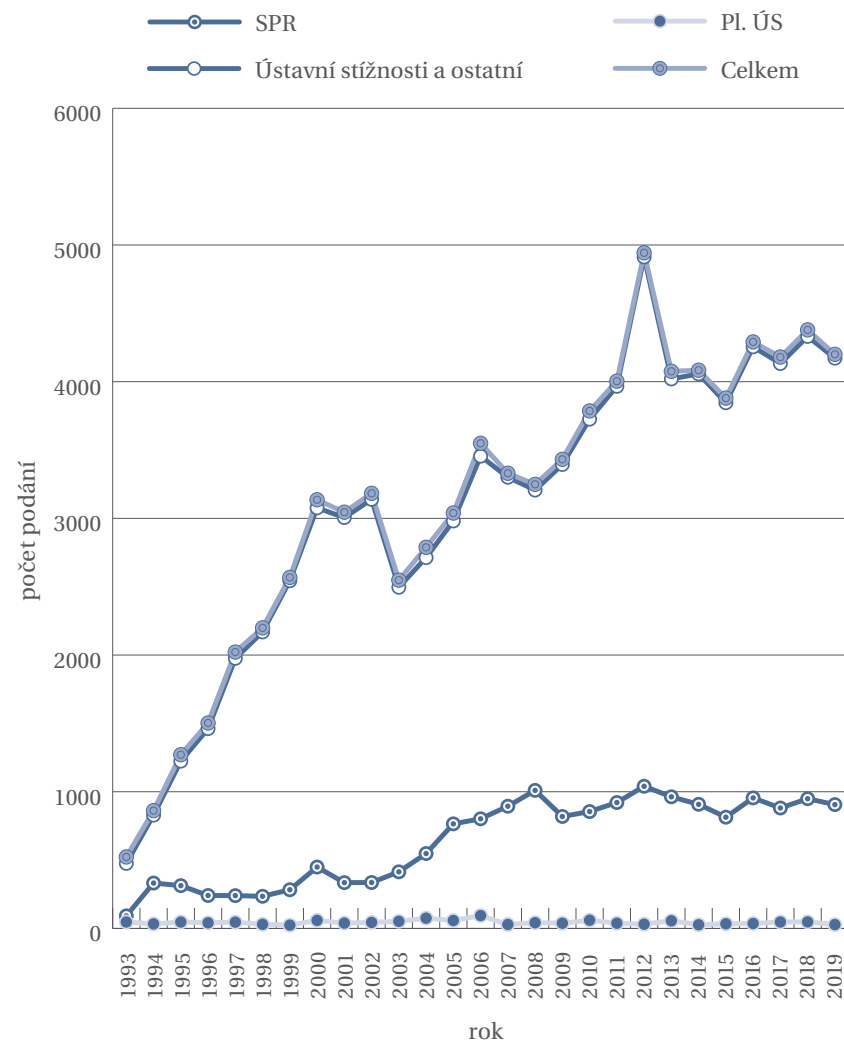
Věcná struktura návrhů na zahájení řízení v roce 2019

Statistika z pohledu návrhů na zahájení řízení a ostatních podání

ROK	Počet podání			
	Celkem	Pl. ÚS	Ústavní stížnosti a ostatní	SPR
1993	523	47	476	92
1994	862	33	829	332
1995	1 271	47	1 224	313
1996	1 503	41	1 462	241
1997	2 023	47	1 976	240
1998	2 198	29	2 169	235
1999	2 568	24	2 544	283
2000	3 137	60	3 077	449
2001	3 044	38	3 006	335
2002	3 183	44	3 139	336
2003	2 548	52	2 496	414
2004	2 788	75	2 713	548
2005	3 039	58	2 981	765
2006	3 549	94	3 455	802
2007	3 330	29	3 301	894
2008	3 249	42	3 207	1 010
2009	3 432	38	3 394	819
2010	3 786	60	3 726	855
2011	4 004	38	3 966	921
2012	4 943	31	4 912	1 040
2013	4 076	56	4 020	963
2014	4 084	27	4 057	908
2015	3 880	34	3 846	814
2016	4 291	36	4 255	955
2017	4 180	47	4 133	881
2018	4 379	48	4 331	949
2019	4 200	28	4 172	906
Celkem	84 070	1 203	82 867	17 300

Vývoj počtu podání v letech 1993–2019

PRÁVNÍ ÚPRAVA
A VNITŘNÍ PŘEDPISY

Ústavní pořádek a zákon o Ústavním soudu

Ústavní soud je Ústavou České republiky, vyhlášenou pod č. 1/1993 Sb., definován jako soudní orgán ochrany ústavnosti. Kromě vlastní Ústavy České republiky tvoří ústavu v širším smyslu (ústavní pořádek) Listina základních práv a svobod, v období federace přijatá jako ústavní zákon č. 23/1991 Sb., v České republice pak znovu vyhlášená pod č. 2/1993 Sb., ovšem již bez uvozovacích ustanovení. Součástí ústavního pořádku jsou dále zejména ústavní zákon č. 347/1997 Sb., o vytvoření vyšších územních samosprávních celků a o změně ústavního zákona České národní rady č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ústavní zákon č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky, ve znění pozdějších předpisů, ústavní zákon č. 515/2002 Sb., o referendu o přistoupení České republiky k Evropské unii a o změně ústavního zákona č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších ústavních zákonů, ústavní zákony související s rozpadem Československa a konstituováním České republiky jako nového, nástupnického státu (ústavní zákon č. 4/1993 Sb., o opatřeních souvisejících se zánikem České a Slovenské Federativní Republiky, ústavní zákon č. 29/1993 Sb., o některých dalších opatřeních souvisejících se zánikem České a Slovenské Federativní Republiky) a ústavní zákony upravující státní hranice České republiky se sousedními státy.

Ve smyslu nálezu sp. zn. Pl. ÚS 36/01 ze dne 25. 6. 2002 (N 80/26 SbNU 317; 403/2002 Sb.) Ústavní soud považuje za součást ústavního pořádku, a tudíž referenční kritérium při ústavním přezkumu též mezinárodní smlouvy o lidských právech a základních svobodách, jež byly ratifikovány a vyhlášeny.

Vlastní řízení před Ústavním soudem upravuje zákon č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů. Právě tento zákon stanoví, jak předvídá čl. 88 odst. 1 Ústavy České republiky, kdo a za jakých podmínek je oprávněn podat návrh na zahájení řízení a další pravidla o řízení před Ústavním soudem. V řízení před Ústavním soudem se přiměřeně uplatní též ustanovení občanského soudního řádu a předpisy vydané k jeho provedení (§ 63 zákona o Ústavním soudu), ve zvláštních případech pak ustanovení trestního řádu o řízení před soudem (§ 108 a 138 zákona o Ústavním soudu).

V roce 2019 nedoznal ústavní pořádek žádných formálněprávních změn, byl Ústavní soud pozorně sleduje návrhy, které jsou předkládány s cílem změnit anebo doplnit ústavní pořádek.

Pokud jde o zákon o Ústavním soudu, ten byl v roce 2019 dotčen dvěma změnami. V souvislosti s implementací nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/679 ze dne 27. dubna 2016 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů byly s účinností od 23. dubna 2019 doplněny nové § 25b až 25e, které specifikují podmínky zpracování osobních údajů Ústavním soudem.

Zákonem č. 277/2019 ze dne 15. října 2019 byl v souvislosti s přijetím zákona o Sbírce zákonů a mezinárodních smluv změněn zákon o Ústavním soudu v ustanoveních týkajících se vyhlášení nálezů Ústavního soudu, jimiž bylo rozhodnuto o zrušení zákona nebo jiného právního předpisu publikovaného ve Sbírce zákonů a mezinárodních smluv. Nově bude nutné zpracovat a vyhlásit ve Sbírce zákonů a mezinárodních smluv úplné platné znění zákona ve znění rozhodnutí Ústavního soudu, včetně znění nálezu a odůvodnění rozhodnutí Ústavního soudu a okamžiku vykonatelnosti změny. Ministerstvo vnitra bude mít povinnost jej vyhlásit ve lhůtách stanovených zákonem č. 222/2016 Sb., o Sbírce zákonů a mezinárodních smluv a o tvorbě právních předpisů vyhlášených ve Sbírce zákonů a mezinárodních smluv (zákon o Sbírce zákonů a mezinárodních smluv). Tato změna však nabude účinnosti až počátkem ledna roku 2022.

Vnitřní předpisy

Některé činnosti Ústavního soudu se řídí též interními předpisy, upravujícími nejen jeho organizační strukturu a správu, ale i provádějícími zákonnou právní úpravu výkonu ústavního soudnictví.

Základními vnitřními předpisy upravujícími vlastní výkon ústavního soudnictví jsou:

- rozhodnutí o ustavení senátů Ústavního soudu, přijímané plénem Ústavního soudu podle § 11 odst. 2 písm. m) zákona o Ústavním soudu,
- pravidla rozdělení agendy, přijímaná plénem Ústavního soudu podle § 11 odst. 2 písm. m) zákona o Ústavním soudu,
- rozhodnutí o atrakci senátních věcí plénem, přijímané plénem podle § 11 odst. 2 písm. k) zákona o Ústavním soudu,
- kancelářský a spisový řád, přijímaný plénem Ústavního soudu podle § 11 odst. 2 písm. l) zákona o Ústavním soudu.

Na základě těchto předpisů přijímaných a schvalovaných plénem Ústavního soudu vydává předseda Ústavního soudu pro každý kalendářní rok rozvrh práce Ústavního soudu a jeho změny. Všechny tyto předpisy navíc Ústavní soud zveřejňuje na svých internetových stránkách. Obsahy výše zmíněných předpisů doznaly v průběhu roku 2019 několika změn.

Největší změnu přineslo rozhodnutí soudce Jana Musila vzdát se na konci ledna 2019 své funkce. Jeho odchod se promítl do změny rozhodnutí o ustavení senátů i do změny rozvrhu práce. Na uprázdněném místě zastupoval ve IV. senátu chybějícího člena předseda III. senátu. Na konci měsíce února také předseda Ústavního soudu pro projednání v plénu změnou rozvrhu práce rozhodl, že plenární věci, které byly původně přiděleny jako soudci zpravodaji Janu Musilovi a nebyly ukončeny ke dni 31. ledna 2019, budou přiděleny novým soudcům zpravodajům, jako by šlo o nově napadlé věci, avšak přednostně před nově napadlými

věcmi. Senátní věci, které byly původně přiděleny jako soudci zpravodaji Janu Musilovi a nebyly ukončeny ke dni 31. ledna 2019, byly přerozděleny poměrně všem soudcům Ústavního soudu a k jejich projednání byl určen IV. senát.

S účinností od 10. dubna 2020 byl znovu změněn rozvrh práce, neboť bylo zřejmé, že jmenování scházejícího soudce bude trvat delší dobu a předseda III. senátu je tím nepřiměřeně zatížen. Chybějícího člena IV. senátu tak až do července zastupovali postupně předseda a oba místopředsedové Ústavního soudu. K totožné změně rozvrhu práce došlo – ze stejných důvodů – v roce 2019 ještě jednou, a to v poslední čtvrtině roku. Z důvodu nerovnoměrného zatížení soudců upravil v květnu 2019 předseda Ústavního soudu dočasně způsob přidělování věcí jednotlivým soudcům, a to v přechodných ustanoveních rozvrhu práce.

Plénem Ústavního soudu přijalo v říjnu 2019 rozhodnutí o ukončení publikace svazků Sbírky nálezů a usnesení Ústavního soudu v tištěné podobě. Důvodem byla vysoká nákladnost vydávání sbírky v porovnání se stále se snižujícím zájmem veřejnosti a malou informační hodnotou tištěné sbírky v době elektronických databází a vyhledávačů. Tištěná Sbírka nálezů a usnesení Ústavního soudu přestane být vydávána v roce 2020, kdy ji nahradí její elektronická verze publikovaná na webových stránkách Ústavního soudu.

Sbírka nálezů a usnesení Ústavního soudu

Sbírka nálezů a usnesení Ústavního soudu byla také v roce 2019 vydávána v knižní podobě a na základě § 59 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění zákona č. 404/2012 Sb., jsou v ní uveřejňovány všechny nálezy přijaté jak plénem, tak jednotlivými senáty Ústavního soudu. Kromě nálezů jsou v ní publikována rovněž vybraná usnesení, na jejichž uveřejnění touto formou se usnese plénum Ústavního soudu, a v souladu s rozhodnutím pléna č. Org. 16/09 dále obsahuje stanoviska pléna vydávaná v souvislosti s rozhodovací činností podle § 23 zákona o Ústavním soudu. Součástí každého publikovaného rozhodnutí je právní věta vystihující jeho nejpodstatnější závěry. Pokud některý soudce nesouhlasí s rozhodnutím pléna či jeho odůvodněním, resp. jako člen senátu zaujme odlišné stanovisko k výroku či odůvodnění rozhodnutí senátu, jsou i tato odlišná stanoviska připojena k publikovaným rozhodnutím.

Pro přehlednost a praktickou využitelnost jsou v jednotlivých svazcích vytvořeny systematické rejstříky se spisovými značkami publikovaných textů, věcné rejstříky a seznamy použitých či zmíněných právních předpisů. Ke každému výtisku náleží také CD s obsahem a věcným rejstříkem všech dosud vydaných svazků a publikovaných rozhodnutí a stanovisek od roku 1993 do současnosti.

Celkově již bylo zpracováno 89 svazků této sbírky, přičemž první vyšel v roce 1994. Stalo se pravidlem vydávání svazků po jednotlivých kalendářních čtvrtletích, což bylo i v roce 2019 nadále zajišťováno Nakladatelstvím C. H. Beck, s nímž byla v roce 2016 uzavřena smlouva na základě zadávacího řízení na veřejnou zakázku malého rozsahu podle zákona č. 137/2006 Sb., o veřejných zakázkách, ve znění pozdějších předpisů. V roce 2019 bylo postupně vydáno pět svazků této sbírky, a to svazky č. 85 až 89, které obsahují celkem 303 nálezů, jedno stanovisko pléna Ústavního soudu a 19 plénem vybraných usnesení.

Od svazku 67 (ročník 2012) je Sbírka nálezů a usnesení Ústavního soudu zveřejňována také v elektronické podobě na internetových stránkách Ústavního soudu (viz <https://www.usoud.cz/sbirka-nalezu-a-usneseni-us/>). Na základě usnesení pléna Ústavního soudu ze dne 30. října 2019 bude do budoucna upřednostněna právě tato elektronická forma sbírky.

Sbírka zákonů

Ve Sbírce zákonů jsou vyhlášovány především nálezy, kterými Ústavní soud rozhodl o věcech taxativně stanovených ustanovením § 57 odst. 1 zákona o Ústavním soudu. Nejčastěji se jedná o rozhodnutí o návrzích na zrušení zákona či jiného právního předpisu nebo jejich jednotlivých ustanoveních, u nichž je vyhlášení ve Sbírce zákonů spojeno s jejich vykonatelností. V roce 2019 bylo ve Sbírce zákonů zveřejněno 22 nálezů jako výsledků řízení o kontrole norem, zatímco další případy vyžadující podle zákona o Ústavním soudu povinnou publikaci se v tomto roce nevyskytly.

Kromě zmiňovaných nálezů umožňuje § 2 odst. 1 písm. b) zákona č. 309/1999 Sb., o Sbírce zákonů a o Sbírce mezinárodních smluv, aby byly ve Sbírce zákonů publikovány rovněž další akty Ústavního soudu ve formě sdělení, jestliže o jejich vyhlášení Ústavní soud rozhodne. Rozhodnutím č. Org. 16/09 se plénum Ústavního soudu usneslo, že všechna stanoviska pléna přijatá podle § 23 zákona o Ústavním soudu se včetně odůvodnění budou uveřejňovat též ve Sbírce zákonů. V roce 2019 se jednalo o jedno sdělení o přijetí stanoviska pléna.

Celkově bylo tedy předáno redakci Sbírky zákonů Ministerstva vnitra a publikováno ve Sbírce zákonů těchto 23 nálezů a sdělení Ústavního soudu:

1. nález sp. zn. Pl. ÚS 41/17 ze dne 27. listopadu 2018 (16/2019 Sb.) o zrušení některých ustanovení zákona č. 325/1999 Sb., o azylu, ve znění pozdějších předpisů, a zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů;
2. nález sp. zn. Pl. ÚS 42/18 ze dne 11. prosince 2018 (19/2019 Sb.) o zrušení části obecně závazné vyhlášky statutárního města Mostu č. 6/2015, o zabezpečení místních záležitostí veřejného pořádku, o ochraně veřejné zeleně a o zlepšení vzhledu města, která se týkala sezení na veřejných prostranstvích mimo lavičky;

3. nález sp. zn. Pl. ÚS 4/18 ze dne 18. prosince 2018 (30/2019 Sb.) o návrhu na zrušení některých ustanovení nařízení vlády č. 272/2011 Sb., o ochraně zdraví před nepříznivými účinky hluku a vibrací, ve znění pozdějších předpisů, a Metodického návodu Ministerstva zdravotnictví – hlavního hygienika ČR pro měření a hodnocení hluku v mimopracovním prostředí; návrh týkající se nařízení vlády byl zamítnut, návrh na zrušení metodického návodu byl odmítnut;
4. nález sp. zn. Pl. ÚS 27/16 ze dne 18. prosince 2018 (51/2019 Sb.) o návrhu na zrušení některých ustanovení zákona č. 110/1997 Sb., o potravinách a tabákových výrobcích a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů, ve znění zákona č. 180/2016 Sb., stanovujících povinnosti provozovatelů větších potravinářských prodejen ve vztahu k charitativní a humanitární pomoci; návrh byl zamítnut;
5. nález sp. zn. Pl. ÚS 30/18 ze dne 8. ledna 2019 (56/2019 Sb.) o zrušení některých ustanovení obecně závazné vyhlášky města Postoloprty č. 1/2011, o zabezpečení místních záležitostí veřejného pořádku a estetického vzhledu města, ve znění obecně závazné vyhlášky č. 4/2013, upravujících sezení na veřejných prostranstvích;
6. sdělení o stanovisku pléna sp. zn. Pl. ÚS-st. 49/18 ze dne 29. ledna 2019 (61/2019 Sb.) k podmínkám právních účinků trestního příkazu, který bylo třeba přeložit do cizího jazyka;
7. nález sp. zn. Pl. ÚS 32/17 ze dne 22. ledna 2019 (71/2019 Sb.) ve věci návrhu na zrušení zákona č. 340/2015 Sb., o zvláštních podmínkách účinnosti některých smluv, uveřejňování těchto smluv a o registru smluv (zákon o registru smluv), ve znění pozdějších předpisů; návrh byl zamítnut;
8. nález sp. zn. Pl. ÚS 43/17 ze dne 29. ledna 2019 (75/2019 Sb.) o návrhu na zrušení části ustanovení § 39c odst. 2 písm. a) zákona č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, ve věci léčivých přípravků; návrh byl zamítnut;
9. nález sp. zn. Pl. ÚS 21/17 ze dne 12. února 2019 (89/2019 Sb.) o návrhu na zrušení ustanovení čl. II bodů 2 a 3 zákona č. 196/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 13/1997 Sb., o pozemních komunikacích, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, upravujících provozování reklamních zařízení na dálnici, silnici I. třídy nebo jejich silničním pomocném pozemku nebo silničním ochranném pásmu; návrh byl zamítnut;
10. nález sp. zn. Pl. ÚS 37/16 ze dne 26. února 2019 (119/2019 Sb.) ve věci návrhu na zrušení zákona č. 223/2016 Sb., o prodejní době v maloobchodě a velkoobchodě; bylo rozhodnuto o zamítnutí tohoto návrhu;
11. nález sp. zn. Pl. ÚS 45/17 ze dne 14. května 2019 (161/2019 Sb.) o návrhu na zrušení § 88a trestního řádu a některých ustanovení zákona č. 127/2005 Sb., o elektronických komunikacích a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o elektronických komunikacích), ve znění pozdějších předpisů, zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, a vyhlášky č. 357/2012 Sb., o uchovávání, předávání a likvidaci provozních a lokalizačních údajů; návrh byl zamítnut;
12. nález sp. zn. Pl. ÚS 21/18 ze dne 14. května 2019 (173/2019 Sb.) o návrhu na zrušení části čl. II zákona č. 239/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 56/2001 Sb., o podmínkách provozu vozidel na pozemních komunikacích a o změně zákona č. 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem vozidla a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla), ve znění zákona č. 307/1999 Sb., ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, ve věci administrativního zániku vozidla v registru vozidel; návrh byl zamítnut;
13. nález sp. zn. Pl. ÚS 48/18 ze dne 4. června 2019 (183/2019 Sb.) o návrhu na zrušení čl. 11 obecně závazné vyhlášky města Milovice č. 1/2015 o stanovení systému shromažďování, sběru, přepravy, třídění, využívání a odstraňování komunálního odpadu a nakládání se stavebním odpadem na území města Milovice, ve znění pozdějších předpisů; návrh byl zamítnut;

14. nález sp. zn. Pl. ÚS 25/15 ze dne 18. června 2019 (186/2019 Sb.) o návrhu na vyslovení protiústavnosti části § 10 zákona č. 13/1997 Sb., o pozemních komunikacích, ve znění účinném do 30. 12. 2015, v otázce souhlasu vlastníka pozemní komunikace s připojením sousední nemovitosti; došlo k zamítnutí návrhu;
15. nález sp. zn. Pl. ÚS 39/17 ze dne 2. července 2019 (212/2019 Sb.) o návrhu na zrušení § 26 zákona č. 186/2013 Sb., o státním občanství České republiky a o změně některých zákonů (zákon o státním občanství České republiky), ve věci vyloučení soudního přezkumu rozhodnutí o neudělení státního občanství z důvodu bezpečnosti státu; návrh byl zamítnut;
16. nález sp. zn. Pl. ÚS 2/19 ze dne 2. července 2019 (223/2019 Sb.) o návrhu na zrušení části § 410 odst. 2 věty první zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění účinném do 30. 6. 2017, vyjádřené slovem „nezajištěného“, ve věci popírání pohledávek; Ústavní soud vyslovil protiústavnost předmětného ustanovení;
17. nález sp. zn. Pl. ÚS 34/17 ze dne 9. července 2019 (224/2019 Sb.) týkající se návrhu na zrušení § 148 odst. 3 písm. a) zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění zákona č. 472/2011 Sb., o zápisech do rejstříku škol a školských zařízení; návrh byl zamítnut;
18. nález sp. zn. Pl. ÚS 44/18 ze dne 17. července 2019 (225/2019 Sb.) o návrhu na zrušení § 23a zákona č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o posuzování vlivů na životní prostředí), ve znění zákona č. 256/2016 Sb., týkajícího se prioritních dopravních záměrů; návrh byl zamítnut;
19. nález sp. zn. Pl. ÚS 32/18 ze dne 30. července 2019 (232/2019 Sb.) ve věci návrhu na zrušení § 11 zákona č. 121/2008 Sb., o vyšších soudních úřednících a vyšších úřednících státního zastupitelství a o změně souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, ohledně provádění úkonů v občanském soudním řízení a soudním řízení správním vyšším soudním úředníkem; návrh byl částečně zamítnut a částečně odmítnut;
20. nález sp. zn. Pl. ÚS 4/19 ze dne 24. září 2019 (302/2019 Sb.) o zrušení § 9 odst. 5 vyhlášky č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů, ve slovech „jehož pobyt není znám,“ při stanovení tarifní hodnoty v souvislosti s výkonem funkce opatrovníka účastníků řízení;
21. nález sp. zn. Pl. ÚS 5/19 ze dne 1. října 2019 (303/2019 Sb.) ve věci zdanění církevních restitucí; bylo rozhodnuto o zrušení části § 18a odst. 1 písm. f) zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů, týkající se finančních náhrad podle zákona č. 428/2012 Sb., o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi a o změně některých zákonů (zákon o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi), jako předmětu daně z příjmů;
22. nález sp. zn. Pl. ÚS 7/19 ze dne 30. října 2019 (309/2019 Sb.) o zrušení § 259 zákona č. 134/2016 Sb., o zadávání veřejných zakázek, týkajícího se zpoplatnění podnětu k zahájení správního řízení z moci úřední Úřadem pro ochranu hospodářské soutěže;
23. nález sp. zn. Pl. ÚS 19/17 ze dne 12. listopadu 2019 (337/2019 Sb.) o návrhu na zrušení § 72 odst. 1 a 2 zákona č. 280/2009 Sb., daňový řád, ve znění zákona č. 458/2011 Sb., upravujícího podání na daňových tiskopisech; bylo rozhodnuto o zrušení § 72 odst. 1 daňového řádu a ve zbývajících částech byl návrh odmítnut.

Další vnitřní předpisy

Předseda Ústavního soudu v roce 2019 v souladu s aktuálními potřebami upravil systemizaci Ústavního soudu, a to rozhodnutím č. Org. 34/19 ze dne 23. května 2019, jímž bylo provedeno dočasné posílení analytického úseku z důvodu neobsazeného místa soudce Ústavního soudu, a rozhodnutím č. Org. 50 /2019 ze dne 1. října 2019, jímž byla provedena změna u vybraných pracovních pozic v sekci soudní správy.

Předseda Ústavního soudu dne 23. dubna 2019 vydal Politiku bezpečného chování uživatelů (kybernetická bezpečnost) č. SRBI 03.01.01, kterou jsou stanoveny procesní postupy a pravidla bezpečného chování uživatelů informačních systémů Ústavního soudu.

Rozpočet fondu kulturních a sociálních potřeb na rok 2019 stanovil předseda Ústavního soudu rozhodnutím č. Org. 2/19 ze dne 3. ledna 2019, jímž byla upravena interní směrnice o tvorbě a hospodaření s tímto fondem.

Místopředsedkyně Ústavního soudu v rámci jí svěřených pravomocí vydala dne 9. dubna 2019 rozhodnutí č. 1/19, kterým byly upraveny některé postupy v oblasti inventarizace majetku a závazků Ústavního soudu a postupy při provádění řídicí kontroly.

Generální sekretář vydal dne 6. června 2019 opatření č. 1/19 k evidenci soudních řízení, v nichž je Ústavní soud účastníkem. Dále za účelem zpřesnění a dočasné úpravy organizace parkování na vyhrazených parkovacích stáních Ústavního soudu vydal generální sekretář Ústavního soudu rozhodnutí č. 1/19 ze dne 25. ledna 2019 a ředitel soudní správy dvě opatření č. O/ŘSS – 2/2019 ze dne 10. června 2019 a O/ŘSS 3/2019 ze dne 26. srpna 2019.

Ředitel sekce soudní správy vydal dne 3. ledna 2019 rozhodnutí č. R/ŘSS – 1/2019, jímž byla stanovena cena stravovacích poukázek a upřesněny podmínky jejich poskytování soudcům a zaměstnancům Ústavního soudu.

Dále ředitel sekce soudní správy vydal dne 14. ledna 2019 příkaz č. P/ŘSS – 1/2019 k provedení inventarizace majetku a závazků v roce 2019 s přiloženým plánem inventur. Postup k přípravě účetní závěrky za účetní období roku 2019 dále upřesnil ředitel soudní správy opatřením č. O/ŘSS 5/2019 ze dne 29. listopadu 2019.

V průběhu roku vydal ředitel sekce soudní správy rozhodnutí o trvalé nepotřebnosti majetku státu, k němuž má Ústavní soud příslušnost hospodaření, a to č. R/ŘSS 2/2019 ze dne 23. května 2019, č. R/ŘSS – 3/2019 ze dne 2. října 2019, č. R/ŘSS – 4/2019 ze dne 7. října 2019 a č. R/ŘSS – 5/2019 ze dne 11. prosince 2019. Ve většině případů šlo o majetek, který se stal trvale nepotřebným z důvodu jeho morální zastaralosti, nadměrné opotřebovanosti, poškození nebo nemožnosti uvést do funkčního stavu. Další nakládání s nepotřebným majetkem bylo realizováno v souladu se zákonem č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích.

Dále byla, tak jako v předchozích letech, aktualizována směrnice upravující výše cestovních náhrad poskytovaných v souvislosti s výkonem práce, a to opatřením ředitele soudní správy č. O/ŘSS – 1/2019 ze dne 2. ledna 2019.

V neposlední řadě byl opatřením ředitele soudní správy č. O/ŘSS 4/2019 ze dne 22. listopadu 2019 upraven provozní řád vybraných prostor Ústavního soudu.

MEZINÁRODNÍ SPOLUPRÁCE A VNĚJŠÍ VZTAHY

Rozhodnutím předsedy Ústavního soudu potvrzeným souhlasem pléna je agenda zahraničních vztahů svěřena místopředsedovi Ústavního soudu Jaroslavu Fenykovi. Prof. Fenyk současně vykonává úlohu generálního zpravodaje Konference evropských ústavních soudů, již Ústavní soud České republiky v období let 2017–2020 předsedá.

Ústavní soud je soudním orgánem ochrany ústavnosti. Z této skutečnosti plyne jeho úloha spočívající hlavně v rozhodovací činnosti. Mezinárodní kontakty sice nemohou vytvářet jádro jeho aktivit, rozhodně jsou ale komplementem, který fungování Ústavního soudu obohacuje. Postavení Ústavního soudu ve vnitrostátním ústavněprávním systému je totiž specifické. Na národní úrovni postrádá partnera, který by disponoval analogickými kompetencemi. Neexistuje navíc orgán, který by mu byl nadřízen. V této souvislosti je proto zahraniční spolupráce významným prostředkem, jímž Ústavní soud získává možnost konzultovat, poradit se a rozšířit své perspektivy, neboť právě zahraniční protějšky Ústavního soudu nezdárka stojí před obdobnými výzvami. Sdílení zkušeností může leckdy napomoci k jejich efektivnímu uchopení.

Nadnárodní aktivity Ústavního soudu mají jednak multilaterální, jednak bilaterální charakter. Formalizovaná, resp. systematizovaná mnohostranná kooperace se odehrává nejčastěji prostřednictvím Konference evropských ústavních soudů. V době, kdy Ústavní soud České republiky zmíněné organizaci předsedá, je jeho mezinárodní záběr pochopitelně intenzivnější. Zavedeným a nepochybně přínosným formátem vícestranné spolupráce jsou také mezinárodní konference, ať už jejich tematika pokrývá akademické, tj. spíše teoretické právní otázky, nebo praktické záležitosti aplikace práva. Nejkonkrétnější výsledky, především pro praxi, přinášejí dvoustranná jednání. Přímá diskuse soudců, popř. odborného personálu o konkrétních záležitostech spojených s výkonem funkcí svěřeným ústavním soudům je nezastupitelným podnětem k zefektivnění ochrany lidských práv a ústavnosti v nejširším smyslu slova. Bilaterální spolupráce tedy nadále tvoří jeden z pilířů nadnárodních aktivit Ústavního soudu.

Cesty představitelů Ústavního soudu do zahraničí

Počátkem února roku 2019 se ke svému, v pořadí již čtrnáctému, jednání sešel Výbor (Bureau) Světové konference ústavního soudnictví (World Conference on Constitutional Justice). Hlavním tématem meetingu, který se odehrál v metropoli Dominikánské republiky, byla příprava 5. kongresu Světové konference ústavního soudnictví. Vedle individuálních členů Výboru jsou jeho jednání účastni rovněž reprezentanti ústavních soudů předsedajících regionálním organizacím ústavního soudnictví. Právě z tohoto titulu byl do Santa Dominga pozván i Ústavní soud České republiky, který byl zastoupen osobou svého místopředsedy Jaroslava Fenyka.

Dne 8. března uspořádal Ústavní soud Maďarska mezinárodní konferenci na téma „Ústavní EU identita 2019 – jednota v rozmanitosti“. Konference si kladla za cíl prohloubit diskusi o národní identitě jakožto institutu evropského práva a o její percepci napříč evropskými ústavními soudy i orgány Evropské unie. Konferenci otevřel svým vystoupením prezident Maďarské republiky János Áder. Za Soudní dvůr Evropské unie zde přednesl hlavní projev předseda Koen Lenaerts a svá stanoviska představili také zástupci osmi evropských ústavních soudů. Mezi hlavními řečníky nechyběl předseda Ústavního soudu České republiky Pavel Rychetský, který vystoupil s příspěvkem „Několik poznámek k ústavnímu soudnictví, Evropské unii a jejich styčným bodům“. Ačkoliv se jednotlivá vystoupení lišila úhlem pohledu i mírou významu, který ústavní soudy národní identity přikládají, byla budapešťská konference důležitou reflexí aktuálního vývoje a cenným příspěvkem do další diskuse o vztahu národních ústavních soudů a unijních institucí.

18. března proběhla v Šanghaji mezinárodní konference Women´s Safety Forum organizovaná tamějším generálním konzulem České republiky. O přednesení jednoho z příspěvků na této platformě byla požádána také soudkyně Ústavního soudu Kateřina Šimáčková, která hovořila na téma „Kroky proti násilí na ženách a proti domácímu násilí v Evropě“. Paní soudkyně ve svém vystoupení mimo jiné představila problematiku vnímání obětí trestného činu v trestním řízení, a to jak z pohledu judikatury českého Ústavního soudu a Evropského soudu pro lidská práva, tak v perspektivě změn provedených v české legislativě.

Ve dnech 11. a 12. dubna se v Bukurešti odehrála mezinárodní konference „Národní ústavní identita v kontextu evropského práva“. Pořádal ji Ústavní soud Rumunska a přizval k ní zástupce řady evropských ústavních soudů (např. z Německa, Rakouska, Slovenska, Slovinska nebo Chorvatska). Ústavní soud České republiky reprezentoval vedoucí analytického odboru Lubomír Majerčík, který se zaměřil na vnímání ústavní identity optikou judikatury Ústavního soudu České republiky a dotkl se rovněž výzev, které mohou v následujících letech vyvstat obecně ve sféře vztahu národní ústavní identity a práva Evropské unie.

V posledním dubnovém týdnu soudkyně Ústavního soudu Kateřina Šimáčková přijala pozvání do Španělska, aby se v Madridu zúčastnila kongresu s názvem „Justice s genderovou perspektivou“. Odborné setkání mělo mimořádně široký mezinárodní přesah. Sjelo se na něj na 400 osob z 35 zemí světa. Kongres byl rozdělen do několika tematických okruhů. Soudkyně Kateřina Šimáčková působila v panelu, jenž se věnoval soudnictví v sociálních věcech, přičemž ve svém vystoupení zaměřila pozornost na rozdílné odměňování žen a mužů v České republice, která v tomto ohledu dle výzkumů zaostává za většinou zemí Evropské unie.

Na přelomu dubna a května odcestoval soudce Ústavního soudu Jiří Zemánek do německého Heidelbergu, aby se zde zúčastnil kolokvia Heideberské diskusní skupiny (Heidelberger Gesprächskreis) organizovaného Institutem Maxe Planka pro srovnávací veřejné a mezinárodní právo. Výše zmíněné kolokvium, které je předním evropským fórem pro setkávání soudců vysokých soudních institucí s akademiky, vybočuje svým formátem z klasického schématu mezinárodních konferencí, neboť je mnohem výrazněji orientováno na diskusi, potažmo na rozpravu formou kulatého stolu s cílem prohloubit opravdový, argumentačně bohatý dialog evropského justičního prostoru.

Delegace Ústavního soudu složená z předsedy Pavla Rychetského, místopředsedy Jaroslava Fenyka a soudce Tomáše Lichovníka se ve dnech 6. a 7. května zúčastnila bilaterálních jednání se soudci Ústavního soudu Rakouska v čele s předsedkyní Brigitte Bierlein. Český, resp. československý Ústavní soud a rakouský Verfassungsgerichtshof jsou dvěma nejstaršími specializovanými orgány ochrany ústavnosti v Evropě. Domovské země zmíněných soudních těles

sdílejí společné historické dědictví a jejich sídelní města také výraznou geografickou blízkost. Český Ústavní soud a jeho rakouský protějšek tudíž přirozeně poji úzké a intenzivní vztahy, kterých dokladem byla i tato návštěva. Setkání českých a rakouských ústavních soudců zahrnovalo dvě odborná jednání, v jejichž rámci se primárně diskutovala dvojice témat, a sice úloha ústavních soudů při zajišťování vlády práva a demokracie a vztah ústavních soudů s nejvyššími soudními institucemi (domácími i nadnárodními). Diskuse se nicméně dotkla i několika dalších významných otázek, mezi nimiž nechyběla stále relevantní problematika styku pozitivistických a přirozenoprávních perspektiv.

Ve dnech 9. a 10. května se ve slovenské Trnavě konala odborná konference věnovaná tématu „Veřejná správa, právo na spravedlivý proces a e-government“. Akce organizovaná pod záštitou Právnické fakulty Trnavské univerzity nabídla setkání řady pracovišť zaměřených na správní právo a veřejnou správu. Konference se zúčastnil soudce Ústavního soudu Vladimír Sládeček.

Ve dnech 11. a 12. června se v Bruselu odehrálo třístranné jednání ústavních soudů Belgie, České republiky a Lotyšska. Ústavní soud České republiky byl reprezentován svým předsedou Pavlem Rychetským a svým místopředsedou Jaroslavem Fenykiem. Třístranné setkávání zmíněných ústavních soudů bylo započato v roce 2016, a sice společným seminářem v Brně. Tématem tehdejšího jednání byla problematika podávání předběžných otázek k Soudnímu dvoru Evropské unie (tj. problematika tzv. prejudiciálního řízení). Podruhé se zástupci belgického, českého a lotyšského soudu setkali v prosinci roku 2017 v Rize, aby diskutovali nad principy a kritérii posuzování zákonnosti v rozhodnutích ústavních soudů. Jednání v Bruselu v tomto smyslu zkompletovalo plodnou platformu pro výměnu poznatků a zkušeností, přičemž pozornost účastníků se tentokrát soustředila hned na dvě témata. Prvním z nich byly právní a časové účinky rozhodnutí ústavních soudů, o nichž za českou stranu hovořil předseda Pavel Rychetský, druhým tématem byly otázky bioetiky v judikatuře ústavních soudů, které jménem českého Ústavního soudu představil místopředseda Jaroslav Fenyk.

V polovině června odjel soudce Ústavního soudu Vojtěch Šimíček do metropole Lotyšska, neboť byl přizván k účasti na kongresu společnosti Societas Iuris Publici Europaei (SIPE), která byla založena v roce 2003 ve Frankfurtu nad

Mohanem a která sdružuje akademiky a profesionály ze sféry veřejného práva. V pořadí již XIV. kongres SIPE spolupořádaly lotyšský Ústavní soud a Vysoká škola práva v Rize. Odborné setkání zahájil nově zvolený lotyšský prezident Egils Levits a předsedkyně lotyšského ústavního soudu Ineta Ziemele. Soudce Vojtěch Šimíček vystoupil s příspěvkem na téma „Nedávný vývoj v akceptaci přednosti práva EU národními nejvyššími soudy – je možná konvergence?“.

Na dny 12. a 13. září byl předseda Ústavního soudu Pavel Rychetský pozván k účasti na setkání předsedů nejvyšších soudů členských států Rady Evropy. Konference byla zorganizována třemi nejvyššími soudními institucemi Francie, jmenovitě Ústavní radou, Státní radou a Kasačním soudem, a to v rámci francouzského předsednictví Výboru ministrů Rady Evropy. Význam události podtrhla skutečnost, že právě v tomto roce slaví Rada Evropy 70. výročí své existence. Konference byla zahájena plenární schůzí, jež se konala v sídle Kasačního soudu. Na tu navázaly tři paralelní workshopy, které vedle Kasačního soudu probíhaly rovněž v prostorách Ústavní rady a Státní rady. Každý z workshopů se soustředil na vlastní téma, a sice: na právo na účinný opravný prostředek před nezávislým a nestranným soudcem, na vztah mezi národními soudy a Evropským soudem pro lidská práva a na svobodu projevu ve vztahu k ochraně soukromého a rodinného života. Intenzivní program konference završila recepce, kterou pro předsedy vrcholných soudů členských států Rady Evropy uspořádal francouzský prezident Emmanuel Macron.

Ve dnech 19. a 20. září se v roli lektorů účastnili soudci Ústavního soudu Vojtěch Šimíček a Jaromír Jirsa vzdělávacího semináře věnovaného tématu „Možnosti a způsoby práce s judikaturou, rozbor vybraných rozhodnutí Ústavního soudu ČR“. Organizátorem semináře byla Justiční akademie Slovenské republiky, která akci uspořádala ve svém školicím zařízení v Trenčianských Teplicích (Omšenie). Účastníky semináře (v počtu cca 50) byli soudci slovenských obecných soudů, jejich asistenti a vyšší soudní úředníci.

Dne 25. září se předseda Ústavního soudu Pavel Rychetský zúčastnil kolokvia pořádaného při příležitosti 30. výročí založení Tribunálu Evropské unie. Kolokvium se konalo v sídle Soudního dvora Evropské unie v Lucemburku. Téma setkání špiček nejvyšších soudních institucí členských států Evropské

unie neslo označení „Tribunál Evropské unie v digitální éře“. V rámci celodenního programu vystoupilo téměř dvacet odborníků, kteří se věnovali jak samotnému odbornému námětu, tak připomenutí činnosti Tribunálu. Tribunál, jenž byl dříve znám pod názvem Soud prvního stupně, byl založen v roce 1989 ve snaze odlehčit zátěži Evropského soudního dvora a zdokonalit soudní ochranu práv občanů Evropské unie. Tribunál společně se Soudním dvorem vytvářejí Soudní dvůr Evropské unie.

Tematika správního práva byla hlavním námětem zářijové mezinárodní konference zorganizované Právnickou fakultou Univerzity Komenského v Bratislavě. „Bratislavských rozprav o správním právu“ se zúčastnil soudce Ústavního soudu Vladimír Sládeček, který se ve svém vystoupení zaměřil na rozbor judikatury Ústavního soudu ve věcech návrhů na zrušení obecně závazných vyhlášek.

Na pozvání Konference předsedů odvolacích soudů Evropské unie odjela koncem září soudkyně Kateřina Šimáčková do Říma, aby zde vystoupila na konferenci nazvané „Soudnictví v Evropě v sázce: jak mu důvěřovat“. Ve svém obsáhlém vystoupení nazvaném „Nezávislost soudnictví a Benátská komise“ shrnula náhled Benátské komise na koncept právního státu a soudcovskou nezávislost. Podrobněji se zabývala stanovisky Benátské komise, která se vyjádřila k situaci v Maďarsku a Polsku. Další zajímavé projevy, jež na konferenci zazněly, se týkaly např. problematiky výběru a motivace soudců, efektivity justice a vzdělávání a hodnocení soudců.

Ve dnech 3.–6. října se ve Vilniusu odehrál XXII. mezinárodní kongres evropského a srovnávacího ústavního práva, který pořádal Ústavní soud Litevské republiky spolu s prof. Rainerem Arnoldem z Univerzity v Řezně k tématu „Koncept demokracie rozvíjený ústavním soudnictvím“. I v tomto případě se jednalo o příležitost pro odborné diskuse akademiků a soudců. Soudce Jiří Zemánek se ve svém vystoupení soustředil na příčiny úpadku národních demokracií, na možnosti, jak čelit fragmentizaci a marginalizaci parlamentů a na vybraných příkladech z judikatury Ústavního soudu poukázal na upřesnění mezi výkonu poslaneckého mandátu. Pozornost věnoval i supranacionální evropské dimenzi demokracie jako součásti víceúrovňového uspořádání.

Na konci října oslavil Ústavní soud Republiky Kosovo desáté výročí své existence. Při této příležitosti uspořádal mezinárodní odbornou konferenci na téma „Zajišťování vlády práva a lidských práv prostřednictvím mechanismů ústavního soudnictví: výzvy jednadvacátého století“. Na základě pozvání organizátorů byl na konferenci reprezentován i Ústavní soud České republiky, a to konkrétně soudcem Davidem Uhlířem, který vystoupil s příspěvkem soustředěným na právo na účinné vyšetřování.

Počátkem listopadu uspořádal Ústavní soud Republiky Indonésie mezinárodní sympozium o ústavní ochraně sociálních a ekonomických práv. K sympoziu, jež se konalo na Bali, bylo připojeno také setkání členů Asociace asijských ústavních soudů. Právě z tohoto důvodu byl na akci pozván rovněž Ústavní soud České republiky, tj. soud v současné době předsedající Konferenci evropských ústavních soudů. Místopředseda Ústavního soudu Jaroslav Fenyk tedy v Indonésii reprezentoval nejen Ústavní soud České republiky, nýbrž také Konferenci evropských ústavních soudů, jejímž je současně generálním zpravodajem. V rámci své účasti na sympoziu přednesl prof. Fenyk příspěvek, jehož obsahem byla analýza přístupu českého Ústavního soudu k problematice ochrany sociálních práv, a to jak v rovině teoretické, tak v rovině konkrétních příkladů z judikatury. V rámci téměř dvou desítek bylo vystoupení prof. Fenyka hodnoceno velice kladně, o čemž svědčila i dlouhá řada otázek, prostřednictvím kterých se přítomní posluchači živě zajímali o postupy Ústavního soudu České republiky v této oblasti.

Již od roku 2010 zastává soudkyně Ústavního soudu Kateřina Šimáčková úlohu náhradní členky tzv. Benátské komise (Evropské komise pro demokracii prostřednictvím práva). Z titulu své funkce se během letošního roku zúčastnila dvou zasedání tohoto orgánu v Benátkách, a sice v říjnu a v prosinci. Říjnové jednání Benátské komise se soustředilo na několik dílčích témat. Mezi nimi figurovala např. otázka trestní odpovědnosti soudců ústavních soudů se speciálním důrazem na Ústavní soud Moldavské republiky. Zpravodajkou stanoviska k této věci byla určena právě soudkyně Kateřina Šimáčková. Členové Benátské komise se během svého mítinku zabývali rovněž stanoviskem k arménskému zákonu o justici nebo ústavnosti Istanbulské úmluvy. V rámci říjnového jednání Benátské komise se uskutečnilo také setkání představitelů ústavních soudů s cílem debatovat o vztazích mezi parlamenty a ústavními soudy. Prosincové

setkání Benátské komise potvrdilo vzrůstající zájem o její poradní služby. Této skutečnosti odpovídal mimořádně bohatý program jednání a přijetí hned devíti stanovisek. Ta se mimo jiné týkala jazykových zákonů, svobody shromažďování, předčasného ukončování mandátů poslanců parlamentu, reformy státního zastupitelství či návratu Ruska do Parlamentního shromáždění Rady Evropy.

Zahraniční návštěvy v sídle Ústavního soudu v Brně

Kromě cest za hranice České republiky je mezinárodní spolupráce Ústavního soudu realizována rovněž prostřednictvím návštěv ze zahraničí, jež se zpravidla odehrávají takřka na domácí půdě Ústavního soudu, tedy v jeho sídle v Brně.

Hned na samotném počátku roku 2019 přijela na Ústavní soud České republiky tříčlenná delegace zaměstnanců Ústavního soudu Lotyšska, a to za účelem obeznámit se s praktickým, tj. administrativně-technickým fungováním Ústavního soudu České republiky, který se v zahraničí těší mimořádně dobrému renomé. Lotyšské kolegyně se během svého čtyřdenního pobytu setkaly s místopředsedou Ústavního soudu prof. Jaroslavem Fenykem, s generálním sekretářem Vlastimilem Göttingerem a dále se zástupci jednotlivých odborných pracovišť.

Dne 29. dubna zavítala na Ústavní soud České republiky dvaadvacítičlenná delegace Ústavního soudu Thajského království, v jejímž čele stáli soudci Worawit Kangsasiatam a Punya Udchachon. Pracovní návštěva byla vedena po dvou liniích. Jednak proběhla schůzka vedoucích thajské delegace s předsedou a místopředsedou Ústavního soudu České republiky Pavlem Rychetským a Jaroslavem Fenykem, jednak proběhla přednáška určená odborným pracovníkům Ústavního soudu Thajského království věnována historii a současnosti českého ústavního soudnictví.

Ve dnech 14.–16. května přivítal Ústavní soud České republiky delegaci Ústavního soudu Maďarska vedenou jejím předsedou Tamášem Sulyokem. Obě soudní instituce spojuje vedle geografické blízkosti rovněž celá řada podobných kompetencí. Sdílení poznatků a perspektiv je tak významnou součástí bilaterální spolupráce.

Nejdůležitějším bodem na programu setkání českých a maďarských ústavních soudců bylo odborné jednání na téma Mezery v právu a ústavní přezkum zákonů: praxe ústavních soudů. Zástupci obou stran vystoupili s prezentacemi svých vlastních zkušeností, přičemž prostor byl přirozeně vyhrazen také diskusi.

V polovině července přijela na Ústavní soud delegace Nejvyššího soudu Spojeného království vedená jeho předsedkyní lady Hale a dále složená z místopředsedy soudu lorda Reeda a soudce lorda Kitchina. Trojice vrcholných britských soudců byla v České republice na pozvání Nejvyššího soudu České republiky, jehož předseda prof. Pavel Šámal hosty na Ústavní soud doprovázel. Návštěva Ústavního soudu sestávala ze dvou částí. První byla věnována prohlídce soudní budovy, která patří mezi nejpozoruhodnější stavby v Brně, druhá potom vlastnímu setkání soudců, kterého se za Ústavní soud zúčastnili jeho předseda Pavel Rychetský i oba jeho místopředsedové Milada Tomková a Jaroslav Fenyk. Předseda Pavel Rychetský mimo jiné hosty seznámil s dějinami českého ústavního soudnictví a pohovořil o soudobé roli a působnosti Ústavního soudu.

Na počátku října navštívila Ústavní soud České republiky delegace Ústavního soudu Indonésie, již vedl jeho emeritní předseda a současný soudce Arief Hidayat a kterou doprovodila velvyslankyně Indonésie v České republice Kensy Dwi Ekaningsih. Ústavní soud České republiky byl na bilaterálním setkání reprezentován svým předsedou Pavlem Rychetským, místopředsedou Jaroslavem Fenykem a soudcem Davidem Uhlířem. Společných témat k rozpravě bylo hned několik. Pozornost byla věnována např. vývoji ústavního soudnictví, problematice tzv. individuální ústavní stížnosti (která je intenzivně zastoupena v práci Ústavního soudu České republiky, zatímco Ústavní soud Indonésie tuto agendu nemá) nebo záležitostí nadnárodního působení obou institucí. Právě v oblasti multilaterálních vztahů těles vykonávajících ústavní přezkum si mohly oba soudy vyměnit několik zkušeností, jelikož Ústavní soud Indonésie předsedal v letech 2014 až 2017 Asociaci asijských ústavních soudů, zatímco Ústavní soud České republiky předsedá právě nyní (v období 2017–2020) Konferenci evropských ústavních soudů.

V říjnu se v Brně konalo také tradiční jednání plén českého a slovenského Ústavního soudu. Společná historická zkušenost, zeměpisná blízkost nebo velmi

podobný systém ochrany ústavnosti jsou jen některé z mnoha fenoménů, které dávají mimořádně pevný základ vřelým a intenzivním vztahům mezi Ústavními soudy České a Slovenské republiky. Koneckonců obě instituce mají svůj předobraz v činnosti federálního Ústavního soudu, který působil v letech 1991 a 1992 a kterého judikatura nadále zůstává spjata s právním řádem obou republik. V úvodu tří denní návštěvy bylo hostům představeno město Brno, a to nejen perspektivou půvabné architektury a rozsáhlého kulturního zázemí, ale rovněž jako sídlo vrcholných orgánů soudní moci. Následně probíhala odborná jednání, která byla jádrem programu návštěvy a která byla rozdělena do dvou částí, přičemž obě byly věnovány vybraným nálezům vyhlášených během posledních 12 měsíců. Zatímco systém ochrany ústavnosti v obou zemích vykazuje mnohé podobnosti, systém správního soudnictví je z celé řady důvodů odlišný. I s tímto na paměti byla do programu zařazena krátká návštěva Nejvyššího správního soudu, jehož předseda a někteří soudci představili slovenským hostům český model správního soudnictví.

V samotném závěru roku 2019 zamířil k návštěvě Ústavního soudu České republiky předseda Ústavního soudu Moldavské republiky Vladimir Urcan. K pracovnímu jednání jej přijal předseda Ústavního soudu České republiky Pavel Rychetský společně s místopředsedou Jaroslavem Fenykem, soudcem Davidem Uhlířem a generálním sekretářem Vlastimilem Göttingerem. Hlavním tématem setkání bylo předsednictví Konferenci evropských ústavních soudů, resp. procedura jeho předání. Totiž bude to právě Ústavní soud Moldavské republiky, který koncem května roku 2020 převezme na další tři roky z rukou Ústavního soudu České republiky předsednictví zmíněné organizaci.

Konference evropských ústavních soudů

Členství Ústavního soudu České republiky v Konferenci evropských ústavních soudů představuje jednu z klíčových součástí jeho nadnárodních aktivit. S ohledem na předsednickou roli, kterou v současnosti Ústavní soud České republiky vykonává, je rozsah těchto aktivit přirozeně navýšen. Rok 2019 se v tomto ohledu nesl výrazně ve znamení příprav XVIII. kongresu zmíněné organizace, na který

se v květnu roku 2020 sjedou do Prahy špičky evropského ústavního soudnictví a celá řada dalších hostů z řad mezinárodní právní komunity.

Konference evropských ústavních soudů (Conference of European Constitutional Courts, dále jen „CECC“) byla založena v roce 1972 a dnes sdružuje 41 evropských ústavních soudů, resp. vrcholných soudních institucí provádějících ústavní přezkum. V rámci své činnosti vytváří prostor pro výměnu informací, názorů a perspektiv mezi svými členy, a to především pokud jde o metody a postupy ústavního přezkumu nebo institucionální, strukturální a praktické výzvy spojené s oblastmi veřejného práva a ústavních pravomocí. CECC dále usiluje o upevňování nezávislosti ústavních soudů jakožto těles zaručujících uplatňování demokracie a právního státu se zvláštním ohledem na ochranu lidských práv. Ústavní soud České republiky se stal členem CECC v roce 1997 na kongresu ve Varšavě. Do jejího čela byl zvolen jednomyslně v červnu roku 2017 v gruzínském Batumi.

Ústředním rozhodovacím orgánem CECC je tzv. „Kulatý stůl předsedů“, který svolává předseda CECC, nyní tedy předseda Ústavního soudu České republiky Pavel Rychetský. Poslední jednání Kulatého stolu předsedů se uskutečnilo dne 13. 6. 2018 v Praze v hotelu Corinthia, ve kterém představitelé více než tří desítek evropských ústavních soudů debatovali mj. o tom, jaké bude tematické zaměření nadcházejícího kongresu CECC.

Kongres CECC se zpravidla schází jednou za tři roky a tradičně jím kulminuje tříletá perioda předsednictví. V pořadí osmnáctý kongres CECC (včetně dvou jednání kruhu předsedů) se uskuteční ve dnech 26. až 29. května 2020 v Praze, přičemž v ohnisku jeho zájmu bude následující téma: „Lidská práva a základní svobody: vztah mezinárodních, nadnárodních a národních katalogů v 21. století“.

Téma bylo takto široce zvoleno záměrně, aby umožňovalo na základě dotazníku určeného jednotlivým zemím řešit celou řadu specifických dílčích problémů. S výjimkou států stojících mimo kontinentální právní systém si evropské země v různých okamžicích svého právního vývoje zakotvily určitý výčet práv a svobod, které považují za natolik důležité, že je předřazují jiným právům, povinnostem a hodnotám. Přednost těchto práv před jinými hodnotami

a zájmy státu našla svůj odraz i v jejich formálním vyjádření, tedy v souhrnném výčtu takových práv a svobod v dokumentu, který má nejvyšší právní sílu. Takovým dokumentem je většinou ústava státu. U zemí s polylegální ústavou – jako například Česká republika – je to zvláštní katalog s autonomní normativní povahou, avšak z hlediska své právní síly a systémové hierarchie s Ústavou srovnatelný. Podobně, jako je v národních ústavních dokumentech zdůrazněna pozice základních práv a svobod, obsahují mezinárodní smlouvy ustanovení o lidských právech, jejich ochraně, aplikaci nebo aplikační přednost. Národní katalogy lidských práv jsou si tedy podobny s mezinárodními katalogy v tom, že obsahují podobný výčet práv, minimálně tedy obdobnou sumu práv základních, a také v tom, že na jimi chráněná práva a svobody je kladen nejvyšší důraz.

Mezinárodní dokumenty o lidských právech, ve své většině ve formě smlouvy, již desítky let ovlivňují, podmiňují a determinují rozhodovací činnost ústavních soudů v oblasti lidských práv. Přístup ústavních soudů k užívání mezinárodních lidskoprávních dokumentů však není jednotný, neboť je podřízen vnitrostátnímu nastavení recepce mezinárodních pramenů práva. Ohniskem dotazníku je proto zjištění, jak postupují ústavní a jim na roveň postavené soudy v situaci, kdy je určitá hodnota (právo nebo svoboda) chráněna více zdroji (typicky národní ústavou, Úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod v rámci Rady Evropy, Listinou základních práv Evropské unie nebo jinou mezinárodní multilaterální smlouvou o lidských právech). Nakládání s různými katalogy lidských práv v řízeních před ústavními soudy je proto otázkou, která bude v rámci XVIII. kongresu CECC blíže analyzována.

První, obecná část dotazníku je orientovaná na zdůvodnění aplikace jednotlivých katalogů lidských práv. Měla by být zkoumána především podstata jejich normativního zakotvení v národním právním řádu, pluralita, vzájemné vztahy, použití v judikatuře a význam, který tomu kterému katalogu lidských práv konkrétní ústavní soud přikládá. Ve druhé části jsou pak obsažena základní práva, která jsou společná většině katalogů lidských práv. Na příkladu šesti základních práv by mělo být možné zajistit hlubokou komparativní analýzu přístupu evropských ústavních soudů a míru zapojení jednotlivých katalogů při ochraně těchto konkrétních práv.

Generálním zpravodajem, jehož úlohou je zpracování těchto dotazníků do finální zprávy, byl pověřen místopředseda Ústavního soudu České republiky Jaroslav Fenyk.

XVIII. kongres začne slavnostním zahajovacím zasedáním a skončí zvláštním zasedáním Kulatého stolu předsedů. Na kongres bude vedle členů CECC pozván obvyklý seznam hostů, mj. předseda Evropského soudu pro lidská práva, předseda Soudního dvora Evropské unie, předseda Mezinárodního trestního soudu, zástupci Benátské komise či Světové konference ústavních soudů a reprezentanti regionálních organizací.

V souladu se statutem této mezinárodní organizace dojde na závěr kongresu k předání českého předsednictví Ústavnímu soudu Moldavské republiky, jenž bude (na základě jednomyslného rozhodnutí Kruhu předsedů konaného v Batumi ve dnech 29.–30. 6. 2017) v příštích třech letech CECC předsedat a který by měl v roce 2023 v Kišiněvu uspořádat XIX. kongres.

Další vnější aktivity Ústavního soudu a vztahy s jinými ústavními orgány

Vedle standardní účasti na odborných konferencích se Ústavní soud v roce 2019 zapojil také přímo do organizace konferenčních akcí, a to konkrétně ve dvou případech.

Dne 27. února uspořádala Právnická fakulta Masarykovy univerzity společně s Ústavním soudem mezinárodní odbornou konferenci pojmenovanou „Nezávislost soudní moci v zemích Visegrádu na křižovatce?“. Toto pro střední Evropu aktuální téma budí oprávněný zájem jak mezi členy vědecké obce, tak i mezi odborníky a laiky z právní praxe. Jedním z předních cílů konference bylo vytvoření fóra, na němž by se pozvaní řečníci mohli podělit o svůj pohled na problémy spojené s tématem nezávislosti justice a poukázat na různé aspekty vztahu soudní a politické (legislativní a exekutivní) moci, a to v co možná nejširší komparativní perspektivě. Námět konference vedl pořadatele ke snaze získat řečníky

ze všech zemí tzv. Visegrádské čtyřky a současně z různých prostředí určitým způsobem spojených se světem justice, potažmo práva. Sluší se doplnit, že tato snaha byla úspěšná, jelikož pozvání k vystoupení přijali např. emeritní předseda Ústavního tribunálu Polska Andrzej Rzepliński, emeritní soudce Ústavního soudu Maďarska András Bragyova, emeritní soudce Ústavního soudu Slovenské republiky Alexander Brösl či renomovaní zahraniční i domácí akademici (Tímea Drinóczi, Mirosław Wyrzykowski, Šimon Drugda, Dimitry Kochenov, David Kosař). Ústavní soud České republiky byl na konferenci reprezentován svým předsedou Pavlem Rychetským, který společně s děkankou Právnické fakulty Masarykovy univerzity Markétou Seluckou akci zahájil a dále přednesl svůj příspěvek, v němž se věnoval nezávislosti justice pohledem ústavního soudce. Ústavní soud měl na konferenci zastoupení i v osobě své soudkyně Kateřiny Šimáčkové, jejíž vystoupení se soustředilo na roli Benátské komise (Rady Evropy) v problematice nezávislosti soudnictví. Konferenci uzavřel kulatý stůl, který se věnoval úvahám, jak by Česká republika a české soudnictví měly reflektovat vývoj v ostatních středoevropských zemích a jaké kroky je v tomto ohledu třeba učinit. Účastníci kulatého stolu, jmenovitě Marek Benda (předseda ústavně právního výboru Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky), Erik Tabery (šéfredaktor týdeníku Respekt) a Eliška Wagnerová (emeritní místopředsedkyně Ústavního soudu České republiky, emeritní předsedkyně Nejvyššího soudu a bývalá senátorka), nabídli díky svým osobním a profesním zkušenostem jinou perspektivu než jenom čistě soudcovskou či akademickou.

Druhá konference, u jejíhož pořadatelsví stál Ústavní soud (společně s Kanceláří veřejného ochránce práv a Nejvyšším státním zastupitelstvím), se věnovala tématu nenávisti na internetu. Konference určená soudcům, státním zástupcům a příslušníkům policejních, resp. vyšetřovatelských složek proběhla ve sněmovním sále Ústavního soudu a byla zahájena proslovy Pavla Rychetského, Anny Šabatové a Pavla Zemana. Po úvodních proslovech následovaly příspěvky deseti odborníků, kteří se během tří konferenčních bloků podělili s posluchači o zkušenosti svých domovských institucí a pracovišť s výše uvedenou matérií. Na konferenci vystoupili Jan Lata (Nejvyšší státní zastupitelství), Kateřina Šimáčková (Ústavní soud), Monika Hanych (Kancelář vládního zmocněnce pro zastupování České republiky před Evropským soudem pro lidská práva), Daniel Braun (Evropská komise, kabinet komisařky Věry Jourové), Jan Potměšil (Ministerstvo

vnitřní, odbor bezpečnostní politiky), Vojtěch Motyka (Krajské ředitelství policie hlavního města Prahy, oddělení extremismu, terorismu), Klára Kalibová (In IUSTITIA, o. p. s.), Ján Hrubala (Špecializovaný trestný súd Slovenskej republiky), Marína Urbániková a Pavol Žilincík (oba Kancelář veřejného ochránce práv).

Podobně jako v minulých letech vyhověl předseda Ústavního soudu žádostem o setkání s velvyslanci cizích zemí působících v České republice. Za tímto účelem do Brna letos zavítali J. E. pan Angel Lossada, velvyslanec Španělského království, J. E. pan Christoph Israng, velvyslanec Spolkové republiky Německo a J. E. pan Nicholas Stewart Archer, velvyslanec Spojeného království Velké Británie a Severního Irsku.

V souladu se svým posláním spočívajícím v ochraně ústavnosti udržuje Ústavní soud ve vztazích k jiným ústavním orgánům České republiky určitou míru zdrženlivosti a rezervovanosti. Totiž Ústavní soud je dle Ústavy oprávněn zrušit rozhodnutí jakéhokoli orgánu veřejné moci v České republice, dojde-li k závěru, že je toto rozhodnutí v rozporu s ústavním pořádkem. Poněvadž existuje možnost, že orgány veřejné moci budou vystupovat před Ústavním soudem v roli účastníka řízení, nebylo by v zájmu zachování absolutní nezávislosti ústavního soudnictví příhodné, aby s nimi Ústavní soud jednal nad rámec justiční, vědecké nebo protokolární spolupráce. Z podstaty věci ovšem plyne, že není reálné, aby se vrcholný orgán soudní moci zcela izoloval od vnějšího světa a rezignoval na jakoukoliv komunikaci mimo hranice soudního řízení. Jakožto součást systému ústavních orgánů České republiky musí mít Ústavní soud založeny formální a společenské vztahy, a to i proto, aby mohl vést s jinými součástmi tohoto systému diskusi o obecných otázkách ústavního, evropského a mezinárodního práva, je-li to potřebné pro hledání dalších cest ochrany ústavnosti a lidských práv.

Dne 21. dubna jsme přivítali předsedu Senátu Parlamentu České republiky. V našem ústavním systému jsou horní komora parlamentu a Ústavní soud součástí mechanismu brzd a protivah státní moci a jejich aktivity se proto dílem doplňují a dílem podmiňují. Jaroslav Kubera se v rámci návštěvy Ústavního soudu setkal jak s předsedou Ústavního soudu Pavlem Rychetským, tak i se soudci. Po krátkém úvodu, ve kterém Pavel Rychetský představil agendu Ústavního

soudu a poukázal na velký nápad ústavních stížností, probíhala diskuse o jednotlivých funkčních aspektech vztahu obou ústavních orgánů či o systému vzájemné provázanosti zákonodárné a soudní moci. jednání bylo zakončeno prohlídkou nedávno zrekonstruovaného sněmovního sálu Ústavního soudu.

Na samotném konci dubna se odehrálo další setkání se zástupci horní komory Parlamentu České republiky, konkrétně se členy jejího ústavně-právního výboru. Delegace senátorů výboru vedená Miroslavem Antlem byla přijata plénem Ústavního soudu, jehož jménem hosty přivítal předseda Ústavního soudu Pavel Rychetský. Ve svém úvodním slově seznámil členy výboru s historií ústavního soudnictví ve světě i u nás, stručně představil kompetence českého Ústavního soudu a aktuální statistiky rozhodovací činnosti. Poté následovala diskuse, která se rovněž dotkla rovnováhy systému státní moci a vztahů mezi jeho jednotlivými součástmi. Předseda ústavně-právního výboru Senátu Miroslav Antl v závěru setkání vyjádřil naději, že Ústavní soud, který je podobně jako Senát jednou z garancí právního státu, bude i nadále úspěšně pokračovat ve svém poslání.

POSKYTOVÁNÍ INFORMACÍ A VZTAH K MÉDIÍM

Poskytování informací

Ústavní soud poskytoval v roce 2019 údaje o své činnosti v rozsahu, který ukládá orgánům veřejné moci zákon č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, ve znění pozdějších předpisů, (dále též jen „ZSPI“). Základní informace ve smyslu zákona č. 106/1999 Sb. zpřístupňuje Ústavní soud několika způsoby: na svých internetových stránkách na adrese www.usoud.cz, na úřední desce ve foyer svého sídla na adrese Brno, Joštova 8, jakož i přímo prostřednictvím svých zaměstnanců. Jistě nelze v rámci výčtu informačních zdrojů pominout internetovou databázi NALUS, která obsahuje všechna rozhodnutí Ústavního soudu a kterou Ústavní soud zprovoznil již v roce 2007. Databáze přináší odborné veřejnosti, médiím a zájemcům další podrobné informace o rozhodovací činnosti Ústavního soudu a její používání je stále rozšířenější.

Ústavní soud za rok 2019 eviduje celkem 140 písemných žádostí podaných podle zákona č. 106/1999 Sb., což představuje nárůst oproti minulému roku téměř o 17 %. Tento počet ovšem přímo nekoresponduje s počtem informací skutečně poskytnutých, neboť žádosti bývají obvykle členěny na několik dílčích částí. Je tak běžné, že v jedné žádosti je požadováno poskytnutí velkého množství různých informací, vzájemně nesouvisejících.

Naprostou většinu požadovaných informací poskytl Ústavní soud v roce 2019 bezplatně. Disponuje však sazebníkem úhrad za poskytování informací, který svým rozhodnutím č. Org. 34/11 ze dne 15. července 2011, respektujícím možnosti poskytované zákonem, vydal předseda Ústavního soudu. V roce 2019 došlo pouze v pěti případech k vyměření úhrady za mimořádně rozsáhlé vyhledání informací, přičemž jejich výše činily 980 Kč a 1 120 Kč – tyto částky byly zaplacené, a dále pak 1 477 Kč, 3 920 Kč a 1 188 Kč – v těchto případech žadatelé úhradu nezaplatili. Pokud žadatelé na výzvu k úhradě nereagovali, byly jejich žádosti po uplynutí zákonem stanovené lhůty odloženy.

Není-li možné, aby Ústavní soud žádosti o informace vyhověl, a nejedná-li se současně o situaci, kdy ji pouze odloží, neboť se nevztahuje k jeho působnosti, je Ústavní soud povinen reagovat vydáním správního rozhodnutí o odmítnutí žádosti, případně její části. Podle organizačního řádu Ústavního soudu takové

rozhodnutí v prvním stupni vydává generální sekretář Ústavního soudu. O odvolání proti prvostupňovému rozhodnutí generálního sekretáře pak v roce 2019 rozhodoval přímo předseda Ústavního soudu a toto rozhodnutí bylo, alespoň co do správního řízení, konečné.

V roce 2019 vydal generální sekretář celkem 38 rozhodnutí o odmítnutí žádosti o informace, oproti roku 2018 tak došlo ke zvýšení počtu vydaných rozhodnutí o 14. Převažujícím důvodem, pro který byly žádosti zcela či alespoň částečně odmítány, byla v loňském roce zákonná výluka dle § 2 odst. 4 zákona č. 106/1999 Sb., kdy se žadatelé domáhali dovysvětlení konkrétních rozhodnutí Ústavního soudu, jejich analýzy, právních rad či návodů, jak se domoci svých práv, anebo výkladu právních předpisů. Stalo se tak v 22 případech a veškeré takové požadavky byly vyhodnoceny jako dotazy na názor, případně informace neexistující, které dle § 2 odst. 4 a § 3 odst. 3 zákona č. 106/1999 Sb. informační povinnosti nepodléhají. K obdobnému závěru dospěl ve svém usnesení č. j. 10 Ca 174/2005-20 ze dne 30. srpna 2005 například i Městský soud v Praze, který konstatoval, že povinné subjekty nejsou dle zákona č. 106/1999 Sb. povinny poskytovat obecně výklad právních norem či zaujímat odborná teoretická stanoviska k jejich aplikaci a že i v případě, že povinný subjekt při své činnosti nutně musí znát odpovědi na položené otázky, nejde o druh informací o jeho činnosti, na které by zákon č. 106/1999 Sb. dopadal, neboť jde o posouzení právních otázek.

Druhým nejčastějším důvodem pro vydání rozhodnutí o odmítnutí žádosti byla ochrana soukromí a osobních údajů dotčených osob, tedy zákonné omezení dle § 8a odst. 1 zákona č. 106/1999 Sb.; k odmítnutí došlo ve dvanácti případech. Sedm žádostí bylo odmítnuto s odkazem na § 11 odst. 4 písm. b) zákona č. 106/1999 Sb., tedy pokud byly požadovány informace o rozhodovací činnosti soudu. Třikrát bylo důvodem odmítnutí žádosti zneužití práva na informace, například když žadatel opakovaně podával žádosti o totožné, již v minulosti mu poskytnuté informace. V jednom případě pak bylo vydáno rozhodnutí o odmítnutí žádosti dle § 14 odst. 5 písm. b) zákona č. 106/1999 Sb. z důvodu neupřesnění žádosti.

Generální sekretář však ani v případech, kdy požadované informace spadají do zákonné výlučky z práva na informace, nepostupuje zcela mechanicky a žádosti

z těchto důvodů bez dalšího neodmítá. Naopak vždy váží, zda ústavně garantované právo veřejnosti na přístup k informacím nepřeváží práva chráněná přímo zákonou úpravou. Stalo se tak například běžnou praxí poskytovat žadatelům návrhy na zahájení řízení o kontrole ústavnosti zákonů nebo jejich jednotlivých částí. Rovněž vyjádření vlády, Poslanecké sněmovny, Senátu a veřejné ochránkyně práv k těmto návrhům jsou žadatelům poskytována, a to již v průběhu rozhodovací činnosti Ústavního soudu. Povinný subjekt totiž naznal, že právo veřejnosti na informace týkající se celospolečenské otázky, kterou řízení o kontrole norem zcela jistě představuje, a případná pozitiva s tím spojené veřejné diskuse převáží nad veřejným zájmem na nezávislosti a nestrannosti soudní moci, ačkoliv je toto chráněno přímo zákonem č. 106/1999 Sb. v § 11 odst. 4 písm. b). Ústavní soud se v této souvislosti řídí rozsudkem Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Társaság a Szabadságjogokért proti Maďarsku* ze dne 14. 4. 2009, č. stížnosti 37374/05.

Proti rozhodnutí povinného subjektu o odmítnutí žádosti podali žadatelé v roce 2019 celkem 7 odvolání. Předseda Ústavního soudu jako nadřízený orgán v šesti případech odvolání svým rozhodnutím zamítl a napadená rozhodnutí potvrdil, v jednom případě částečně změnil (doplnil) výrokovou část rozhodnutí a doplnil rovněž odůvodnění.

V roce 2019 bylo podáno celkem 5 stížností na postup při vyřizování žádosti o informace. Ve dvou případech se jednalo o stížnost podanou i přesto, že byla žadateli informace v celém rozsahu a včas poskytnuta, třikrát šlo o stížnost proti odložení žádosti, která se nevztahovala k působnosti Ústavního soudu. Ve všech případech předseda soudu předchozí postup povinného subjektu potvrdil. Tak postupoval i v jednom dalším případě, kdy rozhodoval o stížnosti podané ještě v roce 2018.

V souvislosti s uplatňováním práva na informace bylo – včetně procesních rozhodnutí – vydáno celkem 57 správních rozhodnutí.

Je třeba poznamenat, že agenda poskytování informací podle zákona č. 106/1999 Sb. přivádí Ústavní soud také jako žalovaný subjekt při výkonu veřejné moci před obecné soudy. Ústavní soud je jedinou ústavní institucí, jež nedisponuje právně a formálně organizačně oddělenou kanceláří (jako je např. Kancelář prezidenta republiky, Úřad vlády, Kancelář Senátu, Kancelář Poslanecké sněmovny či

Kancelář veřejného ochránce práv), formálně vzato tedy neexistuje rozdíl mezi Ústavním soudem jako subjektem vykonávajícím soudní ochranu ústavnosti a Ústavním soudem jako správním úřadem při poskytování informací o své činnosti. Proti rozhodnutí předsedy Ústavního soudu o odvolání a v některých případech i proti jeho rozhodnutí o stížnosti podle zákona č. 106/1999 Sb. lze tedy podat správní žalobu, přičemž místně příslušným soudem Ústavního soudu je Krajský soud v Brně.

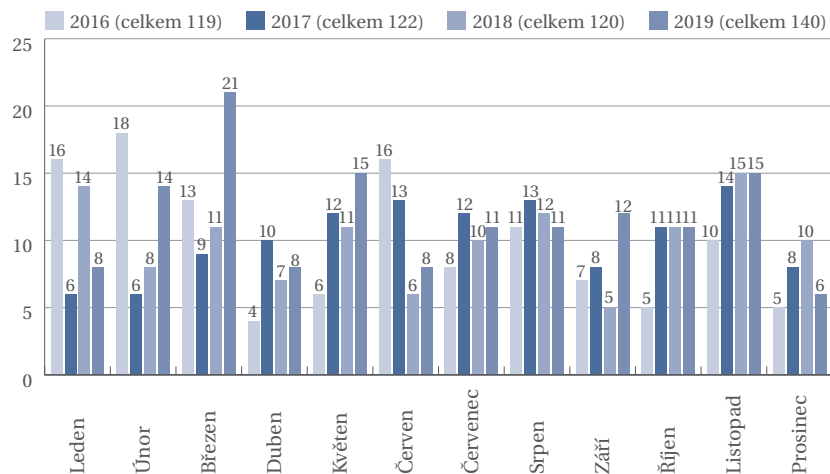
Aktuálně je vedeno před Krajským soudem v Brně řízení o třech žalobách podaných stejným žadatelem v roce 2016. Ten v jednom případě napadl rozhodnutí předsedy Ústavního soudu o odvolání, ve druhém rozhodnutí předsedy soudu o stížnosti a ve třetím rozhodnutí předsedy soudu o nepřípustném rozkladu. Řízení nebyla dosud skončena.

V roce 2018 podali žadatelé tři žaloby. V jednom případě šlo o žalobu na ochranu proti nečinnosti správního orgánu; řízení bylo z důvodu nezaplacení soudního poplatku zastaveno. Ve druhém případě bylo řízení proti rozhodnutím správního orgánu (která se nepodařila povinnému subjektu identifikovat) nejprve zastaveno z důvodu zpětvzetí žaloby, později byla kasační stížnost žalobce proti tomuto rozhodnutí odmítnuta pro neodstranění nedostatku podmínky řízení – povinného zastoupení advokátem pro řízení o kasační stížnosti. Třetí řízení, které bylo vedeno před Krajským soudem v Brně, a to o žalobě proti rozhodnutí správního orgánu o odvolání, bylo skončeno vydáním rozsudku, kterým byla žaloba zamítnuta.

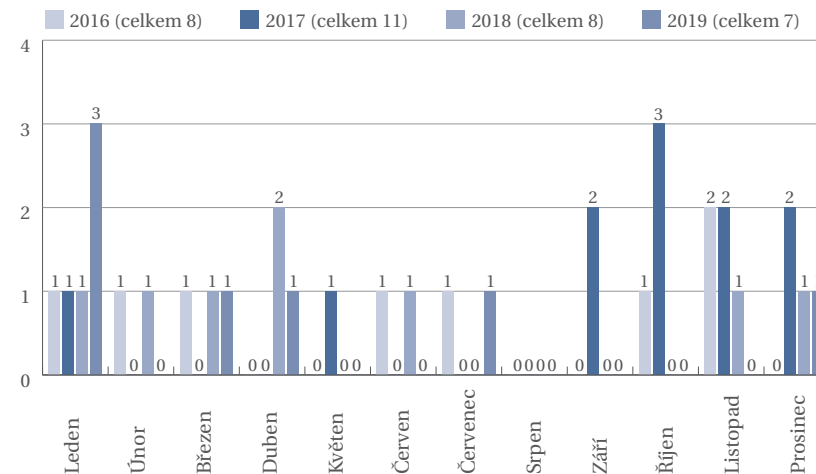
V roce 2019 byly podány tři žaloby. Dvakrát proti rozhodnutí správního orgánu o odvolání, v obou případech bylo řízení zastaveno z důvodu nezaplacení soudního poplatku. Následně jedno řízení o kasační stížnosti bylo ze stejného důvodu rovněž zastaveno. Ve třetím případě brojil žadatel žalobou proti rozhodnutí a nečinnosti správního orgánu, v případě žaloby proti nečinnosti ji krajský soud odmítl jako nepřípustnou, z důvodu zpětvzetí kasační stížnosti Nejvyšší správní soud řízení zastavil. Řízení o žalobě proti nečinnosti správního orgánu, která byla vyloučena k samostatnému projednání, by mělo být skončeno do konce února 2020. V roce 2019 Ústavní soud nevynaložil v souvislosti se soudními řízeními o právech a povinnostech podle zákona č. 106/1999 Sb. žádné náklady. Nebyla poskytnuta žádná výhradní licence.

Statistiky žádostí o informace

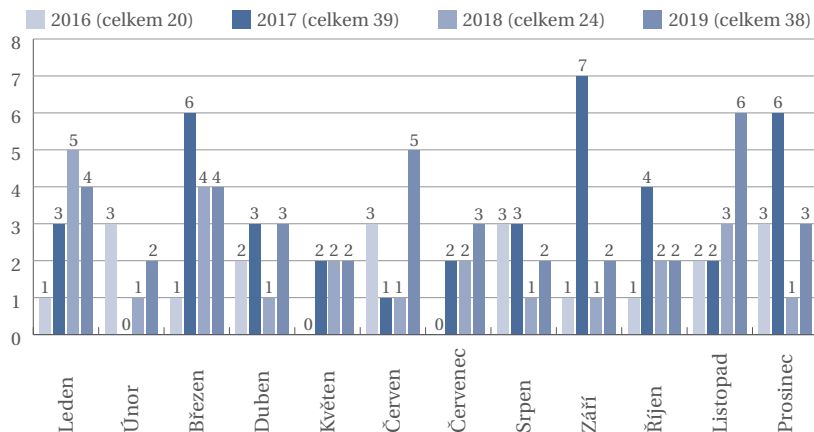
Počet podaných žádostí o informace

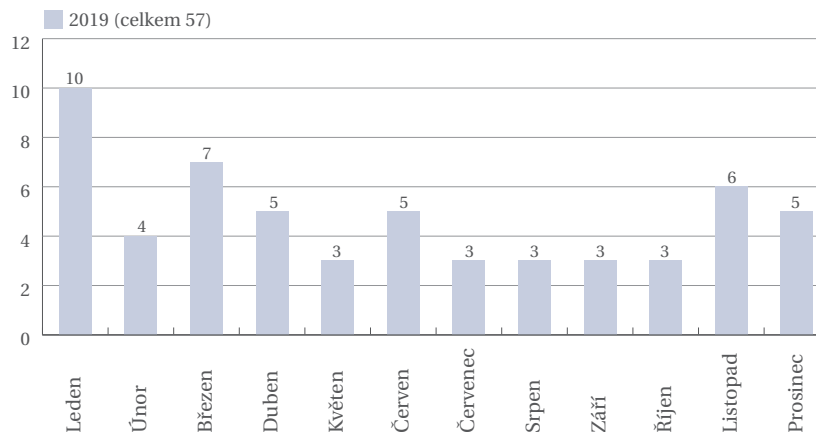
Odvolání proti rozhodnutí o odmítnutí žádosti

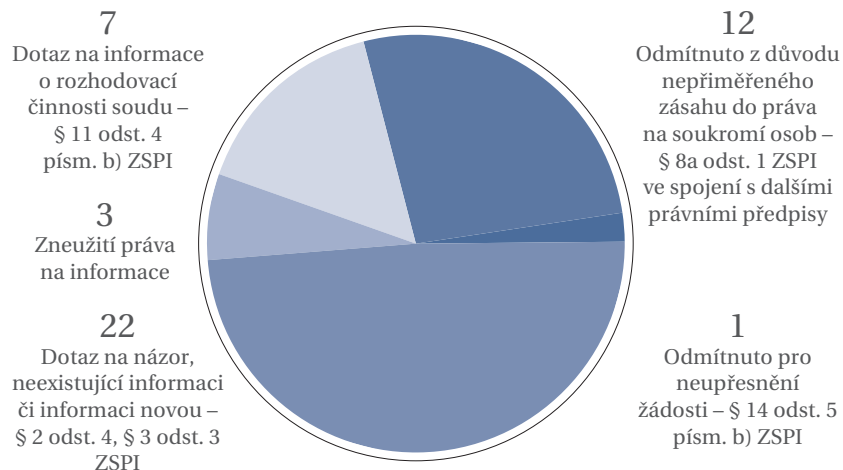
Vydaná rozhodnutí o odmítnutí

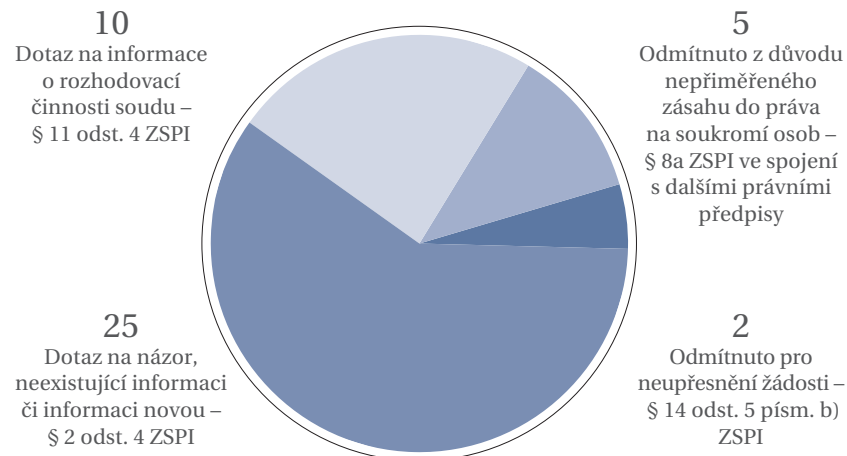
Vydaná správní rozhodnutí celkem

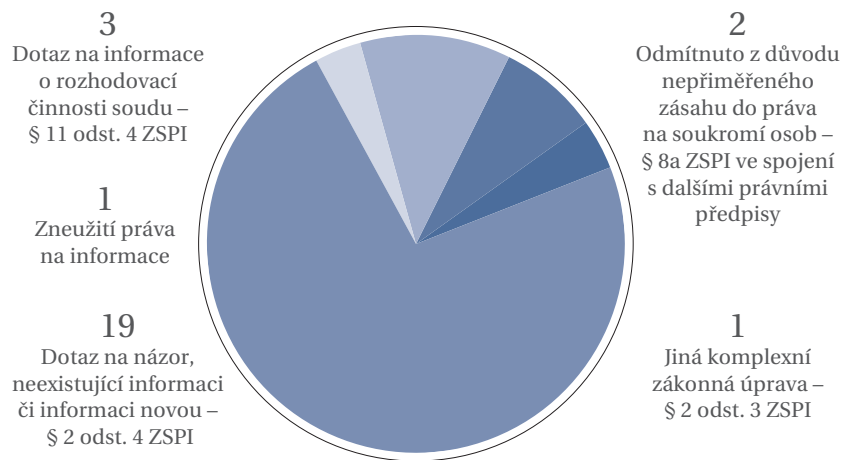
Důvody odmítnutí žádostí o informace 2019

Důvody odmítnutí žádostí o informace 2017

Důvody odmítnutí žádostí o informace 2018

Vztah k médiím

Ústavní soud a jeho rozhodovací činnost jsou často předmětem zájmu ze strany médií, s čímž koresponduje i celkový počet zpráv, ve kterých se v roce 2019 objevilo slovní spojení „ústavní soud“. Podle údajů získaných z mediálního archivu společnosti Newton Media jich bylo více než 10 000¹, což představuje průměrně 27 zpráv za den. Předseda Ústavního soudu Pavel Rychetský byl zmíněn v téměř 1 000 zprávách. Velká publicita v tomto případě rozhodně není na škodu, protože pomáhá šířit povědomí o soudu a především jeho rozhodnutích mezi širší veřejností. Komunikace se sdělovacími prostředky obvykle probíhá prostřednictvím tiskové mluvčí soudu, která mimo jiné pravidelně s týdenním předstihem připravuje a zveřejňuje tzv. avíza, tedy anotaci jednotlivých veřejných vyhlášení, a identifikuje z pohledu médií potenciálně zajímavé nálezy.

Systematickou pozornost věnují Ústavnímu soudu zejména veřejnoprávní sdělovací prostředky, tedy Česká tisková kancelář (dále jen „ČTK“), Česká televize (dále jen „ČT“) a Český rozhlas (dále jen „ČRo“), nicméně mnohá rozhodnutí nacházejí odezvu i v komerčních médiích. Mediálně zajímavá či jinak významná rozhodnutí soud doprovází tiskovými zprávami, aby zajistil jejich co nejpřesnější reprodukci, protože samotné nálezy by pro novináře bez právního vzdělání nemusely být vždy dostatečně srozumitelné. Tiskové zprávy zveřejňované na webu soudu v rubrice Aktuálně (dostupné z <http://www.usoud.cz/aktualne/>) ale mají význam i pro odbornou a laickou veřejnost, pro kterou představují snadný způsob, jak se rychle a operativně seznámit s hlavními obrysy vyhlášených nálezů. Kromě vlastní rozhodovací činnosti soud informuje média i veřejnost také o dalších zajímavých aspektech své činnosti, zahraničních cestách funkcionářů a soudců i návštěvách významných osobností. V roce 2019 bylo publikováno celkem 149 tiskových zpráv a 219 avíz. Na našich webových stránkách bylo zaznamenáno celkem 405 000 návštěv od 188 000 uživatelů a největší zájem směřoval na rubriky Aktuálně (47 829 zobrazení stránky), Program jednání (40 172 zobrazení stránky) a Současní funkcionáři a soudci (30 352 zobrazení stránky).

Pro brněnskou redakci ČTK představuje zpravodajství z Ústavního soudu jeden z jejích hlavních úkolů. V roce 2019 věnovala ČTK rozhodovací a jiné činnosti Ústavního soudu přibližně 400 zpráv, o rok dříve jich bylo 250. Velkou pozornost redakce poutalo dění kolem rezignace soudce Jana Musila a výběru nového člena soudu. Z rozhodovací činnosti se agentura s nejvyšší prioritou věnovala například nálezům věnovaným registru smluv, zákazu billboardů u dálnic, sváteční otevírací době velkých obchodů nebo vydání údajného ruského hackera. Další sledované nálezy se týkaly kauzy H-System nebo voleb ve Strakonici. ČTK se každý rok účastní mnoha desítek veřejných vyhlášení Ústavního soudu, z nichž některá živě přenáší na internet, aktivně sleduje webové stránky Ústavního soudu i databázi NALUS a některé zprávy překládá do angličtiny a distribuuje zahraničním médiím.

Také ČT se ve svém zpravodajství často zaměřuje na oblast soudnictví a soustavně sleduje judikaturu i dění na Ústavním soudě. Zájem ČT o oblast soudnictví se odráží i v pořadu Týden v justici, který se každou neděli na kanálu ČT 24 pokouší mapovat aktuální právní otázky a problémy, zvyšovat právní povědomí a představit práci jednotlivých institucí. Formát půlhodinového magazínu poskytuje mnohem širší prostor pro tuto tematiku než několikaminutové reportáže vysílané v rámci běžného denního zpravodajství. Hosty pořadu často bývají renomovaní právní experti zejména z akademické obce, a pokud má dané téma ústavněprávní rovinu, tak pozvání do pořadu pravidelně směřuje i na Ústavní soud. V roce 2019 pořad Týden v justici informoval např. o rozhodování o návrhu na zrušení zdanění církevních restitucí, rozhodnutí v kauze H-System, opakovaně se věnoval tématu možného ovlivňování soudců a v neposlední řadě přinesl medailonek odcházejícího soudce Jana Musila. Brněnská redakce ČT v roce 2019 pro zpravodajský blok na kanálu ČT 24 připravila celkem 13 půlhodinových živě vysílaných speciálů, jejichž tématem byla významná rozhodnutí Ústavního soudu, a hosty živých přenosů byli i soudci zpravodajové jednotlivých nálezů. Namátkou lze zmínit například speciály k zákazu billboardů u dálnic, problematice zřizování soukromých škol, zrušení poplatku za podání k Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže, zrušení zdanění církevních restitucí či zvláštní blok věnovaný konferenci Nenávist na internetu, kdy byl hostem v živém vstupu mj. i předseda Ústavního soudu Pavel Rychetský.

Tematika ústavního práva a ústavního soudnictví se v roce 2019 objevila ve vysílání veřejnoprávního rozhlasu v 2 407 různých zpravodajských příspěvcích,

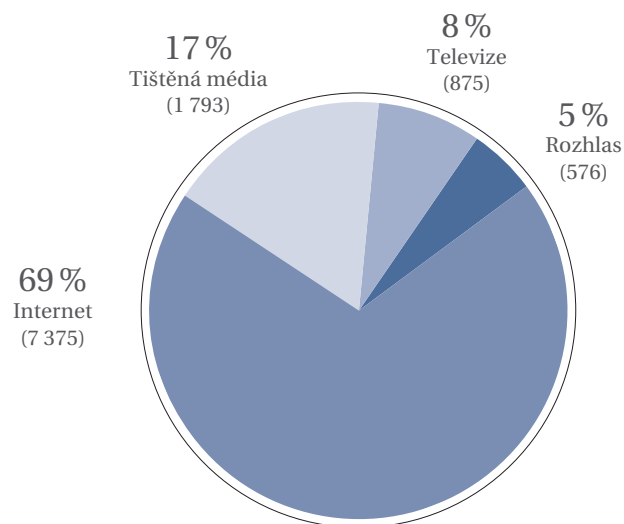
¹ Zahnuje i zprávy v českých médiích, týkající se zahraničních ústavních soudů.

z nichž převážná část zazněla na vlnách Radiožurnálu a ČRo Plus. Předseda Ústavního soudu Pavel Rychetský byl hostem v tematických pořadech k výročí událostí 17. listopadu nebo k úmrtí Vlasty Chramostové. Pravidelně se téma ústavního soudnictví objevovalo také na zpravodajském webu iRozhlas.cz.

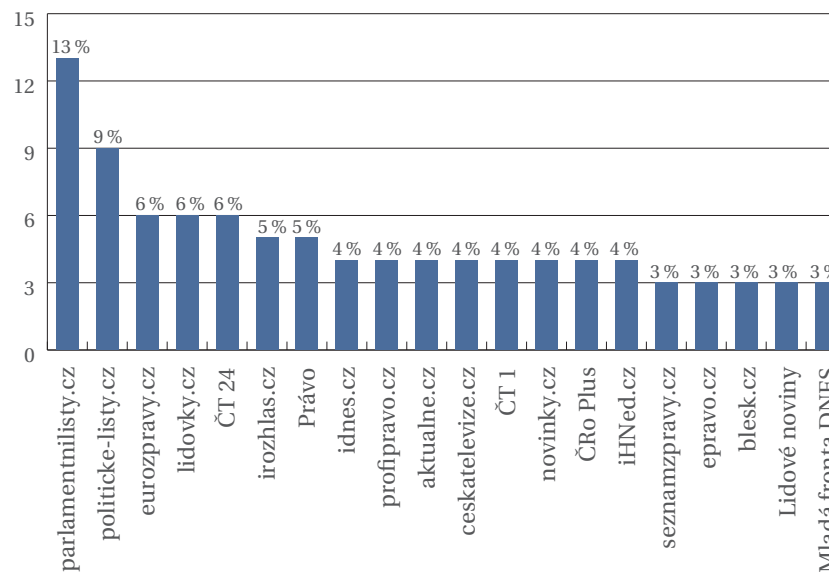
Ústavní soud již v roce 2014 jako vůbec první soud v České republice zřídil svoje oficiální profily na sociálních sítích Facebook (dostupný z www.facebook.com/ustavnisoud) a Twitter (dostupný z https://twitter.com/usoud_official), v květnu 2016 se na Twitter přidal také Nejvyšší soud (@Nejvyssisoud) a v říjnu 2017 ho následoval Nejvyšší správní soud (@nssoudcz). V roce 2019 si nově zřídilo svůj profil na Twitteru Nejvyšší státní zastupitelství. Za účelem zveřejňování

volných pracovních míst se Ústavní soud připojil i k profesní sociální síti LinkedIn (dostupný z www.linkedin.com). Cílem tohoto počínu je jednoduché a okamžité zpřístupnění informací (nejen) o rozhodovací činnosti Ústavního soudu uživatelům sociálních sítí, jejichž počet stále vzrůstá, a jako jednoznačný benefit je třeba vnímat také bezprostřední zpětnou vazbu od příjemců informací. Neocenitelným nástrojem jsou sociální sítě i v případě událostí pro veřejnost – například v případě videomappingu u příležitosti oslav 100. výročí založení Československa bylo tímto způsobem osloveno téměř 140 tisíc uživatelů sítě Facebook. Převážnou většinu ze zájemců o informace zveřejněných na profilech Ústavního soudu tvoří odborná veřejnost, studenti právnických fakult, gymnázií, advokáti, média, ale i běžní občané, kteří se nechtějí spoléhat pouze

Struktura informací o Ústavním soudu v roce 2019 podle typu zdroje²

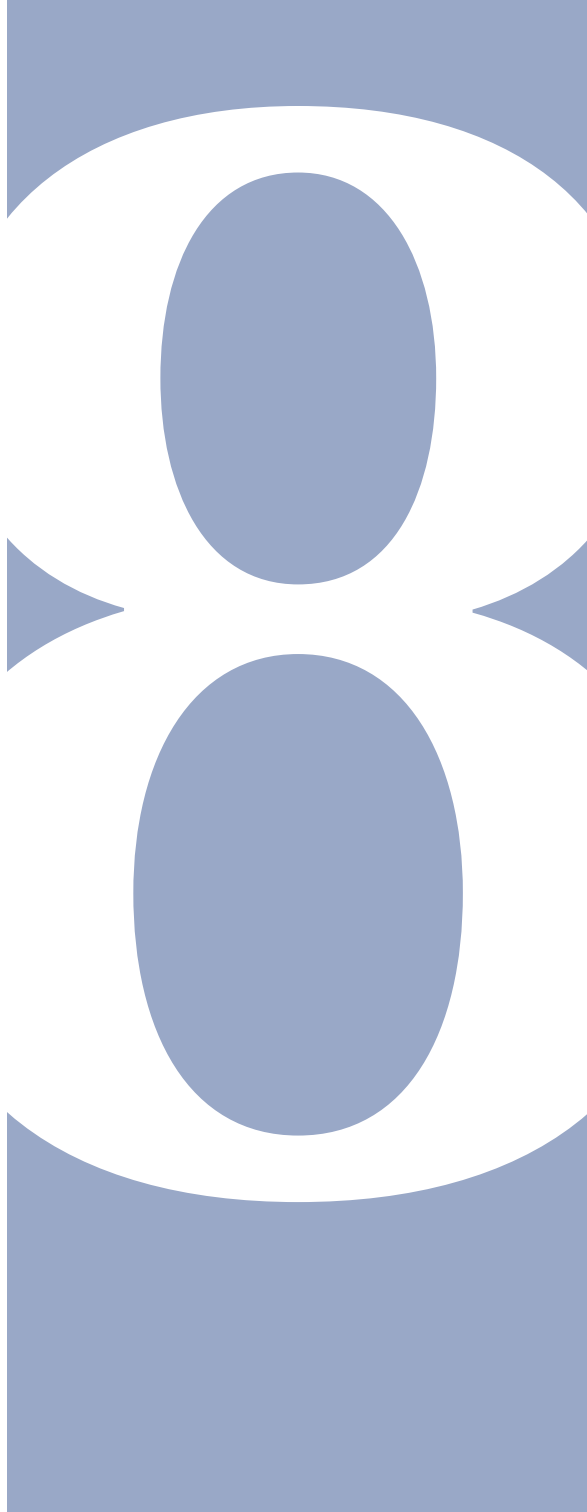

Top 20 zdrojů zmiňujících Ústavní soud v roce 2019³

na informace zprostředkované masovými sdělovacími prostředky. Výhodou je rovněž rozšíření zveřejněných informací mezi uživateli prostřednictvím sdílení jednotlivých příspěvků či komentářů. Oficiální profily jsou pravidelně aktualizovány a sleduje je velké množství uživatelů.

K 31. 12. 2019 počet uživatelů sledujících dění na Ústavním soudě prostřednictvím sítě Facebook dosáhl téměř 7 000 tisíc, z toho 52 % mužů a 48 % žen, převážně ve věkové kategorii 25–34 let, žijících z velké části v Praze a v Brně. Nejsledovanější příspěvek se týkal nálezu, kterým Ústavní soud zrušil zdanění církevních restitucí. Příspěvek oslovil více než 20 000 uživatelů a získal téměř 1 000 reakcí, komentářů a sdílení. Popularitu si rovněž získal příspěvek s názvem Nejlepší zájem dítěte při rozhodování o pěstounské péči, který oslovil více než 19 000 uživatelů a získal přes 700 reakcí, komentářů a sdílení. Profil na síti Twitter sledovalo na sklonku roku 2019 více než 4 700 osob a subjektů z řad fyzických osob, politických uskupení, úřadů či médií. Ústavní soud od července 2014 do konce roku 2019 zveřejnil 1 148 tzv. tweetů, tedy stručných zpráv. I nadále pak pokračuje trend přebírání tweetů jako oficiálních citací do tištěných periodik, například do Hospodářských novin. Koneckonců o tom, že prostředí internetu je dominujícím informačním zdrojem, už dnes není sebemenších pochyb, což dokládají i připojené grafy, mapující situaci pro období od 1. 1. 2019 do 31. 12. 2019.

ROZPOČET ÚSTAVNÍHO SOUDU V ROCE 2019

Ústavní soud je samostatnou kapitolou státního rozpočtu České republiky vedenou pod číslem 358. Rozpočet Ústavního soudu na rok 2019 byl stanoven zákonem č. 336/2018 Sb., o státním rozpočtu České republiky na rok 2019, ze dne 19. prosince 2019.

Ve schváleném rozpočtu nebyl Ústavnímu soudu stanoven závazný ukazatel příjmů, neboť jde pouze o příjmy nahodilé, které nelze z povahy činnosti Ústavního soudu objektivně plánovat. K datu 31. 12. 2019 vykázal Ústavní soud celkové příjmy ve výši 2 980 240,84 Kč, v tom příjmy z vlastní činnosti ve výši 3 705 Kč a nedaňové příjmy ve výši 2 976 535,84 Kč.

Příjmy z vlastní činnosti byly tvořeny příjmy plynoucími z poskytnutí informací, z pronájmu prostor pro automat na teplé nápoje a z prodeje kolků. Nedaňové příjmy tvořily zejména přeplatky z roku 2018 za vyúčtování nákladů z užívaných bytů, dobropis za nedodané tiskoviny, příjmy z úhrad za způsobené škody ve výši 216 035,84 Kč a z úhrad smluvních pokut uložených dodavatelům za nedodržení smluvních podmínek v souhrnné výši 2 760 500 Kč.

Závazný ukazatel celkových výdajů spojených s činností Ústavního soudu byl stanoven ve výši 231 539 248 Kč. Ústavní soud počátkem roku z důvodu vzdání se funkce jednoho soudce Ústavního soudu požádal rozpočtový výbor Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky (dále také „PSP ČR“) o rozpočtové opatření na výplatu odchodného. Toto rozpočtové opatření bylo rozpočtovým výborem PSP ČR schváleno dne 20. 3. 2019 a Ministerstvem financí provedeno dne 11. 4. 2019. Tímto výše celkových výdajů kapitoly byla navýšena o 942 500 Kč na celkovou hodnotu 232 501 748 Kč.

V průběhu roku byly položky některých podseskupení upraveny interními rozpočtovými opatřeními v pravomoci správce kapitoly, tj. Ústavním soudem. Ústavní soud použil pro pokrytí svých potřeb také nároky z nespotřebovaných výdajů. Konečný rozpočet výdajů Ústavního soudu, ve kterém jsou použité nároky z nespotřebovaných výdajů předchozích let zahrnuty, činil 247 643 324,89 Kč. Prostředky z nároků z nespotřebovaných výdajů byly použity zejména na financování aktivit započatých v předchozím roce, na pokrytí rozpočtově nekrytých provozních výdajů a na vyplacení odstupného asistentům soudce Ústavního soudu.

Skutečné čerpání výdajů k datu 31. prosince 2019 včetně čerpání nároků z nespotřebovaných výdajů dosáhlo výše 214 508 803,74 Kč, což představuje čerpání na 92,3 % k rozpočtu po změnách a na 86,6 % ke konečnému rozpočtu. K nižšímu čerpání oproti konečnému rozpočtu došlo zejména v důsledku pokračujících pracích na stavebních akcích, které byly započaty v průběhu roku 2019 a jejichž dokončení přešlo do následujícího roku. Akce byly vedeny v programu Evidenčního dotačního systému a správy majetku ve vlastnictví státu (EDS/SMVS).

Do čerpání rozpočtu běžných výdajů se v roce 2019 promítají zejména výdaje na platy a ostatní platby za provedenou práci a výdaje na povinné sociální a zdravotní pojištění placené zaměstnavatelem, jejichž schválený rozpočet byl stanoven ve výši 147 418 441 Kč, rozpočet po změnách po provedení rozpočtového opatření na výplatu odchodného dosáhl výše 148 369 941 Kč, přičemž konečný rozpočet těchto výdajů činil 149 245 968 Kč. Skutečné čerpání včetně zapojení profilujících nároků z nespotřebovaných výdajů činilo 142 380 093 Kč, tj. 95,9 % k rozpočtu po změnách a 95,4 % ke konečnému rozpočtu.

Systemizovaný počet zaměstnanců Ústavního soudu byl stanoven na 129 osob. Průměrný evidenční počet zaměstnanců přepočtený, který zohledňuje kromě neobsazených míst i velikosti pracovních úvazků, činil 125,96 osob. Důvodem nenaplnění stanoveného limitu počtu zaměstnanců byly neobsazené pozice asistentů uvolněného místa soudce Ústavního soudu, zkrácené pracovní úvazky a dočasně neobsazené pracovní pozice po dobu výběru a do nástupu nových zaměstnanců.

Dalšími položkami rozpočtu účelových a ostatních běžných výdajů byly výdaje na nákup elektrické energie, tepla, vody a pohonné hmoty, materiálové výdaje (nákup kancelářského materiálu, spotřebního materiálu IT, drobného hmotného dlouhodobého majetku, knih a časopisů), výdaje na vybavení mobiliářem v rámci rekonstrukce sněmovního sálu a přilehlých prostor, výdaje za překladatelské služby, udržovací poplatky za podpory užívaných software, výdaje na realizaci běžných oprav a údržbu budov a vozového parku, výdaje na zahraniční a tuzemské služební cesty, pohoštění, náhrady a příspěvky související s výkonem funkce, pojištění majetku Ústavního soudu, převod do fondu kulturních

a sociálních potřeb, poplatky a náhrady platu v době nemoci a další. Konečný rozpočet účelových a ostatních věcných výdajů činil 61 698 506,24 Kč, čerpání je vykazováno ve výši 55 999 129,01 Kč, což je 90,8 % ve vztahu ke konečnému rozpočtu a 106,6 % ke schválenému rozpočtu, resp. k rozpočtu po změnách, který dosáhl výše 52 512 807 Kč. Skutečné čerpání bylo ovlivněno zejména tím, že v roce 2019 byly dokončeny a převzaty práce v rámci rekonstrukce sociálního zázemí.

Ústavní soud použil v roce 2019 na reprodukci svého majetku kapitálové výdaje v celkové výši 16 129 581,73 Kč, tj. 43,9 % ve vztahu ke konečnému rozpočtu, který činil celkovou částku 36 698 850,65 Kč. Čerpání ke schválenému rozpočtu a rozpočtu po změnách, který dosáhl výše 31 628 000 Kč, je vykazováno na 51 %. Prostředky byly použity zejména na dokončovací práce spojené s rekonstrukcí sociálního zázemí a na obnovu a doplnění IT zařízení, vybudování technických místností, páteřních rozvodů a hygienického zázemí, započaté práce na opravách jihovýchodního a jihozápadního atria, rekonstrukci kočárového vjezdu, přesun telefonní ústředny do nově vybudované technické místnosti a další menší stavební akce v rámci průběžně realizovaného technického zhodnocení budovy sídla Ústavního soudu.

Nedočerpané rozpočtové prostředky budou použity v následujícím účetním období zejména na zřízení spisoven, vybudování bezbariérového vstupu, výtahu v severním traktu budovy, opravu severního schodiště při zachování jeho historické podoby a na dokončení dalších započatých rekonstrukčních prací v budově sídla Ústavního soudu. Dále budou tyto prostředky použity na úhradu prací spojených s obnovou soudního informačního systému a informačních technologií pro posílení kybernetické bezpečnosti Ústavního soudu.

Rozpočet Ústavního soudu schválený zákonem č. 336/2018 Sb., o státním rozpočtu České republiky na rok 2019, schválený rozpočet po změnách, resp. konečný rozpočet (po zapojení nároků z nespotřebovaných výdajů) byly ve všech specifických a průřezových ukazatelích státního rozpočtu dodrženy.

Průběh

FOTOGRAFIE Z AKCÍ
V ROCE 2019

Přijetí velvyslance Španělského království pana Angela Lossady, Brno, leden 2019

Představení gobelínu v poradní místnosti pléna (vlevo autor návrhu prof. Kokolia)

Jednání výboru Světové konference ústavního soudnictví za účasti místopředsedy Ústavního soudu a současně generálního zpravodaje Konference evropských ústavních soudů Jaroslava Fenyka, Santo Domingo, únor 2019

Veřejné ústní jednání pléna Ústavního soudu, Brno, březen 2019

Přijetí delegace Ústavního soudu Thajska na Ústavním soudu České republiky, Brno 2019

Delegace Ústavního soudu České republiky během odborného jednání v rámci bilaterální návštěvy Ústavního soudu Rakouska, Vídeň, květen 2019

Společná fotografie soudců Ústavního soudu Rakouska a Ústavního soudu České republiky

Společná fotografie členů delegace Ústavního soudu Maďarska se soudci Ústavního soudu České republiky při příležitosti bilaterální návštěvy, Brno, květen 2019

Členové ústavně-právního výboru Senátu Parlamentu České republiky se soudci Ústavního soudu, Brno, květen 2019

Návštěva předsedkyně Nejvyššího soudu Spojeného království lady Hale na Ústavním soudu České republiky, Brno, červenec 2019

Fotografie z tradičního jednání plén Ústavního soudu České republiky a Ústavního soudu Slovenské republiky, které se tentokrát konalo v Brně, říjen 2019

Diskuse během konference Nenávist na internetu, jež se konala ve sněmovním sále Ústavního soudu, Brno, říjen 2019

Vystoupení místopředsedy Ústavního soudu Jaroslava Fenyka na mezinárodním sympoziu o ústavní ochraně sociálních a ekonomických práv, Bali, listopad 2019

ROČENKA ÚSTAVNÍHO SOUDU 2019

Vydal:
Ústavní soud
Joštova 8
660 83 Brno
tel. (+420) 542 162 111

Kontaktní osoba: JUDr. Vlastimil Göttinger, Ph.D.,
e-mail: vlastimil.gottinger@usoud.cz

Grafická úprava a tisk: ASTRON print, s. r. o., Praha

Vydání první, 2020, vazba brožovaná

